

Maketuru le Luku

Luku Lk

Tar dɔ Maketurute le Luku

Luku to na wa? Dew gere tar nya dɔ Luku te ang. Nje-kɔruje gel neje paje na n̂-to Gereke, n̂-to nje-kare kuma ngaa n̂-to dew ke ndiki kuru gel neje nya tɔ. N̂-to kara le nje-buwa nja le nje-kayn̂-kula Pɔl dɔ ndɔ te ke Pɔl aw ne mba kila ne mber Tar ke Maji kare dewje ke to Jiipije ang. Luku le to dew ke to Jiipi ang ngaa noo mee te ke Jeju. Gel-dewje tɔyn ke ddaje Maketuru le Lubba to Jiipije. Luku ke kare baa a to nje-dda Maketuru le Lubba ke to Jiipi ang. Luku dda maketuruje joo. Maketuru Tar ke Maji ke maketuru Kula-dda nje-kayn̂-kulaje. Luku dda tarje neenn mba ddi wa? Luku dda maketuru neenn mba pa ne tar kare dewje ke taa me Kiriste ke toje to Jiipije ang ngaa aw paje ndɔn tar ke to gereke. Mareje nya horode te gereje tar ne-ji-bbe ke tar kisi le Jiipije ke maje ang. Gele ke neenn bba Luku dda maketuru le mba kɔru ne gel nejeenn karede dooje. Baann tɔ bba kese gel dewje tɔyn ke dɔ nange te ke toje to Jiipije ang a kaseje gereje Jeju to Nje-kaji dewje. Kɔn̂-tarje ke Luku dda me maketuru Tar ke Maji te Kɔn̂-tar ke Luku, ke Matiye, ke Marke ujaje me maketuru te to tar ne-tɔju le Jeju dɔ nange te ke Galile, tar kaw le Jeju ke Jurusalam, tar koy le Jeju, tar kin laa horo nje-yoje te ke tar tel le Jeju darâ. Mare tarje ke Luku ke kare baa a dda me maketuru te laa to tar kaw le Jeju rɔ Mate de ke Mari (Luku 10.38-42), tar le dew ke nje-bbokoje tundae (Luku 10.28-37) ke gusu-tar dɔ ngonn te ke nje-ne-tuju te (Luku 15.11-32.) Kɔn tarje ke Luku ngem me maketuru Tar ke Maji te Kɔn̂-tarje ke Luku ngem horo

ne-tɔjuje te ke horo kulaje te ke Jeju dda ngaa noo a ñ-
 dda me maketuru te toke be. -Ngannje, ke dangeteje, ke
 nje-mbaje ke dewje oojede to ne ang a Jeju ndikide nya.
 Lubba gere to dewje tɔyn ke dɔ nange te gereje ne Lubba
 ang ddem dewje tɔyn to dewje ke nayn. Baann bba nula
 Kiriste to Nje-kaji dewje ta kare dew ke oo mee te saa a
 inga kaji. Luku uja maketuru neenn ta pa ne tar kare nje-
 ne-kingaje tɔ. Yeenn bba nɔru ne gel neje nya ke Jeju pa
 dɔ ne-kinga te. Me maketuru Tar ke Maji ke Luku dda,
 Luku are ndeje kare nje-taaje me Kiriste unnje ne-kingaje
 lede umaje ne kula le Lubba ddem, umaje ne nje-maredeje
 ddem. Tar ke dɔ Jeju te Me bbeje te ke Romeje ɔnje dɔe
 bbale teenn, dewje aw paje na tɔku-mbay le Romeje kara
 baa a to tɔku mbayje. Dewje ke toje to nje-taaje me Kiriste
 paje na Jeju Kiriste kara baa njaa to Tɔku Mbay mba Lubba
 ndol Jeju horo nje-yoje te ngaa nare ddew kare ta nɔn dɔ
 neje tɔyn. Yeenn bba, me Tar ke Maji te ke Luku dda me
 maketuru te, dewje bbar Jeju to Tɔku Mbay uta bbar ke
 daw ñ-bbare ne me kese maketuru Tar ke Maji te. Tarje
 tɔyn ke Luku dda me maketuru Tar ke Maji te to tar ke
 wɔju dɔ neje ke Jeju dda ke unn kute Jurusalam (1-2)
 ndereng tel unda ngange Jurusalam njaa tɔ (24). Goe te
 ke Jeju in me buwa yo te a, ñ-tee ñ-tɔju rɔe nje-njaje goe
 te. Dooje to ñ-tel nisi ke tebbe ngaa deeje ke rɔ-nel nya.
 Kete bba kare Jeju bbar nje-njaje goe te, ngaa kare ta ñ-
 dda mare kulaje dang dang nɔ dewje te tɔyn a, Ndil-me-
 nda dduse (3-4). Goe te a, Ndil-me-nda ddee dɔ nje-njaje
 goe te (24.49). Baann bba, da kaseje ta tɔju tar me-maji le
 Lubba ddew kara baa toke Jeju tɔju.

Tar ke Luku pa dɔ maketuru te laa

¹⁻² Dew ke bo Topil, mare neje ndayje horoje te ngaa dewje ke ooje neje le ke kemde kunn kute te njaa paje areje. Dede ke dooje neje le ke kemde le *ñ*-telje *ñ*-ddeeje to nje-paje tar le Lubba. Yeenn bba dewje nya unnje kutu ddaje maketuru, mba kɔru ne gel neje ke ndayje horoje te le. ³ Goe te ke m-sange gel nejeenn le tɔyn ndereng ngirae te ke maje a, ema njaa kara moo maji ta kuja nejeenn le maketuru te kari, dew ke bo Topil, ⁴ mba kare e-gere to neje tɔyn ke *ñ*-tɔji, to neje ke tɔkɔɔ.

Mber kuju Jañ-Batise

⁵ Bbal te ke *Erode to tɔku-mbay nange te ke Jude, mare *nje-polo Lubba ee teenn. Ria na Jakari, nee horo nje-poloje Lubba te ke gel Abiya te. Dene laa ria na Elizabete *ñ*-to dew ke gel Arɔn te. ⁶ Dede joo kem *ñ*-toje gate gate kem Lubba te ngaa *ñ*-njaje ddew turu *ndu te le *Ebbe-dewje ddem. ⁷ A dujuje ngonn ang, mba Elizabete aw kate ngaa dede joo kem *ñ*-bbukaje nya. ⁸ Kare te ke Jakari aw dda kula nɔ gɔl Lubba te, mba to ndɔ ke kuwa-dɔ-naa* lede a dda kula a, ⁹ ddew ne dda te le nje-poloje Lubba, *elemten oso dɔ Jakari te ta kare ande key-polo *Ebbe-dewje te, mba roo ubbu ke ete maji. ¹⁰ Dewje ke banya areje ddaka aw dujuje Lubba kare te ke naw *ñ*-roo wubbu le. ¹¹ A mare anji le *Ebbe-dewje tee inga Jakari, nare mbɔr *ban*ñ*-roo-ubbu te le er kɔl. ¹² Kake Jakari unn keme ooe a, mee sange ngaa bbel ddae nya. ¹³ A anji le pa are na: « Are bbel ddai ang Jakari, mba Lubba oo ndu nɔ lei. Dene lei Elizabete a kuju ngonn ke dingaw kari ngaa a kunda ria na Jan. ¹⁴ A to ne ke a kari koko ddem dewje nya a ddaje rɔ-nel ddem, mba ngonn ke da kuje le. ¹⁵ Mba na ddee bo nɔ *Ebbe-dewje te, koto ke to ben a kɔru tae ang ddem koto ke in a kɔru tae ang ddem, *ñ*-nayn me kɔenje te njaa bbay a, Ndil-me-nda a ddusu mee. ¹⁶ Na dda bba kare ngann Ijarayelje

telje ke rɔ *Ebbe-dewje te ke to Lubba lede. ¹⁷ Na nja nɔ Lubba te ke ndil, ke singa le Eli ddem, mba turu me boje ke rɔ ngande te ddem na dda bba kare *nje-kal-taje telje unnje ddew kem-kare le dewje ke gate gate ngaa na mɔse dewje kare isije dɔ gɔlde te mba ngebbe *Ebbe-dewje.» ¹⁸ Jakari pa are anji le na: « Ddi a tɔjum to tar neenn to tɔkɔrɔ wa? Mba m-to bbuka ngaa dene lem bbale banya tɔ.» ¹⁹ Anji le tel ke tar are na: « Ema m-to Gabiriyel nje-kar nɔ Lubba te. Lubba ulam ta pa tar kari ngaa ta ndaji Tar ke Maji kari. ²⁰ Oo, gɔbbi a kutu ngaa a kuma ke pa tar pin ndereng ndɔ ke nejeenn le a teeje. Mba oo mei te ke tarje ke m-pa, ke mare ndɔ a ddee to tar ke tɔkɔrɔ le ang.» ²¹ Dewje ke areje ddaka, aw ngebbeje Jakari sangeje mede, mba goe ew nya me key-polo-Lubba te. ²² Kake n̄-tee ddaka a, numa ke pa tar pin ngaa dewje le gereje to noo mare ne toke nin jeenn key-polo-Lubba te le. N̄-dda jia narede ngaa gɔbbe utu nyɔm. ²³ Toke ndɔ dda kula laa nunga a, n̄-tel naw key laa. ²⁴ Goe te ngaji a, dene laa Elizabete uwa sem. Niya rɔe ase nayn mi, n̄-pa na: ²⁵ « Ne ke Ebbemje dda mbam kare te ke mee ndiki, ta kɔru ne ne-rɔ-kul lem kem dewje te a neenn.»

Mber kuju Jeju

²⁶ Elizabete uwa sem ke nayn misan a, Lubba tel ula anji laa Gabere mare bbe te ke ria na Najarete nange te ke Galile. ²⁷ Nulae rɔ ngonn ke dene te ke gere ngaw ang bbay, ke to nje-mɔrɔ le Jejebbe, ngonn ke gel Dabbiti te. Ri ngonn ke dene ke gere ngaw ang bbay le na Mari. ²⁸ Anji le ande dɔe te ngaa pa na: « M-ddai lapiya, ei ke Lubba dda sei me maji. Ebbe-dewje ee sei.» ²⁹ Me Mari sange ngaa neje n̄-pa na: « Lapiya ddi a toke be neenn wa?» ³⁰ Anji le pa are na: « E-bbel ang Mari, mba me-maji le Lubba to dɔi te. ³¹ Oo, a kuwa sem, a kuju ngonn ke dingaw ngaa a

kunda ria na Jeju. ³² Ngonn le a ddee bo ngaa da bbare na Ngonn le *Ne ke dduu dara te ngaa *Ebbe-dewje Lubba a kare ngende-mbay le bœje Dabbiti. ³³ Na kɔn dɔ nje ke gel Jakobbo te bbal ke bbal ngaa *kɔn-bbe laa a kɔsu kɔyn ndɔ kara ang.» ³⁴ Mari pa are nje-kula le na: « Neenn le a ddee toke baann wa? Mba m-gere ngaw ang bbay.» ³⁵ Anji le tel ke tar are na: « Ndil-me-nda a ddee dɔi te ngaa ndil singa-mɔngu le *Ne ke dduu dara te a debbe dɔi te. Gele ke neenn bba Ngonn ke maji tɔyn ke a kuje le, da bbare na Ngonn le Lubba. ³⁶ Oo, nuju lei Eljabete ke bbuka nya njaa kara uwa sem are ne ke daw n̄-bbare na nje-kuju-ang le, nisi ke sem ke nayn misan ngaa. ³⁷ Mbata ne nya Lubba ndɔ kara ang.» ³⁸ Mari pa na: « M-to bbere le *Ebbe-dewje. Maji kare ne tɔyn ke Lubba ndiki ta dda ddew te lem ddee dɔm te toke ndui pa.» Ngaa anji le inyae a ɔtu.

Mari aw oo Eljabete

³⁹ Me ndɔje teenn Mari in taar ngaa unn ddew ke ngɔru aw ke dɔ ddingirije te mare bbe te ke Juda. ⁴⁰ Nande key le Jakari ngaa n̄-dda lapiya Eljabete. ⁴¹ Kake Eljabete oo ndu Mari ke are ne lapiya le a, ngonn ke mee te in njururu. Ndil-me-nda ddusu me Eljabete, ⁴² a uru eki ke taar pa na: « Lubba bbar Tar ke Maji dɔi te horo deneje te tɔyn, Tar ke Maji laa to dɔ ngonn te ke a kuje le ddem! ⁴³ Ema neenn m-to dew ddi bba kɔn Ebbemjeje ddee rɔm te wa? ⁴⁴ Mbata oo, kake moo ndui ke arem ne lapiya le a, ngonn ke mem te in njururu ke rɔ-nel. ⁴⁵ Koko ee ke dene ke oo mee te to tar ke *Ebbe-dewje are n̄-pa dare, a ddee to tar ke tɔkɔrɔ.»

Mari ɔsu pa wal ne Lubba

⁴⁶ Mari pa na:
« Mɔsu gaji *Ebbe-dewje

- ⁴⁷ ddem, m-dda rɔ-nel wɔju dɔ Lubba ke Nje-kajim,
⁴⁸ mba nunn keme noo ne bbere dene laa ke to ne ang.
 Tɔkɔrɔ njaa, a kunn kute bbokone, gel-dewje
 tɔyn a bbaremje to dene ke isi ke koko,
⁴⁹ mba *Nje-singa-mɔngu dda neje ke bo nya wɔju dɔm,
 ria na Nje-me-nda.
⁵⁰ Me-maji laa to ke ndɔ ke ndɔ mba dewje tɔyn ke aw
 ddaje bbel laa.
⁵¹ N̂-tɔju singa-mɔngu laa ke jia. N̂-sane dewje ke isije ke
 keje koo-rɔ-bo kara kara.
⁵² Nunda tɔku mbayjeje nangê ngaa nuwa ji nje ke mede
 to me ngonn̂-kase ke taar.
⁵³ Nare ne-kinga nje ke bbo ddade ngaa n̂-tubba nje-ne-
 kingaje jide baa.
⁵⁴ Numa bbereje laa ngann Ijarayelje, mba nole mee dɔ
 me-maji te laa,
⁵⁵ toke n̂-pa nare bɔjeje -ddew te le Abaraham ke ngann
 mee ke ndɔ ke ndɔ.» ⁵⁶ Mari dda ase nayn muta
 rɔ Elizabete te bba tel aw bbê laa.

Tar kuju Jañ-Batise

- ⁵⁷ Kare kuju le Elizabete ase ngaa nuju ngonn ke dingaw.
⁵⁸ Nje-niñ-key mareje ke nje-nujuje laa ooje tar me-maji ke
 *Ebbe-dewje dda saa a, n̂-ddaje rɔ-nel saa tɔ. ⁵⁹ Ndɔ jijoo
 goe te ke duju ngonn le a, n̂-ddeeje ke ngonn̂-ngutay le
 mba kuja mɔte ngaa n̂-ndikije ta kunda ri bɔjeje Jakari dɔe
 te. ⁶⁰ A kɔenje pa na: « Baann ang, ria na Jan.» ⁶¹ Dewje
 le paje na: « Mare dew kara ke ria toke baann goto horo
 nujuje te lei.» ⁶² Ngaa n̂-ddaje jide dare bɔjeje, mba gere
 se ri ke baann a na kunda dɔ ngonn te le wa? ⁶³ Jakari
 duju bekere maketuru ngaa uja maketuru ke te na: « Ria
 na Jan.» Tar nya dewje tɔyn. ⁶⁴ Kare teenn njaa gɔbbe uja,
 ndɔen tutu. N̂-pa tar ngaa nɔsu gaji Lubba. ⁶⁵ Bbel dda

dewje tɔyn ke ddaje bbe mbɔrde te ddem, dewje tɔyn ke isije dɔ ddingirije te ke dɔ nange te ke Jude ddem. Daw n̂-paje tar wɔju dɔ neje ke tee le. ⁶⁶ Dewje tɔyn ke tar le oso mbide te, aw ejeje dɔe te ngaa paje na: « Ngonn neenn a to dew ddi a neenn wa? Toke tɔkɔrɔ njaa ji *Ebbe-dewje to dɔe te.»

Jakari ɔsu pa wal Lubba

⁶⁷ Ndil-me-nda ddusu me bɔjeje Jakari ngaa n̂-ndaji tar le Lubba toke be:

⁶⁸ « Jɔsuje gaji *Ebbe-dewje, Lubba le Ijarayel, mba n̂-ddee numa dewje laa ddem nuka dɔde ddem.

⁶⁹ Ngaa nareje Nje-kaji-dewje ke ngeng, ke in gel bbere te laa Dabbiti,

⁷⁰ toke n̂-pa tare lew baa ddew te le nje-kilaje-mber-tar laa ke maji tɔyn,

⁷¹ tar tee leje ji nje-baanji te ddem, ji dewje te tɔyn ke mede mbeteje ddem,

⁷² mba n̂-dda me-maji ke bɔjeje ddem, nole mee dɔ *kɔsu-dɔnɔ te laa ke maji tɔyn ke bɔjeje ddem,

⁷³ ddew kara baa ke ndue ke nunn wɔju dɔ bɔjeje Abaraham.

⁷⁴ Yeenn bba goe te ke nɔruje ji nje-baanji te a, nareje ddew ta kare n̂-dda saa ke bbel ang,

⁷⁵ ddew ne te ke maji tɔyn, ke ne ke to gate gate keme te, me ndɔje te leje tɔyn ke dɔ nange te.

⁷⁶ A ei, ngonn ke ngaji, da bbari na nje-kila mber-tar le *Nje-kisi ddotu dara te. Mba a nja nɔ *Ebbe-dewje te ta dda ddewje laa.

⁷⁷ Ta tɔju dewje laa tar kaji ddew kɔru tar *majangje lede dɔde te.

⁷⁸ Ddew me-maji te ke bo le Lubba leje, ddew me-maji teenn le bba, bbo kare ubba me dara te a, a kuru dɔje te,

⁷⁹ mba kare nje ke isije me til te ke nje ke isije me yo te, kemde uja. Ddem mba tɔjuje ddew ke ja kinga ne *me-wul-lɔm tɔ.» ⁸⁰ Ngonn ke ngaji le aw tee ke mbi ddem, keje laa aw sange ddem. N̂-nayn me kɔr te ndereng ndɔ te ke naw n̂-tɔju rɔe nɔ ngann Ijarayelje te.

2

Tar kuju Jeju-Kiriste

¹ Me bbale teenn, tɔku-mbay ke boy Sejar Ogusute unn ndu kare dewje tɔyn undaje ride maketuru te, mba gere ne kɔr dewje ke isije nange te le Romeje. ² Dɔngɔr tura kɔr dewje le, to bbal te ke Kirinsu to nje-kɔn dɔ nange ke Siri. ³ Na na kara tel bbe kuje te njaa, mba kunda ria me maketuru te. ⁴ Jejebbe kara in bbe te ke ria na Najarete, nange te ke Galile, aw bbe te ke ria na Betelehem, nange te ke Jude, mba n̂-to ngonn ke key le Dabbiti ddem gele in me nuju te le Dabbiti njaa tɔ, ⁵ mba kare dunda ria maketuru te, de ke nje-mɔrɔ laa Mari ke uwa sem. ⁶ Toke n̂-nayje teenn bbay a, kare kuju le Mari ase. ⁷ Nuju ngonn dere to dingaw. N̂-ke ngonn le ke kubbu ngaa nilae me *ne-kusa-ne te le daje, mba lo-to goto key-to nje-mbaje te.

Anji pa tar kuju Jeju are nje-ngem-daje

⁸ Nange te ke Betelehem teenn, nje-ngem-daje isije m̂u aw ngemje daje lede til te. ⁹ Mare anji tee ingade, a ndoko le *Ebbe-dewje uru dɔde te. Bbel ddade nya. ¹⁰ Ngaa anji le pa arede na: « Areje bbel ddase ang. Mba m-ddee ta ndaji Tar ke Maji ke a kare koko dewje tɔyn. ¹¹ Bbokone duju Nje-kaji-dewje darese me bbe te le Dabbiti, n̂-to Kiriste, Ebbe-dewje. ¹² Ne ke a gereje ne toke be. A kooje ngutay ke n̂-ke ke kubbu a dilae me *ne-kusa-ne te le

daje.» ¹³ Kem naa te neenn a, *nje-ddoje ke darâ banya banya teeje ingaje anji le, dɔsuje gaji Lubba, n̂-paje na:

¹⁴ « Piti to le Lubba me dara te nu, ke *me-wul-lɔm to dɔ nange te, horo dewje te ke mee ndikide!»

¹⁵ Toke anjije inyajede mba tel ke darâ a, nje-ngem-daje le paje tar horo naa te na: « Areje jawje ndereng Betelehem, jooje ne ke tee bbe te, ne ke Lubba tɔjuje.»

¹⁶ Dɔtuje ke ngɔru dawje ngaa dingaje Mari de ke Jejebbe, ke ngonn ngutay le, ke dilae me *ne-kusa-ne te le daje.

¹⁷ Toke dooje mbaan, dɔruje gel tar ke anji pa arede wɔju dɔ ngonn neenn le. ¹⁸ Dewje tɔyn ke ooje tar le nje-ngem-daje ke paje le, tar nyade tɔyn. ¹⁹ Mari ngem nejeenn tɔyn mee te, naw neje dɔe te tɔ. ²⁰ Ngaa nje-ngem-daje le ɔsuje gaji Lubba, ke waleje telje ne ke mû, mba ne tɔyn ke dooje ke mbide ddem, ke kemde ddem, to ddew kara baa toke anji pa arede.

Mari de ke Jejebbe dawje ke Jeju key-polo-Lubba te

²¹ Toke ndɔ jijoo goe te ke duju ngonn le ase mbaan, dujaje mɔte ngaa dundaje ria na Jeju, ri ke anji bbar arede kete bba kare kɔenje uwa sem laa. ²² Ngaa ndɔ toko yerew lede go kuju te le Mari le ase toke *ndu le Moyije pa a, dawje ke ngonn le Jurusalam mba kare *Ebbe-dewje, ²³ ddew kara baa, ke *ndu ke *Ebbe-dewje unn me Maketurute na: « Ngann dereje tɔyn ke dingaw da kunnde kare *Ebbe-dewje.» ²⁴ Ddem dawje mba kare engɔruje joo, wase ngann derje joo to *ne-polo Lubba ddew kara baa toke *ndu le *Ebbe-dewje pa me Maketurute.

Simeyɔn de ke Ana dɔsuje gaji Lubba

²⁵ Mare dingaw kara ria na Simeyɔn isi bbe te ke Jurusalam teenn. Dingaw le to gate gate ddem n̂-ngem ddew laa ddem. Naw n̂-ngebbe dew ke a ddee wul me

ngann Ijarayelje ngaa Ndil-me-nda ee saa tɔ. ²⁶ Ndil-me-nda pa are kete na: « Na koo Kiriste ke *Ebbe-dewje a kulae bba na koy.» ²⁷ Ndil le unda mee are n̂-ddee *key-polo-Lubba te ngaa toke Jejebbe de ke Mari n̂-ddeeje ke ngonn ke to Jeju mba dda ne wɔju dɔe ddew kara baa toke *ndu pa a, ²⁸ Simeyɔn le tae uwae jia te ngaa ɔsu gaji Lubba pa na:

²⁹ « Bbasine, Ebbemje, inya bbere lei are aw toke ndui pa.

³⁰ Mba kem oo kaji lei,

³¹ ke e-gɔl lew baa mba dewje tɔyn,

³² to lo-kare ke a kɔru kem dewje ke dɔ nange te ke toje *Jiipije ang ddem, to ne ke a kɔsu gaji ngann Ijarayelje ddem.»

³³ Tar ke dewje aw paje dɔ ngonn te le are koko bɔeje ke kɔenje. ³⁴ Simeyɔn bbar Tar ke Maji dɔde te ngaa pa are Mari kɔn Jejuje le na: « Oo, ddew te le ngonn neenn, mare dewje nya a kosoje ke mareje nya a kinje taar horo ngann Ijarayelje te ddem, na to ne ke a ddee ke mayn̂-naa-tar ddem, ³⁵ bba kare ne ke dewje aw ejeje mede te, tee ke ddaka. A ei njaa kara tɔku kiya a riya dɔ bbengiri.» ³⁶ Ana ke to dene nje-kila mber-tar le Lubba ee Jurusalam teenn tɔ. N̂-to ngonn le Panuwel, dew ke gel Aser te. Bbale banya. N̂-taa ngaweje n̂-dda saa bbal siri a, ngaweje le oy. ³⁷ N̂-tɔ wure nisi to dene-ndubba ndereng bbal kuje ase dɔjjijoo gire sɔ. Ninya key-polo-Lubba ndɔ kara ang ddem naw dda ke Lubba til ke kare ddew mbete ne-kusa te ke duju Lubba te. ³⁸ Kare teenn njaa ne kara n̂-tee ningade. Nɔsu gaji Lubba ngaa n̂-pa tar le Jeju nare dewje tɔyn ke aw ngebbeje tee le Jurusalam kɔ bbere te. ³⁹ Goe te ke Jejebbe de ke Mari n̂-ddaje ne tɔyn ke *ndu le *Ebbe-dewje pa le a, n̂-telje lo kiside te Najarete nange te ke Galile. ⁴⁰ Ngonn le aw tee ke mbi ddem, aw ubba singa ddem. Keme are nya, me-maji le Lubba to dɔe te tɔ.

Jeju aw key-polo-Lubba te ke bbal dɔku gire joo

⁴¹ Ke bbal kara kara tɔyn bɔ Jejuje ke kɔn Jejuje dawje *kusu *Pake te Jurusalam. ⁴² Toke Jeju inga bbal dɔku gire joo a dawje saa *kusu te le, toke *Jiipije aw ddaje ke bbal tɔyn. ⁴³ Goe te ke ndɔ *kusu le nday mbaan, n̂-telje ke bbê ngaa, ngonnn ke to Jeju le nay laa Jurusalam a, kɔenje ke bɔeje n̂-gereje ang. ⁴⁴ Dejeje to n̂-nay ke nje-buwa-kaw-loje lede. N̂-jaje dda ndɔ kara bba dunnje kutu sangeje horo nje-nujuje te lede ke horo dewje te ke n̂-gerejede. ⁴⁵ Dingaje ngonnn le ang ngaa n̂-sangeje n̂-telje ne ke Jurusalam. ⁴⁶ Dda ndɔ muta bba dingaeje me key-polo-Lubba te, nisi danna horo *nje-kɔruje-gel-ndu te, naw noo tar lede ddem, naw n̂-dujude tar ddem. ⁴⁷ Negerere laa ke tarje ke naw n̂-tel ne dda bbel dewje tɔyn ke aw ooje tar laa. ⁴⁸ Kake kɔenje de ke bɔeje dundaje kemde dooeje a, dareje baa nding. Kɔenje duje tar na: « Ngonnum, mbata ddi njaa bba e-dda ke je ne toke be wa? Oo, ema ddem bɔije ddem jaw n̂-sangi ke me-kɔn.» ⁴⁹ N̂-tel ke tar narede na: « Aw e-sangemje mba ddi wa? E-gereje to, to tar lem ta dda kula le Bɔmje ang wa?» ⁵⁰ A dede n̂-gereje dɔde tar te ke n̂-pa narede le ang. ⁵¹ Goe te a, n̂-tee naw ke de ke Najarete. Noo tade. Kɔenje ngem nejeenn tɔyn mee te. ⁵² Jeju aw tɔku ddew kem-kare te, naw n̂-gal ngaa, n̂-ddee maji kem Lubba te ke kem dewje te tɔ.

3

Ja n̂-Batise ila mber-tar le Lubba

¹ Tibere Sejar ɔn bbe bbal dɔku gire mi. Me dduu bbale teenn, Pɔnse Pilate to nje-kɔn̂-bbe dɔ nange te ke Jude ngaa *Erode to *ngon̂-tɔku-mbay nange te ke Galile, Pilipi ngokɔn *Erode le to *ngon̂-tɔku-mbay ke

Iture nange te ke Tarakonite, Lijaniase to *ngonî-tòku-mbay ke Abilene, ² ddem me ndɔ te ke Ana de ke Kayipi ñ-toje to tòku nje-poloje Lubba. Tɔ ndɔe teenn a, Lubba pa tar ke Jan ngonn le Jakari me kɔr te. ³ Yeenn bba Jan nja ke me bbeje kara kara tɔyn ke guku dɔ ba Juruden, mba kila mber-tar batem turu me, mba kɔru tar dɔ dew te, wɔju dɔ ne-ddaje ke maji ang. ⁴ Ddew kara baa toke ñ-dda tare me maketuru te le Ejayi *nje-kila mber-tar le Lubba na: « Mare dew aw ila mber me kɔr te:

E-mɔseje ddew le *Ebbe-dewje, areje ngann kila ddewje laa ndɔju,

⁵ wel-maannje a kutu, ddingirije ke dɔ-kubbaje kara kara tɔyn a ddom, ne ke dduku a ndɔju. Ngaa ngann ddewje ke to buwa a kaseje naa,

⁶ baann bba na na kara a koo kaji le Lubba.» ⁷ Jan pa tar ke dewje ke banya ke ddeje mba kare ddade batem na: « Ko mbakaraje, na njaa bba tɔjuse ddew kayn wungu ke aw ddee wa? ⁸ Areje kula ddase tɔju to e-turuje mese mban ngaa ewje rɔse ta pa na: Abaraham to bɔjeje! Yeenn a m-pa marese to Lubba ase ta dda kare erje neenn turuje telje to ngann le Abaraham. ⁹ Dila tina gel kakeje te mban, da tuka kake kara kara tɔyn ke ande kande ke maji ang mba kungu kem puru te.» ¹⁰ Dewje ke banya le dujeje tar na: « Ddi bba to maji kareje ñ-dda ngaa neenn wa?» ¹¹ Ñ-tel ke tar narede na: « Maji kare dew ke ee ke kubbu ke taar joo a unn kara are dew ke kubbu due, a bbo dew ke ee ke ne-kusa a dda toke baann tɔ.» ¹² Nje-taaje nare *lambo ke ddeje mba kingaje batem tɔ dujeje tar na: « Nje-ne-tɔju, ddi a to maji kareje ñ-dda wa?» ¹³ Ñ-tel ke tar narede na: « E-dujuje ne ke uta dɔ ndu ke darese ang.» ¹⁴ Mbambaje kara dujeje na: « Ngaa

jeje, ddi bba to maji kareje n̂-dda wa?» N̂-tel ke tar narede na: « Uwaje dew ke singa e-taaje ne laa ang ddem, ulaje tar ta dew te baa ang ddem, a maji kare ta undaje mese dɔ nare kunnse te njaa.» ¹⁵ Mbata dewje le isije ke me-ngebbe ddem le ngaa, daw dejeje tar mede te ta gere se Jan njaa to Kiriste wa? ¹⁶ N̂-tel ke tar narede tɔyn na: « Ema, ma ddase batem maann. A mare dew ke ngeng utam ke ma kase tutu kula endaar ke gɔle te ang aw ddee. Ne a na ddase batem Ndil-me-nda ke batem puru tɔ. ¹⁷ Nuwa bagiri laa jia te. Na kuta bbal laa ngaa na jin waa kungu me dam te laa a, na roo tisa kem puru te ke a koy ndɔ kara ang.»

**Erode Antipase uwa Jañ-Batise ilae key-kula te*

¹⁸ Toke baann bba, Jan aw tɔju tar-maji dewje, ke are mare ndejeje dang dang. ¹⁹ A, *ngon̂-tɔku-mbay *Erode ke Jan ndange wɔju dɔ Herodiyade, dene le ngokɔen ddem wɔju dɔ kulaje ke maji ang dang dang ke *Erode le dda ddem, ²⁰ dɔe te nuwa Jan le nilae key-kula te.

Jañ-Batise dda batem Jeju

²¹ Go batem te ke Jan dda dewje tɔyn a, Jeju kara n̂-ddae batem tɔ. Kake Jeju aw duju Lubba bbay a dara teyn, ²² ngaa Ndil-me-nda ke unn da rɔ toke mare le der ddisi dɔe te. Ngaa mare ndu in darâ pa na: « E-to Ngon̂-ndiki lem! Misi ke koko nya wɔju dɔi.»

Gel-kuju Jeju

²³ Bbal Jeju ase ne ke bbal dɔ muta bba a unn kutu kula laa, a dewje ejeje to, n̂-to ngonn le Jejebbe, ngonn le Heli, ²⁴ ngonn le Matate, ngonn le Lebi, ngonn le Meleki, ngonn le Jannai, ngonn le Jejebbe, ²⁵ ngonn le Matatiyase, ngonn le Amose, ngonn le Nahum, ngonn le Eseli, ngonn

le Nagay, ²⁶ ngonn le Maate, ngonn le Matatiyase, ngonn le Semeyinn, ngonn le Joje, ngonn le Joda, ²⁷ ngonn le Joyana, ngonn le Reja, ngonn le Jorobabel, ngonn le Kelatiyel, ngonn le Neri, ²⁸ ngonn le Meleki, ngonn le Adi, ngonn le Kosam, ngonn le Elemadam, ngonn le Er, ²⁹ ngonn le Jeju, ngonn le Eliyejer, ngonn le Jorim, ngonn le Matate, ngonn le Lebi, ³⁰ ngonn le Simeyɔn, ngonn le Juda, ngonn le Jejebbe, ngonn le Jonam, ngonn le Eliyakim, ³¹ ngonn le Meleya, ngonn le Mena, ngonn le Matata, ngonn le Natan, ngonn le Dabbiti, ³² ngonn le Ijayi, ngonn le Obede, ngonn le Bowaje, ngonn le Salmɔ, ngonn le Nasɔn, ³³ ngonn le Aminadabe, ngonn le Adimini, ngonn le Arini, ngonn le Heteserɔn, ngonn le Perete, ngonn le Juda, ³⁴ ngonn le Jakobbo, ngonn le Ijake, ngonn le Abaraham, ngonn le Tera, ngonn le Nahɔr, ³⁵ ngonn le Serugu, ngonn le Rehu, ngonn le Pelege, ngonn le Heber, ngonn le Kila, ³⁶ ngonn le Kayinam, ngonn le Arepakesade, ngonn le Sem, ngonn le Nowe, ngonn le Lemeke, ³⁷ ngonn le Matusalam, ngonn le Henɔku, ngonn le Jerede, ngonn le Maleleyel, ngonn le Kenam, ³⁸ ngonn le Enosu, ngonn le Sete, ngonn le Adam, ngonn le Lubba.

4

Esu na Jeju me kɔr te

¹ Toke Ndil-me-nda ddusu me Jeju a, nin Juruden te n̄-tel. Ndil le ɔre aw saa me kɔr te. ² Esu nae nunn mba ndɔ dɔsɔ. Me ndɔje teenn tɔyn Jeju usa ne ang. Toke ndɔje le tɔyje a, bbo ddae. ³ Esu pa are na: « Bbo e-to Ngonn le Lubba tɔkɔrɔ a, unn ndui are er neenn tel ne-kusa.» ⁴ Jeju tel ke tar are na: « Maketuru le Lubba pa na: Dew a kisi ke tebbe ddew ne-kusa te kara baa ang.» ⁵ Esu aw saa dɔ ddingiri te ke ndew a, kem naa te neenn tɔje *bbe-kɔnje tɔyn ke dɔ nange te. ⁶ Esu pa are na: « Ma kari

singa-mongu ke kɔsu-gaji dɔ *bbe-kɔnje te neenn, mba darem nejeenn tɔyn, are misi ke ddew ta kare dew toke mem ndiki. ⁷ Bbo ɔsu gɔli nɔm te a, nejeenn tɔyn a to lei.» ⁸ Jeju tel ke tar are na: « Maketuru le Lubba pa na: *Ebbe-dewje, Lubba lei kara baa a, a kɔsu gɔli nɔe te ngaa a pole.» ⁹ Esu aw saa Jurusalam tɔ, aw undae taar dɔ key-polo-Lubba te le *Jiipije a, pa are na: « Bbo e-to Ngonn le Lubba tɔkɔrɔ a, aal uru nangê, mba Maketurule Lubba pa na: ¹⁰ Lubba a kunn ndu kare anjije laa ngemi. ¹¹ Da kotoi dɔ jide te, mba kare unda gɔli er te ang.» ¹² Jeju tel ke tar are na: « Maketuru le Lubba pa na: A na *Ebbe-dewje ke to Lubba lei ang.» ¹³ Toke Esu nae ke ddew dang dang pin a, ɔtu inyae mba mare ndɔ.

Jeju pa tar le Lubba are dewje ke Najarete

¹⁴ Jeju tel aw Galile, ke singa-mɔngu le Ndil-me-nda ngaa ria bbar dɔ nange teenn tɔyn. ¹⁵ Naw ñ-tɔju ne me key-mbɔñ-naaje te lede ngaa dewje tɔyn ɔsuje gaje. ¹⁶ Jeju aw Najarete bbe te ke ñ-ngeme ke te. Naw key-mbɔn naa te le *Jiipije ke *ndɔ-kuwa-rɔ, toke naw ñ-dda ke *ndɔ-kuwa-rɔje tɔyn. Nin taar ta tura Maketurua, ¹⁷ dare maketuru le Ejayi nje-kila mber-tar le Lubba. Ñ-teyn mee ngaa ninga lo ke Maketurule pa ke te na:

¹⁸ « Ndil le *Ebbe-dewje to dɔm te, mba nungu wubbu dɔm te kare mila mber-Tar ke Maji mare nje-ndooje. Nulam kare m-ndaji mare bbereje tar tee lede bbe bbere te ke nje-kem-tɔje to da telje kooje lo, dewje ke dulaje kemde ndoo a teeje kɔ bbere te.

¹⁹ Ta ndaji kare dewje, bbal ke *Ebbe-dewje a ta dda me-maji ke de.» ²⁰ Goe te a, Jeju unda Maketurule naa te, tel ne are nje-kula ke key-mbɔñ-naa te le ngaa

isi nangê. Kem dewje tɔyn ke isije me key-mbɔn-naa te le to ke dɔe te. ²¹ N̂-pa tar narede na: « Bbokone, tar ke me Maketurute ke ooje ke mbise neenn, ddee to ne ke tɔkɔrɔ ngaa.» ²² Dewje tɔyn ɔsuje gaje ngaa Tar ke Maji tɔyn ke aw tee tae te arede bbel ngaa n̂-paje na: « Ngonn neenn to ngonn le Jejebbe ang wa?» ²³ Jeju pa arede na: « A du ang, a paje kɔn̂-tar neenn karemje: Nje-kɔru rɔ-to rɔ dewje te, ei njaa ɔru rɔ-to rɔi te. Neje tɔyn ke e-dda Kapernayum a joo tare le, e-dda bbe lei neenn tɔ.» ²⁴ Jeju tel pa arede na: « Tɔkɔrɔ m-pa marese: Dewje isije ke koko ta kuwa *nje-kila mber-tar le Lubba ke rɔde te bbe kuje te njaa ang. ²⁵ M-pa tar ke tɔkɔrɔ marese: Bbal ke Eli to *nje-kila mber-tar le Lubba, bba ndi ere ang bbal muta ke neyn misan, are bbo oso dɔ nange te tɔyn. Bbale teenn dene-ndubbaje bakaje nya nange te ke Ijarayel. ²⁶ Lubba ula Eli rɔ mare dene-ndubba te kara horode te ke Ijarayel ang, a mare dene-ndubba ke Sarepeta, nange te ke Sidɔn a Lubba ula Eli rɔe te. ²⁷ Bbal te le Elije, *nje-kila mber-tar le Lubba, nje-banjije bakaje nya nange te ke Ijarayel. Elije ɔru banji le dew kara horode te ang, a Nama ke to dew ke Siri a nɔru banji laa.» ²⁸ Toke dewje tɔyn ke isije me key-mbɔn-naa te le *Jiipije ooje tar ke Jeju pa le a, wungu ɔnde nya. ²⁹ Dinje, dutaeje n̂-teeje saa ke ddang me bbe te, dawje saa dɔ ddingiri te ke n̂-ddaje bbe ke Najarete dɔe te, ta kutae kilae nangê. ³⁰ A n̂-tee horode te nɔtu.

Jeju tubba ndil ke maji ang rɔ mare dew te

³¹ Jeju aw bbe te ke ria na Kapernayum nange te ke Galile, aw tɔju ne dewje *ndɔ-kuwa-rɔ te. ³² Dewje ke

ooje ne-tɔju laa le isije ke bbel, mba n̂-pa tar le ke ndu ke mɔngu nya. ³³ Mare dingaw ke ndil ke maji ang isi dɔe te ee me key-mbɔn̂-naa te le tɔ. Nuru eki ke singa n̂-pa na: ³⁴ « Ya! Ddi bba e-ndiki ta dda ke je wa? Jeju ke Najarete! E-ddee ta tɔlje wa? M-geri, e-to Nje-me-nda ke in rɔ Lubba te.» ³⁵ Jeju ndange ndil le pa na: « Utu tai, bbo e-tee rɔ dingaw te neenn ke ddang.» Ndil ke maji ang le unn dingaw le ilae nangê dann dewje te ngaa tee rɔe te, a ndil le dda saa ne ke maji ang kara ang. ³⁶ Bbel dda dewje tɔyn ngaa n̂-paje tar horo naa te na: « Tar ddi bba toke be wa? N̂-pa tar ke ndu ke mɔngu ddem ke singa nare ndilje ke maji ang a n̂-teeje!» ³⁷ Ri Jeju bbar dɔ nange te ke Galile tɔyn.

Jeju ɔru rɔ-toje dang dang rɔ mare dewje te

³⁸ Jeju in key-mbɔn̂-naa te le *Jiipije le a aw key le Simɔ. Rɔ mum Simɔje ke dene toe, are rɔe uwa puru nya ngaa n̂-dujuje Jeju kare dda ne mba tar laa. ³⁹ N̂-to nyeng ke dɔ dene te le a, n̂-ndange rɔ-to le ngaa rɔ-to le inya dene le. Kare teenn njaa, dene le in taar a, unn kutu karede ne-kusa. ⁴⁰ Goe te ke kare ande a, dewje tɔyn ke eeje ke nje-rɔ-toje dang dang me key te lede awje ke de areje Jeju. Nila jia dɔde te kara kara a rɔ-to lede nunga. ⁴¹ Ndilje ke maji ang teeje rɔ dewje te ke banya banya, ndilje le uruje eki paje na: « E-to Ngonn le Lubba!» A nin ke de ngaa narede ddew kare n̂-paje tar ang, mba ndilje le gereje to, n̂-to Kiriste. Jeju tɔju Tar ke Maji nange te ke Jude.

⁴² Kake lo are be a, Jeju tee aw m̂, lo te ke dew goto ke te. Dewje banya banya unnje kutu sangeje ngaa awje sar ingaeje. N̂-ndikije ta gange, mba kare nɔtu ninyade ang. ⁴³ A n̂-pa narede na: « To tar lem ta ndaji Tar ke Maji ke wɔju dɔ *kɔn̂-bbe le Lubba kare kese bbeje tɔ, mba Lubba

ulam wɔɔju dɔ yeenn njaa.» ⁴⁴ Naw n̂-tɔɔju Tar ke Maji me key-mbɔn̂-naa te le *Jiipije ke Jude tɔɔyn.

5

Ne-mɔri ke Jeju dda ddew kuwa kanji te

¹ Dewje ke banya guku dɔ Jeju. Daw dubbaje naa mba koo tar le Lubba ke naw n̂-pa. Nar mbɔr dange te ke Genejarete ngɔsi. ² Nunn keme a noo ngann toje joo mbɔr maann te ke nje-ndɔnje ddisije me te uruje nangê mba toko ddengeje lede. ³ Jeju aal me to te kara ke to le Simɔ. Ngaa n̂-duje nare n̂-ngese to le ddew ew sen ke ta kongo. Nisi me to te le naw tɔɔju ne dewje ke banya banya. ⁴ Goe te ke new rɔe ta pa tar a, n̂-pa nare Simɔ na: « Aw ke kete lo te ke uru ta ilaje ddengeje lese e-ddaje ne ndɔn.» ⁵ Simɔ tel ke tar are na: « Ebbemje, n̂-dda ndɔn til te ndereng lo are a jinga ne kara ang. Baann a, ma kila ddengeje le toke tai pa.» ⁶ Dilaje ddengeje le ngaa duwaje kanjije nya are ddengeje lede aw ujaje. ⁷ N̂-kebbeje nje-buwa-ndɔnje lede ke isije me to te ke kara, mba kare n̂-ddeeje dumajede. N̂-ddeeje ngaa dunguje kanjije le me toje te ke joo le, nayn ngaji baa ta kare toje le dii. ⁸ Kake Simɔ Piyar oo toke baann a, tee oso nɔ gɔl Jeju te pa na: « Ebbemje aw ddew ew sem mba m-to nje-ne-dda ke maji ang.» ⁹ Bbel ddae, ne ke dewje tɔɔyn ke areje mbɔre te, wɔɔju dɔ ndɔn ke n̂-ddaje le. ¹⁰ Bbel dda Jake de ke Jan, ngann le Jebede, nje-buwa-ndɔnje le Simɔ tɔ. Jeju pa are Simɔ na: « Are bbel ddai ang. A kunn kute bbokone, ndɔn lei a to enga sange dewje ngaa.» ¹¹ Goe te ke n̂-ddeeje ke toje le kar mbal te a, dinyaje neje tɔɔyn ngaa dunnje go Jeju.

Jeju ɔru rɔ-to banji rɔ mare dew te

¹² Jeju ee me mare bbe te. Mare dingaw ke to nje-banji ooe, n̂-tee noso n̂ ĝole te n̂-debbe keme nangê ngaa n̂-duje n̂-pa na: « Ebbemje, toke e-ndiki a, are m-ddee maji.»
¹³ Jeju ula jia ɔre ne ngaa pa na: « M-ndiki, e-ddee maji.» Njange njange baa a, banji laa goto. ¹⁴ Goe te a, n̂-ndeje ta kare n̂-pa tare nare dew kara oo ang. A, n̂-pa nare na: « Aw t̂ɔju r̂ɔi nje-polo Lubba, ta are *ne-polo ŵɔju d̂ɔ ddee lei maji toke Moyije unda tare me maketuru te, mba k̂ɔru ne naji lei to e-ddee maji.» ¹⁵ Ri Jeju bbar ke kete ke kete ngaa dewje banya banya mb̂ɔn naa mba koo tar laa ddem, mba kare n̂ɔru r̂ɔ-to lede ddem. ¹⁶ A ne n̂ɔru r̂ɔe naw me k̂ɔr te ngaa n̂-duju Lubba.

Jeju ɔru r̂ɔ-to r̂ɔ mare dew te ke debbe r̂ɔe oy

¹⁷ Mare nd̂ɔ Jeju aw t̂ɔju ne. *Parijiyenje ke *nje-k̂ɔruje-gel-ndu isije nangê. Dinje ngann bbeje te t̂ɔyn ke Galile ke Jude te, ke Jurusalam ddem. Ngaa Jeju aw ɔru r̂ɔ-to ke singa-m̂ɔngu le *Ebbe-dewje. ¹⁸ Dewje unnje mare dew ke debbe r̂ɔe oy ke tuwa baa. Daw n̂-sangeje ddew mba kandeje saa ta kilae n̂ɔ Jeju te. ¹⁹ Dingaje ddew ke da kulaeje ne ang, mba dewje banya. Dalje saa d̂ɔ key te taar ngaa dulaeje ke kem lo ke tuwa laa dann dewje te ke mb̂ɔn naa n̂ɔ Jeju te. ²⁰ Jeju oo koo-me-te lede a, pa are dew le na: « Tar majangje lei ɔru d̂ɔi te.» ²¹ Nje-k̂ɔruje gel-ndu ke *Parijiyenje aw ejeje tar ngaa paje na: « Dew neenn to dew ddi bba aw taji ri Lubba wa? Lubba kara baa ee ke singa ta k̂ɔru tar *majang ma se na t̂ɔ wa?» ²² Jeju gere keje tar lede le a, pa arede na: « Mbata ddi bba aw ejeje tar toke baann mese te wa? ²³ To ngeng ang ta pa na: Tar *majangje lei ɔru d̂ɔi te ase in taar bbo e-nja wa? ²⁴ Maji kare e-gereje to Ngonn le dew ee ke singa ta k̂ɔru tar *majang d̂ɔ nange te.» N̂-pa nare dew ke debbe r̂ɔe oy le na: « In taar, unn tuwa lei bbo aw key lei.» ²⁵ Kare

teenn njaa, nin taar kemde te, nunn tuwa laa ngaa nɔsu gaji Lubba naw ne ke key laa. ²⁶ Dewje tɔyn ooje to ne-bbel a, ɔsuje gaji Lubba. Bbel ddade ngaa n̂-paje na: « Joo ne-kɔbbu bbokone.»

Jeju bbar Lebi

²⁷ Goe te a, Jeju tee ngaa oo mare nje-taa nare *lambo ke ria na Lebi isi lo taa nare *lambo te. N̂-pa nare na: « Unn gom.» ²⁸ N̂-tusu neje tɔyn ninya, nin taar ngaa nunn goe. ²⁹ Lebi dda ne-kusa ke bo are Jeju me key te laa ngaa nje-taaje nare *lambo banya ke mare dewje nya isije ke de ta ne-kusa te. ³⁰ *Parijiyenje ke *nje-kɔruje gel-ndu aw nyuruje ngaa paje are nje-njaje goe te na: « Mbata ddi bba aw usaje ne ddem aw ayje ne ke nje-taaje nare *lambo ke nje-ne-ddaje ke maji ang wa?» ³¹ Jeju pa arede na: « Dewje ke isije ke maje a aw ndikije nje-kare kuma ang, a nje-rɔ-toje bba aw ndikije nje-kare kuma. ³² M-ddee mba bbar dewje ke to gate gate ang, m-ddee mba bbar nje-ne-ddaje ke maji ang ta kare n̂-turuje ddew lede.»

Jeju pa tar mbete ne-kusa

³³ *Parijiyenje ke *nje-kɔruje le paje areje na: « Nje-njaje go Jan te ddew kara baa ke nje-njaje go *Parijiyenje te aw inyaje ne-kusa ke ndɔ tɔyn ddem aw dujuje Lubba, a nje ke lei aw usaje ne ngaa aw ayje ne wa!» ³⁴ Jeju pa arede na: « Toke nje-buwa-kuraje le nje-dene ke siki isije saa ndɔ kusu-taa-naa te a, da kase kuwade ke singa kare dinyaje ne-kusa wa? ³⁵ Mare ndɔ aw ddee ke da kɔru nje-dene ke siki le horode te ke ddang. A me ndɔje teenn ngaa da kinyaje ne-kusa.» ³⁶ Jeju pa gusu-tar arede bbay na: « Ndɔ kara dew a tir ta-kubbu ke siki mba kila ne kem bar-kubbu ang. A bbo n̂-dda toke baann a, na tir kubbu ke siki le ngaa ta-kubbu ke siki le kaw naa te ke bare le ang tɔ. ³⁷ Ddem, ndɔ kara dew a kungu koto ke siki ke to ben

me ku-endaar te ke to kone ang. A bbo ñ-dda toke baann a, ben ke siki le a dda kare ku le tɔ. Ben le a kula nangê ngaa ku le a tuju nyɔm. ³⁸ To maji ta kungu ben ke siki me ku-gaal te ke siki tɔ. ³⁹ Ddem ndɔ kara dew ay ben ke ñ-dda ndɔe banya mbaan a, na ndiki mba kay ye ke ñ-dda bbasine bbay ang. Mba na pa na: ye ke lew a maji.»

6

Jeju to nje-ndɔ-kuwa-rɔ

¹ Jeju aw nday me ndɔɔ bleje te ke *ndɔ-kuwa-rɔ. Nje-njaje goe te teteje mare jinga ble le ngaa guruje aw usaje. ² Kara kara le *Parijiyenje paje arede na: « Mbata ddi bba aw e-ddaje ne ke *ndu mbete ta dda ke *ndɔ-kuwa-rɔ wa?» ³ Jeju tel ke tar arede na: « E-nayje e-turaje Maketurudɔ ne te ke Dabbiti dda le ang wa? Ndɔ te ke bbo ddae, ne de ke nje-njaje goe te. ⁴ Dabbiti ande key-polo-Lubba te. Noto ne-kusaje ke dare Lubba, ke to mba nje-poloje Lubba ke karede baa nusa. Ngaa nare mare nje-njaje goe te.» ⁵ Jeju pa arede bbay na: « Ngonn le dew njaa to nje-ndɔ-kuwa-rɔ.»

Jeju ɔru rɔ-to rɔ mare dew te ke jia oy

⁶ Mare *ndɔ-kuwa-rɔ le bbay, Jeju ande key-mbɔñ-naa te le *jiipije naw ñ-tɔju ne. Mare dew ke jia ke kɔl oy, ee me key teenn le tɔ. ⁷ Kem mare *nje-kɔruje gel-ndu ke *Parijiyenje to dɔ Jeju te ta koo se na kɔru rɔ-to rɔ dew te *ndɔ-kuwa-rɔ te wa. Yeenn bba ta kinga ne ddew mba kunda ne tar dɔe te. ⁸ Ne kara, Jeju le gere keje lede ngaa ñ-pa nare dew ke jia oy le na: « In taar, bbo are danna neenn!» Nin ngaa nar taar. ⁹ Jeju pa arede na: « Ma dujuse tar. Ke *ndɔ-kuwa-rɔ, *ndu are ddew kare dew dda ne ke maji wase dew dda *majang wa? Ta kaji dew wase ta kinya dew kare oy wa?» ¹⁰ Goe te ke naade mbetete tɔyn a ñ-pa

tar ke dew le na: « E-ndɔju jii!» Ñ-ndɔju jia ngaa jia le ddee maji. ¹¹ Wungu ɔnde nya ngaa daw ñ-maynje naa tar mba gere ne ke da kase dda ke Jeju.

*Jeju mbere *nje-kayñ-kulaje laa* dɔku gire joo

¹² Me ndɔje teenn njaa Jeju aal dɔ ddingiri mba duju Lubba. Ñ-duju Lubba ndereng lo are. ¹³ Kake lo are a ñ-bbar nje-njaje goe te, ñ-mbere mareje dɔku gire joo horode te ngaa nunda ride na *nje-kayñ-kulaje: ¹⁴ Simɔ ke nunda ria na Piyar, ke ngokɔen Andere, Jake, Jan, Pilipi, Batalami, ¹⁵ Matiye, Toma, Jake ngonn le Alpe, Simɔ ke daw ñ-bbare to «dew ke ndiki bbe laa nya», ¹⁶ Jude ngonn le Jake, ke Judase Isikariyote ke tel to nje-kunn dɔ Jeju.

Dewje ddeeje rɔ Jeju te

¹⁷ Jeju in dɔ ddingiri te ke *nje-kayñ-kulaje, ñ-ddee nar lo te ke tate. Lo teenn, nje-njaje goe te banya banya ke dewje ke banya ke inje nange Jude te tɔyn, ke Jurusalam te, ke bbe ke Tir ke Sidɔn bbeje ke kar ba te. ¹⁸ Ñ-ddeeje mba koo tar le Jeju ddem, mba kare nɔru rɔ-toje lede ddem. Nje ke ndilje ke maji ang aw ulaje kemde ndoo kara ddeeje maji. ¹⁹ Dewje le tɔyn njaa aw sangeje ddew ta kɔreje, mba mare singa-mɔngu ke aw tee rɔe te aw ɔru rɔ-toje lede tɔyn.

Jeju aw are ndeje wɔju dɔ koko ke wungu

²⁰ Jeju unn keme aa ne nje-njaje goe te ngaa pa na:
« Koko to lese, dangeteje, mba *Kɔñ-bbe le Lubba to mba tar lese!
²¹ Koko to lese, ese nje ke bbo aw ddase, mba mese a ndann! Koko to lese, ese nje ke aw e-nɔje bbasine, mba a kisije ke koko!

- ²² Koko to lese, toke dewje mbetese, dewje tubbase, dewje tajise ngaa paje tar lese maji ang wɔju dɔ Ngonn le dew.
- ²³ E-ddaje rɔ-nel ngaa e-talje e-turuje ke koko dɔ ndɔe teenn, mba kuka lese a bo nya me dara te, mba toke baann tɔ a kadede ddaje ke *nje-kilaje mber-tar le Lubba.
- ²⁴ A, wungu to lese, ese nje-ne-kingaje, mba bbokone isije ke koko mban!
- ²⁵ Wungu to lese, ese dewje ke mese ndann bbokone, mba bbo a ddase! Wungu to lese, esese ke aw kokoje bbokone, mba ne-me-kɔn a ddase ngaa a ndeyje maann nɔ!
- ²⁶ Wungu to lese, toke dewje tɔyn pitijese, mba kadede ddaje ke nje-kilaje mber-tar ke to nje-ngemje toke baann tɔ!»

Tar ndiki nje-baanji

²⁷ « A m-pa marese esese ke aw ooje tar lem: E-ndikije nje-baanji lese, e-ddaje maji ke nje ke mbetese. ²⁸ E-bbarje Tar ke Maji dɔ dewje te ke aw bbarje Tar ke Maji ang dɔse te, e-dujuje Lubba mba nje ke aw ddase maji ang. ²⁹ Bbo dew unda ka-mbɔri a, e-turu debbe ke kara are tɔ. Bbo dew taa kubbu kul lei a, inya kubbu lei ke taar are tɔ. ³⁰ Are ne dew ke aw duji ne ngaa e-bbange dew ke taa ne lei ang. ³¹ Ne ke e-ndikije kare dewje ddaje ke se a, e-ddaje ke de tɔ. ³² Bbo nje ke ndikise bba e-ndikijede tɔ a, dewje a gereje go me-maji lese toke baann wa? Nje-ne-ddaje ke maji ang kara aw ndikije nje ke ndikijede tɔ. ³³ Bbo nje ke ddaje ke se maji dɔrɔ bba e-ddaje ke de maji a, dewje a gereje go me-maji lese toke baann wa? Nje-ne-ddaje ke maji ang kara ddaje toke baann tɔ. ³⁴ Bbo dewje ke e-gereje to da kukaje bbange lese bba arejede ne n̂-tunaje

a, dewje a gereje go me-maji lese toke baann wa? Nje-ne-ddaje ke maji ang kara ddaje toke baann, mba kare n̂-tel ne darede. ³⁵ A, e-ndikije nje-baanji lese, e-ddaje maji, areje ne dew tuna a undaje mese dɔ mare ne te goe te ang. Baann bba kuka lese a bo nya ngaa a toje to ngann le Ne-ke-ddutu-dara te. Mba Ne-ke-ddutu-dara te n̂-dda maji ke dewje ke areje wooyo ndɔ kara ang ddem, nje-me-maji-angje ddem. ³⁶ Ooje kem-to-ndoo le naa ddew kara baa toke Bɔsese oo kem-to-ndoo lese.»

Tar gange sariya

³⁷ « E-gangeje sariya dɔ dew te ang a, da gange sariya dɔse te ang. Undaje tar dɔ dew te ang a, da kunda tar dɔse te ang tɔ. ɔruje tar dɔ dewje te a, da kɔru tar dɔse te. ³⁸ Areje ne a, da karese ne: Ka ke maji a da kɔju ne ne karese, a ddusu julum, da mbusu, da yeke kare gayn nangê bbere bbere ngaa bba da mbel me bbɔl-kubbu te lese. Mba ka ke unnje ɔjuje ne ne areje dew a, da kunn kɔju ne ne karese tɔ.» ³⁹ Jeju pa gusu-tar arede tɔ na: « Nje-kem-tɔ ase kila kake ji nje-kem-tɔ mare te wa? Da kosoje joo kem me buwa te ang wa? ⁴⁰ Nje-nja go ebbeeje te a kutae ang a, nje-nja go ebbeeje te ke oo tae ke maje a, a kase saa naa tɔ. ⁴¹ Mba ddi bba mu ke oso kem ngokɔin te a oo, a oo tɔku kake ke to kemi te ang wa? ⁴² Wase, baann bba ei ke oo tɔku kake ke to kemi te ang, a kase pa kare ngokɔin na arem mɔru mu ke to kemi te wa? Nje-ngem, ɔru tɔku kake ke to kemi te dɔngɔr bba a kinga ddew ta kɔru mu ke oso kem ngokɔin te.»

Tar kake ke kande

⁴³ « Kake ke maji, a kande kande-kake ke maji ngaa kake ke maji ang, a kande kande-kake ke maji ang tɔ. ⁴⁴ Mbata daw n̂-gere kake kara kara ddew kande te. Da kuja kande tungu dɔ kake konn pɔrɔ te ang, da tuja *nduu horo ger

gende te ang. * ⁴⁵ Neje ke maji in me dew te ke maji. A neje ke maji ang in me dew te ke maji ang. Mba ne ke ddusu me dew a aw tee ddew tar ke tae te.»

Dew ke oo tar le Jeju a dda ne kula

⁴⁶ « Mba ddi bba e-bbareme Ebbemje, Ebbemje! A e-ddaje ne ke maw m-pa marese ang wa? ⁴⁷ Dew ke ddee rɔm te, oo tar lem ngaa dda kula ke turu ndum unda rɔ na wa? ⁴⁸ N̂-to ddew kara baa ke dew ke a ta kɔsu key a, wuru buwa are wuru peng peng bba ungu gɔl key le dɔ er te. Toke maann taa lo ngaa unda kar key le a, key le oso ang, mba dɔsu key le ke maje. ⁴⁹ A dew ke oo tar lem ngaa dda ne kula ang to ddew kara baa ke dew ke ɔsu key laa dɔ nange te baa bbo ungu gɔle dɔ er te ang. Maann ula unda kar key le a, kem naa te neenn njaa key le uwa nange ngaa guru njuku njuku.»

7

Jeju ɔru rɔ-to rɔ nje-kula te le baw-ddɔ

¹ Goe te ke Jeju pa tarjeenn tɔyn are dewje a, naw Kapernayum. ² Mare baw-ddɔ le Romeje, ee ke nje-kula laa ke n̂-ndike nya. Rɔ nje-kula laa le toe ngaa nayn ngɔsi ta koy. ³ Toke noo tar le Jeju a, nula mare tɔku-dewje le Jiipije nare ta kare n̂-ddee naji nje-kula laa le. ⁴ Dawje rɔ Jeju te ngaa n̂-nɔje nɔ gɔle te nya n̂-paje na: « Dingaw neenn ase kare e-dda ne mba tar laa, ⁵ mba n̂-ndikije jee *Jiipije nya. Ne a n̂-dda key-mbɔn̂-naa leje.» ⁶ Jeju aw ke de ngaa toke n̂-teeje ngɔsi ke key le baw-ddɔ le a, baw-ddɔ le ula nje-buwa-kuraje laa are Jeju na: « Ebbemje, e-jɔku rɔi baann ang, mba mase kare ande key lem ang. ⁷ Mba yeenn tɔ a, moo to mase kaw rɔi te ke da rɔm ang. A, e-pa tar kara a nje-kula lem a kaji. ⁸ Mba ema kara mee

* 6:44 6.44 Kake ke daw n̂-bbar ke tar endar nda na vigne.

kɔy dewje te ke bo, mee ke nganji-ddɔje kɔyem te tɔ. A bbo, mula mare m-pa na: Aw! A naw. M-pa mare mare, m-pa na: E-ddee! A n̂-ddee. M-pa mare nje-kula lem, m-pa na: E-dda ne ke be! A n̂-dda.» ⁹ Toke Jeju oo tar le a, ninga koko ddew te le baw-ddɔ le. N̂-turu rɔe ke rɔ dewje te ke aw ooje tar laa ngaa n̂-pa na: « M-pa marese, dɔ nange Ijarayel te kara moo koo-me-te ke bo toke be ang.» ¹⁰ Nje ke baw-ddɔ ulade le telje awje key a, daw dingaje nje-kula le baw-ddɔ le ke rɔ ke maji.

Jeju ndol ngonn le dene-ndubba ke bbe te ke Nayn

¹¹ Goe te a Jeju aw mare bbe te ke ria na Nayn. Nje-njaje go Jeju te ke mare dewje banya banya awje saa. ¹² Toke n̂-tee ngɔsi ke bbe le a, noo dewje ke awje ke yo ta dubbu. Dew ke oy le to ngonn̂-kara ke dingaw le mare dene-ndubba. Dewje ke me bbe te le banya banya aw dannje dene le tɔ. ¹³ *Ebbe-dewje le oo dene le a ddae ndoo ngaa pa are dene le na: « E-nɔ ang!» ¹⁴ N̂-ngese ke kete a nɔru tuwa ke dila ninn le ke te. Dewje ke otoje ninn le areje lo kara ngaa Jeju pa na: « Basan, m-pa mari, in taar!» ¹⁵ Ninn le in isi taar ngaa unn kutu pa tar. Jeju ulae ji kɔenje te. ¹⁶ Bbel dda dewje tɔyn. Dɔsuje gaji Lubba, n̂-paje na: « Tɔku *nje-kila mber-tar le Lubba tee horoje te ngaa Lubba ddee ta kuma dewje laa.» ¹⁷ Tar ne ke Jeju dda le nja dɔ nange te ke Jude tɔyn, ke me bbeje tɔyn ke guku dɔ Jude.

Jañ-Batise ula duju tar Jeju

¹⁸ Nje-njaje go Jan te aw paje go nejeenn tɔyn areje. ¹⁹ N̂-bbar mareje joo horode te nulade rɔ *Ebbe-dewje te, n̂-pa na: « Ei a e-to dew ke a ta ddee le wase ja ngina mare dew ke dang wa?» ²⁰ Toke dewje le teeje rɔ Jeju te a, n̂-paje dareje na: « Jañ-Batise ulaje ta duji se ei a e-to dew ke jaw n̂-nginae le wase ja ngina mare dew dang wa?» ²¹ Kare teenn njaa Jeju ɔru rɔ-toje, ke meteje, ke tubba ndilje ke

maji ang rɔ dewje te banya banya. Ngaa n̄-dda nare dewje ke kemde tɔ kara ooje lo. ²² Goe te a, n̄-tel ke tar nare nje-njaje go Jan te le na: « Awje, e-paje areje Jan ne ke ooje ke kemse ddem, ke mbise ddem. Nje-kem-tɔje ooje lo, nje-gɔl-gotoje njaje. Banji le dewje nunga rɔde te, nje-mbi-kutuje ooje tar. Dewje ke oyje ndolje ngaa nje-ndooje ooje Tar ke Maji. ²³ Koko isi ke dew ke a koso ddew koo-me-te wɔju dɔm ang.»

Jeju pa tar dɔ Jañ-Batise te

²⁴ Goe te ke nje-njaje go Jan te telje mbaan, Jeju unn kutu pa tar le Jan are dewje ke banya banya le na: « Ddi bba awje aw ooje me kɔr te wa? Mu-maann ke yel aw yeke wa? ²⁵ A ddi bba awje aw ooje wa? Dew ke ula kubbu ke kura wa? Nje ke ulaje kubbu nare toje to nje-ne-kingaje ke isije me key te le tɔku-mbay-bbeje. ²⁶ A ddi bba awje aw ooje wa? Mare nje-kila mber-tar le Lubba wa? Tɔkɔrɔ m-pa marese, nuta nje-kila mber-tar bbay. ²⁷ Mba tar le Jañ-Batise a n̄-dda me Maketurute le Lubba na: Oo, mula nje-kayn̄-kula lem nɔi te, mba kare n̄-dda ddew ke a nja te. ²⁸ M-pa marese: Horo dewje te tɔyn ke deneje ujujede, dew ke uta Jan goto. A ddotu-dew ke me *Kɔn̄-bbe te le Lubba utae. ²⁹ Dewje tɔyn ke ooje tar le Jan le, ke nje-taaje nare *lambo kara ooje to Lubba to gate gate ngaa dawje dare Jan ddade batem. ³⁰ A *Parijiyenje ke *nje-kɔruje gel-ndu mbeteje ne ke Lubba mɔse mba tar lede ngaa n̄-mbeteje kare Jan ula dɔde maann.» ³¹ Jeju tel pa arede na: « Nje ke dda bba ma kunnde kɔju ne dewje ke bbokone wa? Dundaje rɔ nje ke dda wa? ³² N̄-toje ddew kara baa ke ngannje ke isije nata, ke bbarje naa ngaa paje are naa na:

N-kɔl mbula jarese, a e-laje ne ang, jɔsu pa-yo a e-nɔje ne ang. ³³ Mba Jañ-Batise ddee le, ɔn muru ang ddem, ay koto ang ddem a e-paje na: Ndil ke maji ang isi

dœ te. ³⁴ Ngonn le dew ddee, ɔn muru ngaa ay ne a e-paje na: Dew neenn to nje-ne-kusa ke nje-ne-kay, nje-buwa-kura le nje-taaje nare *lambo ke le nje-ne-ddaje ke maji ang. ³⁵ Kem-kare to gate gate kem dewje te ke ndikije te.»

Jeju ɔru tar *majang dɔ dene te ke to nje-ne-dda ke maji ang

³⁶ Mare Parijiyen bbar Jeju ta kare usa ne saa. Jeju ande key le Parijiyen le ngaa aw isi ta ne-kusa te. ³⁷ Toke mare dene nje-ne-dda ke maji ang ke isi me bbe teenn oo na Jeju ee me key te le Parijiyen le a, n̂-ddee ke ku albatere*, ke wubbu ke ete maji ddusu mee. ³⁸ N̂-ddee nar go Jeju te, mbɔr gɔle te naw n̂-nɔ nare maan̂-keme ula gɔl Jeju te ngaa n̂-bɔru gɔle le ke bên-dœ. Nunda tae gɔl Jeju te le ngaa nungu wubbu ke ete maji le gɔle te. ³⁹ Parijiyen le oo baann a pa mee te na: « Bbo dingaw neenn to *nje-kila mber-tar le Lubba tɔkɔɔ a, na gere to dene ke aw ɔre neenn to nje-ne-dda ke maji ang.» ⁴⁰ Jeju pa are Parijiyen le na: « Simɔ, mee ke tar ta pa kari.» Simɔ tel ke tar are na: « Nje-ne-toju, e-pa tar le.» ⁴¹ Jeju pa na: « Mare dew ee ke bbange laa dɔ dewje te joo. Mare kara tuna *kande-nare kɔrmi a mare kara tuna *kande-nare dɔmi. ⁴² Toke disije ke ddew ta kuka bbange le ang a, nje-nare le inya nare laa le arede. Horo dewje te ke joo le, ye ke dda bba a ndiki dew ke dda maji ke de le nya wa?» ⁴³ Simɔ le tel ke tar are Jeju na: « Meje a to ne ke bbange laa bo nya.» Jeju pa are na: « E-tel ke tar ke dɔgɔle.» ⁴⁴ N̂-turu rɔe ke rɔ dene te le ngaa n̂-pa nare Simɔ na: « Oo dene neenn, m-ddee key lei a arem maann toko gɔlem ang a ne a n̂-toko gɔlem ke maan̂-keme ngaa n̂-bɔru gɔlem ke bên-dœ. ⁴⁵ Ei, e-to

* 7:37 7.37 Alebatere to ku ke n̂-dda ke mare er ke kura nya bbe le Jiipije.

mbim ang a ne, kake mande key beenn, new rœ ta kunda tae gœlem te ang. ⁴⁶ Ungu wubbu dœm te ang, a ne nungu wubbu ke ete maji gœlem te. ⁴⁷ Mba yeenn a m-pa mari: Tar *majang laa ke banya œru dœ te ngaa, mba ndiki laa bo nya. Mba dew ke dœru tar dœ te ten baa, ndiki laa to ten baa tœ.» ⁴⁸ Ngaa n̂-pa nare dene le na: « Tar *majang lei œru dœi te ngaa.» ⁴⁹ Dewje ke isije ta ne-kusa te ke Jeju le paje mede te na: « Dew neenn to na bba tar *majang le dewje kara aw œru dœde te wa?» ⁵⁰ Jeju pa are dene le na: « Koo-me-te lei aji. Aw ke *me-wul-lœm.»

8

Nje ke aw njaje go Jeju te

¹ Goe te a, Jeju unn go bbuka bbeje ke ngann bbeje, aw pa tar le Lubba ke ila mber Tar ke Maji wœju dœ *Kœn̂-bbe le Lubba. Nje-kayn̂-kulaje laa ke dœku gire joo awje saa, ² ke mare deneje ke nœru rœ-to ndilje ke maji ang, ke rœ-toje rœde te tœ: Mari ke daw n̂-bbare na Madelena, ne ke Jeju tubba ndilje ke maji ang siri rœ te, ³ ke Jani dene le nje-ngem ne-kingaje le tœku-mbay *Erode ke ria na Kuja, ke Sujani, ke mare deneje nya ke aw umaje Jeju ke nje-njaje goe te ke ne-kingaje lede.

Gusu-tar dœ nje-ne-dubbu te

⁴ Dewje ke banya mbœnje naa ngaa mare dewje inje bbeje te dang dang aw ddeje rœ Jeju te a, n̂-pa gusu-tar neenn na: ⁵ « Mare dew aw ta dubbu ne. Toke naw n̂-dubbu ne le a, mare kande ko le gayn dœr ddew te, dewje mbœynje kande-ko le ngaa eelje ke darâ œnje. ⁶ Mare debbe kande-ko le gayn dœ nange te ke to er. Toke kande-ko le tee a, tutu njan, mba ninga maann ang. ⁷ Mare kande ko le gayn horo konnje te. Konnje le teeje ke de ddew kara baa ngaa konnje le orede ke nangê mben. ⁸ A mareje gayn

dɔ nange te ke maji. N̂-teeje ngaa gɔl kake kara a ande dɔdɔku dɔdɔku.» Kake Jeju pa tar neenn ila nangê a, n̂-pa ke taar na: « Dew ke mbia to ta koo ne tar a ool!» ⁹ Nje-njaje goe te dujeje na: « Gel gusu-tar neenn na ddi wa?» ¹⁰ Nila te na: « Esese, Lubba are e-gereje ne ke to lo kiyae te ke wɔju dɔ *Kɔn-bbe laa. A kесеje, n̂-pa tare darede ddew gusu-tar te, mba kare daaje lo a dooje ne ang ddem dooje tar a n̂-ngereje kande ang ddem. ¹¹ Gel gusu-tar neenn le toke be: Kande ko le to tar le Lubba. ¹² Kande ko ke gayn mbɔr ddew te le tɔju dewje ke ooje tar le Lubba le ngaa Esu ddee ɔru tar le mede te ke ddang, mba kare dooje mede te ta dingaje kaji ang. ¹³ Kande ko ke gayn dɔ nange te ke to er le tɔju nje ke ooje tar le Lubba le a, n̂-taaje ke koko. A ne kara, tar ke dooje le ungu ngirae nangê mede te ang, dooje mede te mba gɔju kare baa, a ndɔ ke ne-na-me tee a, n̂-tusuje dinyaje. ¹⁴ Kande ko ke gayn horo konnje te tɔju dewje ke ooje tar le Lubba le ngaa dɔtuje a, keje-tar, ke ne-kingaje, ke rɔ-nelje ke dɔ nange te ɔkujede ddew ta kare dande ke maje. ¹⁵ Kande ko ke gayn dɔ nange te ke maji tɔju nje ke ooje tar le Lubba ke me ke maji, ke me ke gate gate, a n̂-ngemje tar le, duwaje dare ngeng ngaa dandeje ndɔ ke ndɔ.»

Gusu-tar dɔ *lambe te

¹⁶ « Ndɔ kara dew ila puru *lambe te a, unn mare ne debbe ne ang, wase dew le unn *lambe le unda kɔ tira te ang. A nunda *lambe le dɔ kake te taar, mba kare dewje ke aw andeje key le ooje ne lo. ¹⁷ Mbata ne tɔyn ke to lo kiyae te da tee dɔe te, ne tɔyn ke n̂-kusu dɔe a tee ke ddaka. ¹⁸ Aaje rɔse ddew tar te ke aw ooje, mba dew ke ee ke ne a da kare mare dɔe te. A dew ke ee ke ne ang, ne ke neje to ninga kara da kɔru jia te.»

Kɔn Jejuje ke ngakɔenje ke tɔkɔrɔ

¹⁹ Kɔn Jejuje ke ngakɔenje ddeeje ke rɔe te, a dingaje ddew ta kaw ngɔsi saa ang, mba dewje bakaje nya. ²⁰ Dewje paje are Jeju na: « Kɔinje ke ngakɔinje areje ddaka. N̂-ndikije ta kooi.» ²¹ A n̂-tel ke tar narede na: « Kɔmje ke ngakɔmje a toje to nje ke ooje tar le Lubba a ddaje ne kula.»

*Jeju pa tar a *bamburabo ew rɔe*

²² Mare ndɔ Jeju aal to ke nje-njaje goe te. N̂-pa narede na: « Jawje tura maann te.» Ngaa dawje. ²³ Toke daw n̂-yelje to le a, Jeju aw tibbi. Bamburabo ddee ula dɔ maann te le ngaa maann aw me to te le nayn ngɔsi ta ddusu are deeje me yo te. ²⁴ Nje-njaje goe te le ddeeje ngɔsi saa ngaa n̂-ndoleje n̂-paje na: « Ebbejeje, Ebbejeje, ja koy!» N̂-ndol ngaa n̂-ndange *bamburabo ke maann ke aw lenge le nare dewje rɔde ngaa lo to nyenene. ²⁵ Jeju pa are nje-njaje goe te le na: « Koo-me-te lese ee dda wa?» Bbel ddade ddem dɔde turu ddem a n̂-paje dar na na: « Dew neenn to dew ddi wa? Mba n̂-pa tar ke gɔsu ke mɔngu a, yel ke maann kara ooje tae.»

Jeju ɔru rɔ-to ndilje ke maji ang rɔ mare dingaw te

²⁶ Jeju ke nje-njaje goe te n̂-teeje ta kongo te ke bbe te le dewje ke Gadara*ke aa naa ke dɔ nange Galile. ²⁷ Kake Jeju uru nangê a, mare dingaw ke ee ke ndilje ke maji ang banya rɔe te in me bbe te ke dɔ nange teenn le tila keme. Lew baa njaa dingaw le ula kubbu ang ddem, n̂-to key ang ddem a horo dɔbareje a naw n̂-to ke te. ²⁸ Kake dingaw le oo Jeju a uru eki, tee oso nɔ gɔle te ngaa pa ke taar na: « Ddi a e-ndiki ta dda sem wa? Jeju, Ngonn le Lubba ke dduu dara te! Kɔkɔrɔ njaa ula kem ndoo ang.» ²⁹ Nuru eki, mba Jeju pa tar ke ndu ke mɔngu are ndilje le ta kare n̂-teeje me dingaw te le ke ddang. Ndil le unn dingaw le gɔl banya banya are n̂-tɔ gɔle ke kula njamji ngaa dilae

poro bbaa daw ñ-ngeme. Ñ-ti kulaje ke ñ-tɔe ne le ngaa ndilje le ɔreje awje saa ke me kɔr te. ³⁰ Jeju duju dingaw le na: « Rii na na wa?» Ñ-tel ke tar na: « Banya banya.» Mba ndilje ke maji ang andeje mee te nya. ³¹ Ndilje ke maji ang le uwaje gɔl Jeju ta kare narede dawje buja te ke il biti biti ang. ³² Kare teenn kusu bereje ke banya aw usaje ne dɔ kongo te lo teenn le. Ndilje ke maji ang le dujuje Jeju ta kare arede ddew are dandeje me bereje te le ngaa narede ddew. ³³ Ndilje ke maji ang le teeje me dingaw te le aw andeje me kusu bereje te le ngaa kusu bereje le inje dɔ kongo te ke ngɔru gaynje maânn oyje. ³⁴ Nje ke aw ngemje bereje le ooje ne ke tee le a, aynje ngaa aw paje tare tɔku bbe te ke ngann bbeje te. ³⁵ Dewje awje ooje ne ke tee le. Ñ-ddeeje rɔ Jeju te ngaa dingaje dingaw ke ndilje teeje mee te le, nisi nangê kɔy gɔl Jeju te. Dingaw le ula kubbu ddem, isi ke maje ddem ngaa bbel ddade nya. ³⁶ Dede ke dooje ddew ke Jeju tubba ne ndilje ke maji ang rɔ dingaw te le, dɔruje gele dare nje ke awje le ooje. ³⁷ Dewje tɔyn ke bbe te le dewje ke *Geraja dujuje Jeju ta kare ɔtu ke ddang, mbata bbel ddade nya. * Jeju aal to ta tel ke guku. ³⁸ Dingaw ke ndilje teeje mee te le duju Jeju ta nayn saa. A Jeju tubbae pa na: ³⁹ « E-tel aw key lei ta ɔru gel ne ke Lubba dda sei!» Naw ngaa ñ-pa tar ne ke Jeju dda mba tar laa me bbe te le tɔyn.

Jeju ɔru rɔ-to rɔ mare dene te ngaa ndol ngonn le Jayirusu ke dene ke oy

⁴⁰ Toke Jeju tel tura maann te guku a, dewje ke banya uwaeje ke rɔde te, mba dede tɔyn daw ñ-ngebbeje. ⁴¹ Ngaa mare dingaw ke ria na Jayirusu, ñ-to nje-kɔn dɔ *key-mbɔñ-naa le *Jiipije, ñ-ddee, ñ-tee noso nangê nɔ gɔl Jeju te, ñ-nduje ta kare naw me key te laa, ⁴² mba

* 8:37 Oo 8.26 ke tar ke gele te.

ngonne ke dene ke to ngonñ-kara ke bbale ase dõku gire joo a ta koy. Toke Jeju aw aw ke key le a, dewje ke banya ubbaeje njang. ⁴³ Mare dene ke mese aw ddee rõe te lew baa ase bbal dõku gire joo ee ke teenn. Dene le tuju neje laa tõyn ji nje-kare-kumaje te, a dew kara ase ta kõru rõ-to laa ang. ⁴⁴ Ñ-ddee go Jeju te ngõsi, nõru ta kubbu laa. Kare teenn njaa mese le gange. ⁴⁵ Jeju pa na: « Na a õrum wa?» Toke dewje tõyn aw õruje naji lede a, Piyar pa na: « Ebbemje, dewje aw guku dõi ngaa daw dubbaije!» ⁴⁶ A Jeju ila te na: « Mare dew õrum, mba m-gere to mare singa in rõm te tee.» ⁴⁷ Dene le oo to Jeju gere a, nisa ngaa ñ-ddee noso nõ gõle te. Ñ-pa kem dewje te tõyn gel ne ke nõru ne Jeju, ke ddew ke rõ-to laa goto ne kare teenn. ⁴⁸ Jeju pa are na: « Ngõnnum ke dene, koo-me-te lei aji. Aw ke *me-wul-lõm.» ⁴⁹ Toke Jeju aw pa tar bbay a, mare dew in bbe le Jayirusu le ngaa ñ-pa nare na: « Ngõnni ke dene le oy mban. E-jõku nje-ne-tõju ang ngaa.» ⁵⁰ A Jeju oo tar neenn le ngaa pa are Jayirusu le na: « Are bbel ddai ang, ka njaa oo mei te a na kinga kaji.» ⁵¹ Toke Jeju tee key le a, ñ-mbete ta kare dewje andeje saa key. Piyar, ke Jan, ke Jake, ke bõ-ngõnnje ke kõñ-ngõnnje le a ninya ddew nare dandeje saa key. ⁵² Dewje tõyn aw nõje ke aw ndingaje rõde wõju dõ ngõnn ke dene le. Jeju pa na: « E-nõje ang. Noy ang ka a naw ñ-tibbi.» ⁵³ Ngaa dewje le aw kokoje Jeju, mba ñ-gereje to ngõnn ke dene le oy. ⁵⁴ A Jeju uwa ji ngõnn ke dene le ngaa pa ke gõsu ke mõngu na: « Ngõnn, in taar!» ⁵⁵ Ndil ngõnn ke dene le tel rõe te, a kare teenn njaa nin taar ngaa Jeju pa arede ta kare dare ne nusa. ⁵⁶ Kõñ-ngõnnsje ke bõ-ngõnnje ke dene le ooje a dum dõde. A Jeju ndejede ta kare ñ-paje tar ne ke nday le dare dew kara oo ang.

9

*Jeju ula *nje-kayn-kulaje laa ke dɔku gire joo*

¹ Jeju mbɔn *nje-kayn-kulaje laa ke dɔku gire joo ngaa arede singa ke ddew ta tubba ne ndilje ke maji ang ddem, narede singa ta kɔru ne rɔ-toje rɔ dewje te ddem.

² Nulade ta kare dilaje mber-tar *Kɔn-bbe le Lubba dareje dewje ddem ta kare dɔruje rɔ-to rɔ dewje te ddem. ³ N̄-pa narede na: « Unnje ne kara mba kaw lese ang. Unnje kake, wase bbɔl, wase mapa, wase nare ang. Dew aw ke kubbu laa ke taar joo ang. ⁴ Key ke andeje te mbaan, e-nayje te nyɔm ta ɔtuje ne. ⁵ Bbe ke e-teeje te a bbo dewje taase ke key ang, a bbo a ta kɔtuje ke kete a, e-tundaje bum nange ke gɔlse te ta kɔru ne naji lese.» ⁶ Nje-kayn-kulaje le Jeju le awje ngaa, n̄-njaje ke go bbe bbe, n̄-paje Tar ke Maji dareje dewje ngaa dɔruje rɔ-to rɔ dewje te tɔ.

**Erode sange mee dɔ Jeju te*

⁷ Ngonn tɔku-mbay *Erode oo tar neje tɔyn ke aw teeje a neje tar, mba mare dewje paje na: « Jan ke oy le a ndol.» ⁸ Mareje paje na: « Eli a tel ddee.» A mareje paje bbay na: « Kara le nje-kila-mber-tarje le Lubba ke oy a ndol.» ⁹ A *Erode pa na: « Munn ndum mare n̄-gange dɔ Jan. A dew neenn to na bba maw moo tarje dang dang dɔe te neenn wa?» Ngaa n̄-sange ddew ta koo Jeju.

Jeju are ne-kusa dewje doro mi usaje

¹⁰ Goe te ke *nje-kayn-kulaje le Jeju telje a, n̄-paje go neje tɔyn ke n̄-ddaje dareje. Ngaa Jeju ɔrude ke karede aw ke de er ke tɔku bbe te ke ria na Betesayida. ¹¹ A dewje ke banya gereje tare ngaa ɔruje goe. Jeju taade ke rɔe te ngaa pa tar *Kɔn-bbe le Lubba arede ddem, ɔru rɔ-to rɔ dewje te ke ndikije kare nɔru rɔ-to rɔde te ddem. ¹² Lo aw ndul ngaa *nje-kayn-kulaje le Jeju ngeseje ke rɔe te paje areje

na: « E-tubba dewje ke banya neenn are dawje me bbeje te ke dɔ-ndɔɔje te ke ngɔsi neenn bba da kinga lo-to ke ne-kusa, mba lo ke jar te neenn to me mu baa.» ¹³ A Jeju pa arede na: « Esese njaa, arejede ne dusaje.» Nje-kayñ-kulaje le ilaje te na: « Jee ke mapa mi ke kanjije joo baa. Ase ta kare jeje njaa jaw ñ-ndoko ne-kusa mba dewje ke banya neenn wa?» ¹⁴ Dingawje eeje lo teenn ngɔsi ke doro mi. Jeju pa are nje-njaje goe te na: « Areje disije nangê, ke go kulae dɔmi dɔmi.» ¹⁵ Nje-njaje goe te areje dewje le isije nangê toke ndue pa. ¹⁶ Jeju jin mapa ke mi ke kanji ke joo le a, aa lo ke darâ ngaa bbar Tar ke Maji dɔe te. Ñ-tete danna ngaa nare nje-njaje goe te kare dare dewje ke banya banya le. ¹⁷ Dewje tɔyn usaje ne mede ndann, a kese ne-kusa nay ddusu kare dɔku gire joo.

Piyar pa ke tae na Jeju to Mesi

¹⁸ Mare ndɔ ke Jeju ɔru rɔe aw duju Lubba ngaa nje-njaje goe te isije saa a ñ-dujude na: « Dewje paje na m-to na wa?» ¹⁹ Ñ-telje ke tar na: « Na e-to Jañ-Batise, mareje paje na e-to Eli, mareje bbay paje na e-to kara le nje-kila mber-tarje le Lubba a e-ndol.» ²⁰ Jeju pa arede na: « Esese e-paje na m-to na wa?» Piyar ila te na: « E-to Mesi le Lubba.» ²¹ Jeju ndejede nya na dare dew oo tar neenn le ang.

Jeju pa tar kem-to-ndoo ke a ddae are nje-njaje goe te

²² Ñ-tel ñ-pa bbay na: « To maji kare Ngonn le dew oo ndoo nya, kare tɔku dewje le *Jiipije ke tɔku nje-poloje Lubba, ke *nje-kɔruje-gel-ndu mbeteje, kare ñ-tɔleje ngaa ndɔ muta goe te a nin me buwa-yo te.» ²³ Ñ-pa narede tɔyn na: « Bbo dew ke ndiki ta kuwa gom a, maji kare neje rɔe ang. Maji kare noto kake-dese laa ke ndɔ tɔyn ngaa nuwa gom. ²⁴ Dew ke ndiki ta ngem tebbe laa, a tebbe laa le a goto. A dew ke a koy mba tar lem, dew

le a kinga tebbe laa. ²⁵ Bbo dew inga ne ke nangê neenn tōyn, a bbo n̄-nayn ke kōrō, wase ne njaa n̄-tuju rōe a ddi bba na kinga goe te wa? ²⁶ Tōkōrō dew ke dda rō-kul lem ngaa dda rō-kul ta pa tar lem a, Ngonn le dew a dda rō-kul laa ndō te ke na ddee ke ndoko laa, ke le bōeje, ke le nje-kulaje le Lubba ke maji tōyn. ²⁷ M-pa tar ke tōkōrō marese, mare dewje ke areje horose te neenn a koyje ang bbay a *Kōn̄-bbe le Lubba a ddee.

Piyar, ke Jan, ke Jake dooje Jeju ke ndoko laa

²⁸ Ndō jijoo go tarje teenn le a, Jeju aw ke Piyar, ke Jan, ke Jake dō er te mba duju Lubba. ²⁹ Kare te ke naw n̄-duju Lubba a keme turu to dang ngaa kubbu laa kara turu nda toke neyn. ³⁰ A ta koo a, dewje joo aw paje saa tar : To Moyije de ke Eli a, ³¹ n̄-teeje ke ndoko ngaa daw paje tar koy le Jeju Jurusalam ke a ddee ne ke tōkōrō. ³² Bbi dda Piyar de ke nje-buwa-kuraje laa nya, a disije kemde baa ngaa dooje ndoko le Jeju ke dingawje joo ke areje saa le. ³³ Kare te ke dingawje ke joo le aw inyaje Jeju ta kōtu a, Piyar pa are Jeju na: « Ebbemje to maji kare n̄-nayje neenn. N-ddaje ngann key-kamje muta: kara to lei, kara to le Moyije, a kara to le Eli.» A Piyar gere ne ke aw pa ang. ³⁴ Kake naw n̄-pa tar baann a, mum ddee kiride de ngaa bbel dda nje-njaje go Jeju te kare te ke mum le aw dibbi dōde. ³⁵ Mare ndu tee me mum te le pa na: « Dew neenn to Ngonnum ke m-ndike, ooje tar laa.» ³⁶ Kare te ke kōru ndu le aw bbar a, Jeju ar ke kare baa ngaa. Nje-njaje go Jeju te paje tar ang. Me ndōje teenn, dōruje gel neje ke doojeenn le kara dareje dew ang.

Jeju tubba ndil ke maji ang rō dew te

³⁷ Toke lo are a, Jeju ke nje-njaje goe te dinje dō er te le n̄-ddisije a, dewje banya banya tilaje keme. ³⁸ Horo dewje teenn le mare dew uru eki na: Nje-ne-tōju, muwa gōli oo

ngonnum neenn, mba n̂-to ngonnum ke kara baa. ³⁹ Bbo mare ndil uwa ngonni le a kem-naa te neenn nuru eki. Ndil le ddae are nisa ke singa ddem, jum-tae tee ddem ngaa ndil le ula keme ndoo ndereng bba inyae. ⁴⁰ M-duju nje-njaje goi te ta kare n̂-tubba ndil le a daseje ang.» ⁴¹ Jeju tel ke tar are na: « Ko-dewje ke ooje mede te ang, ke nje-ne-ddaje ke maji ang. Ma kisi ke se ta kumase be sar ndo baann wa? E-ddee ke ngonni le neenn.» ⁴² Kake ngonni le aw ddee ngosi ke Jeju a, ndil ke maji ang le unne ilae nangê ngaa ddae are naw nisa ke singa. A Jeju ndange ndil ke maji ang le, n̄oru r̄o-to le ngonni le ngaa n̂-tel saa nare boeje. ⁴³ A *t̄oku-mbange le Lubba dum do dewje t̄oyn.

Jeju pa tar koy ke kin laa

Toke neje ke Jeju aw dda le dum do dewje a, n̂-pa nare nje-njaje goe te na: ⁴⁴ « Esese e-tukaje mbise ke maje ooje ne tar neenn. Da kuwa Ngonni le dew kulae ji dewje te.» ⁴⁵ A nje-njaje go Jeju te le gereje dođe tar te ke naw n̂-pa narede le ang. Tar le iya r̄oe ke de bba kare ta n̂-gereje ang. A bbel ddade ta tel duje tar dođe te.

Dew ke bo uta mareje t̄oyn

⁴⁶ Kare teenn, nje-nja go Jeju te aw maynje naa tar ta gere dew ke bo horode te uta mareje t̄oyn. ⁴⁷ A Jeju gere keje le nje-njaje goe te le ngaa, unn mare ngonni ke ten be unndae mbore te, ⁴⁸ ngaa n̂-pa narede na: « Dew ke taa ngonni neenn ke r̄oe te ke rim a, ema njaa n̂-taam ke r̄oe teenn. A bbo dew ke taam ke r̄oe te a, taa dew ke ulam ke r̄oe te to. Mba dew ke to ten baa horose te t̄oyn, ne a n̂-to dew ke bo.» ⁴⁹ A Jan pa na: « Ebbemje, joo mare dingaw ke unn rii aw tubba ne ndilje ke maji ang a n̂-gange ddewe te, mba n̂-nja goi te ke je ang.» ⁵⁰ Jeju pa are na: « E-gangeje ddewe te ang, mba dew ke mbetese ang a, to dew lese.»

Jeju in Galile aw ke Jurusalam

⁵¹ Toke ndɔ ke Lubba a ta kunn Jeju ta tel saa darâ ddee ngɔsi a, n̂-ndiki nya ta kaw Jurusalam. ⁵² Nula dewje nɔe te kete. Dawje ngaa dandeje me mare bbe te le dewje ke Samari ta kare n̂-mɔseje ne n̂-ngebbeje. ⁵³ A nje-bbeje le taeje ke rɔde te ang, mba nunn ddew ke Jurusalam. ⁵⁴ Kake nje-njaje go Jeju te, Jake, ke Jan dooje baann a, n̂-paje na: « Ebbejeje, e-ndiki ta kare n̂-dujuje jare puru in darâ ddee ɔn dewje neenn wa?» ⁵⁵ Jeju turu rɔe ke rɔde te ngaa kɔl ke de nya.

Dew ke ndiki ta kunn go Jeju

⁵⁶ Dunnje ddew dawje mare bbe te ke kete. ⁵⁷ Kare te ke daw n̂-njaje ddew-bô a mare dew pa are Jeju na: « Lo tɔyn ke a kaw te, ma kunn goi.» ⁵⁸ Jeju ilae te na: « Mulaje eeje ke buwa tode ngaa eelje ke darâ eeje ke key tode, a Ngonn le dew ee ke key dɔe ang.» ⁵⁹ Jeju pa are mare dew na: « Unn gom.» A dew le ilae te na: « Ebbemje are maw m-dubbu bɔmje bba.» ⁶⁰ A Jeju pa are na: « Inya dewje ke oyje are n̂-dubbuje yoje lede. A ei, aw pa tar *Kɔn̂-bbe le Lubba are dewje.» ⁶¹ Mare dew pa are Jeju bbay na: « Ma nja goi te Ebbemje, a are maw muwa ji nje ke lem bba.» ⁶² Jeju tel ke tar are na: « Dew ke uwa kɔsu-mange a bbo kel goe a nase dda kula wɔju *Kɔn̂-bbe le Lubba ang.»

10

Jeju ula nje-njaje goe te dɔsiri

¹ Goe te a, *Ebbe-dewje tel tɔru nje-njaje goe te dɔsiri horo mareje te. Nulade joo joo nɔe te kete kare dawje me bbeje te kara kara, ke loje tɔyn ke ne njaa n̂-ndiki ta kaw te. ² N̂-pa narede na: « Kula mbɔn̂-ko bo nya a nje-kulaje banya ang. Yeenn a e-dujuje nje-ndɔɔ le are nula nje-kulaje kare n̂-mbɔnje ko laa. ³ Awje! Ooje wa:

Mulase toke le bateje horo enjakemjarje te. ⁴Awje ke bbɔl-ngem-nare ang, ke bbɔl-kungu-ne ang ddem, ke ne-gɔl ang ddem ngaa e-ddaje dew lapiya ke ddew ang ddem. ⁵Key ke andeje te a, e-paje na: *Me-wul-lɔm to me key te neenn! ⁶Toke nje-me-wul-lɔm ee key teenn a, *me-wul-lɔm lese a nayn saa. A bbo, nje-me-wul-lɔm ee me key teenn ang a, *me-wul-lɔm lese a tel rɔse te. ⁷E-naynje me keye teenn le, usaje ne ke ayje ne ke darese, mbata dew dda kula ta kinga kuka laa. Andeje keyje te le dewje ke tae lem lem ang. ⁸Me mare bbe ke a teeje te, bbo n̂-taase ke rɔ-nel a, usaje ne ke darese. ⁹ɔruje rɔ-to rɔ nje-rɔ-toje te ke isije me bbe teenn ngaa e-paje arejede na: *Kɔn̂-bbe le Lubba to ke se ngɔsi baa ngaa. ¹⁰A bbo, e-teeje me mare bbe te a duwase ke rɔde te ang a, aw areje nate bbe te le bba e-paje arejede na: ¹¹N-tunda bum ke uwa gɔlje me bbe te lese ngaa maji kare undaje dɔse te to *Kɔn̂-bbe le Lubba to ngɔsi baa ngaa. ¹²M-pa marese to dduutu ndɔ a, sariya ke Lubba a gange dɔ bbe te neenn a ngeng kuta sariya ke Lubba gange dɔ Sɔdɔm te lew.»

Sariya to mba bbeje ke mbeteje ta turu ddew lede

¹³Jeju pa bbay na: « Kem-to-ndoo a to lei, Korajen! Kem-to-ndoo a to lei, Betesayida! Mba, horo dewje te ke Tir ke Sidɔn a m-dda ne-mɔrije ke m-dda bbe lese a, da kulaje kubbu ndoo ngaa da kisije dɔ bu te, ta tɔju to n̂-turuje ddew le neje. ¹⁴Gele ke neenn baa, ndɔ gange sariya, a sariya ke Lubba a gange dɔse te a ngeng kuta sariya ke na gange dɔ dewje te ke Tir ke Sidɔn. ¹⁵A ei Kapernayum, a ndew sar kɔru dara wa? Lubba a dda kare e-ddom ase naa ke *lo le nje-yoje. ¹⁶Dew ke oo tar lese a oo tar lem ngaa dew ke mbetese to dew ke mbetem, dew ke mbetem a mbete ne ke nulam.»

Tar tel le nje-njaje go Jeju te ke dɔsiri

¹⁷ Dewje ke kōrde dōsiri le telje ke rō-nel ngaa paje na: « Ebbejeje, n̂-pa tar ke rii a, umaje kara ooje taje.» ¹⁸ Jeju pa arede na: « Moo Esu in darâ oso toke mare le ndi ke teel. ¹⁹ Ooje: Marese ddew ta kare e-njaje dō lije te ddem, dō nyije te ddem, ta kuta singa nje-baan ddem ngaa mare ne dang a kase jōkuse ang. ²⁰ Yeenn a, e-ddaje rō-nel mba ndilje ke maji ang ke ooje taseenn ang. A maji kare e-ddaje rō-nel mba rise ke Lubba dda me Maketurute darâ.»

Jeju tōju rō-nel laa Bōje

²¹ Me kare teenn njaa, Jeju ee ke koko ddew te le Ndil-me-nda ngaa Jeju le pa na: « Mōsu gaji Bōy, *Ebbe-dewje ke darâ ke *Ebbe-dewje ke nangê, mbata iya ne neenn nje-kem-kareje ke nje-ne-gereje ngaa e-tee ke ne neenn ke ddaka are ngannje ke ngaji. Tōkōrō njaa Bōy, mba oo maji kemi te ta dda toke baann. ²² Bōy inya neje tōyn me jim te. Dew kara gere Ngonn le ang. Bō kara baa a gere. Ddem dew gere Bō le ang. Ngonn kara baa gere, ke dew ke Ngonn ndiki tōje Bō bba a gere tō.» ²³ N̂-turu rōe ke rō nje-njaje goe te ngaa n̂-pa narede ke karede na: « Koko ee ke dewje ke ooje ne ke aw ooje! ²⁴ Mba m-pa marese, nje-kilaje mber-tar le Lubba ke tōku-mbayje banya banya isije ke bbo ta koo neje ke aw ooje neenn ke kemde a dooje ang. Disije ke bbo nya ta koo neje ke aw ooje ke mbise neenn a dooje ang.»

Tar ndiki Lubba ke tar ndiki nje-mari

²⁵ Mare *nje-kōru-gel-ndu in taar ngaa duju tar Jeju mba nae ne. N̂-pa na: « Nje-ne-tōju, ddi bba ma dda bba ma kinga ne tebbe ke ke ndō ke ndō wa?» ²⁶ Jeju ilae te na: « Tar ddi a n̂-dda me Maketuru*ndu te wa? Ddi a e-tura me te wa?» ²⁷ N̂-tel ke tar nare Jeju na: « Maji kare e-ndiki *Ebbe-dewje ke to Lubba lei ke mei tōyn, ke kewn

lei tɔyn, ke singai tɔyn, ke keje lei tɔyn ngaa maji kare e-ndiki nje-mari toke da rɔi njaa.» ²⁸ Jeju pa are na: « E-tel ke tar ke dɔgɔle njaa. E-dda toke baann a, a kisi ke tebbe ke ke ndɔ ke ndɔ.» ²⁹ A naw n̂-sange ddew ta kɔru naji laa ngaa n̂-nduju tar Jeju na: « Nje-marem a to na wa?»

Gusu tar dɔ dew te ke nje-bbokoje tundae

³⁰ Jeju ilae te bbay na: « Mare ndɔ mare dingaw in Jurusalam aw ke Jeriko a noso me ji nje-bbokoje te. N̂-bbokoje neje laa tɔyn ngaa n̂-tundaeje dare n̂-nayn ngɔsi ta koy bba n̂-tuseje dinyaeje a dɔtuje. ³¹ Mare nje-polo Lubba unn ddew le ngaa n̂-tuka gɔle dɔ dew te le a nuja noso kete. ³² Mare dew ke gel Lebi te tee lo teenn le tɔ. Noo dew le a nuja noso kete. ³³ A mare dew ke Samari ke aw ke mba te, ddee ngɔsi ke dew le ooe a ddae ndoo. ³⁴ N̂-tel n̂-ddee ngɔsi saa bbay, nungu wubbu ke ben kem doje te laa ngaa, n̂-tɔɔ. Nunne nundae dɔ kororo te laa njaa. Naw saa key-to-nje-mbaje te ngaa n̂-dda neje dang dang mba kare n̂-ddee maji. ³⁵ Ndɔ kara goe te a, n̂-tɔru *kande-nare joo nungu ji nje-key te le ngaa n̂-pa nare na: E-ngeme ke maje. Toke e-tuju nare uta ye ke mari neenn a, telem a ema njaa ma kuka.» ³⁶ [Goe te a] Jeju tel duje na: « Horo dewje te ke muta neenn, na bba to nje-mar dew ke oso me ji nje-bbokoje te le wa?» ³⁷ Nje-kɔru gel-ndu le ilae te na: « Dew ke dda saa me-maji le.» Jeju ilae te na: « Yeenn a, ei kara, aw ta e-dda toke baann tɔ.»

Jeju aw rɔ Mate de ke Mari te

³⁸ Toke Jeju de ke nje-njaje goe te daw n̂-njaje ddew-bô a, n̂-gange me mare bbe te ngaa mare dene ke ria na Mate gange. ³⁹ Mate le ee ke ngokɔen ke dene ke ria na Mari. Ngokɔen le ddee isi nɔ gɔl *Ebbe-dewje te aw oo tar laa. ⁴⁰ Keje ngann kulaje dang dang uta dɔ Mate. N̂-ddee rɔ Jeju te n̂-pa nare na: « Ebbemje, keje lei jɔki mba ngokɔm

ke inyam ta kula te ke karem neenn ang wa? E-pa saa are n̂-ddee numam.» ⁴¹ *Ebbe-dewje ilae te na: « Mate, Mate, mei aw sangi ngaa aw jɔku rɔi mba neje dang dang. ⁴² A ne ke uta neje tɔyn to kara baa. Mari a mbere ye ke maji. Dew a kase kɔru neenn le jia te ang ngaa.»

11

Jeju tɔju gusu duju Lubba nje-njaje goe te

¹ Mare ndɔ Jeju aw duju Lubba mare lo te. Toke n̂-duju Lubba tɔyn nunga a, mare nje-nja goe te pa are na: « Ebbejeje, e-tɔjuje gusu duju Lubba toke Jan tɔju nje-njaje goe te.» ² N̂-pa narede na: « Toke aw dujuje Lubba a, e-paje na:

Bɔy! Are dewje bbelje rii. Are *Kɔn̂-bbe lei ddee!

³ Areje ne-kusa taje ke ndɔ kara kara tɔyn!

⁴ ɔru tar *majang leje dɔje te, mba jeje kara jaw jɔru tar dɔ dewje te ke ddaje *majang ke je tɔ. Inya ddew are mare ne na meje ang.»

E-dujuje a da karese

⁵ Jeju pa arede bbay na: « Na horose te neenn ee ke mare nje-buwa-kura laa, ke na kaw bbe laa til te ke lo mɔngu, mba pa kare na: Nje-buwa-kura, arem mapa muta m-tunai, ⁶ mba mare nje-buwa-kura lem in mba te tee dɔm te, a moo ne kara ta kare ang. ⁷ A bbo dew ke kara le naysn ke me key te nu njaa a tel ke tar na: E-jɔkum ang, ta-key utu mban, ema ke ngannem n̂-to nangê mban bbo ddew ke ma kin taar kari ne mapa goto. ⁸ M-pa marese, le nin taar mba kare mapa le wɔju dɔ buwa-kura lede ang kara na kin mba kare ne tɔyn ke n̂-ndiki wɔju dɔ ne-jɔku laa. ⁹ A ema, m-pa marese: E-dujuje a da karese. E-sangeje a, a kingaje. Undaje ta-key a da kɔru karese. ¹⁰ Mba dew

ke duju a dare, dew ke sange a inga ngaa dew ke unda ta-key a dɔru dare. ¹¹ Bɔ-ngonnje ke dda horose te neenn bbo ngonne duje kanji a li a na kare wa? ¹² Ase bbo ñ-duje kabbe kunja a na kare nyi wa? ¹³ Bbo esese ke mese maji ang e-gereje ta kare neje ke maji ngannse, a Bɔy ke darâ a kare Ndil-me-nda dewje ke dujeje ang wa?»

Jeju tubba ndil ke maji ang rɔ dew te ke gɔbbe utu

¹⁴ Jeju tubba ndil ke maji ang ke dda bba are gɔbbu mare dingaw utu. Toke ndil ke maji ang le tee me dingaw te le ke ddang a, dingaw le pa tar ngaa dewje ke banya ooje a dum dɔde. ¹⁵ A mare dewje kara kara paje na: « Ddew te le Belejebul ke to tɔku-mbay le ndilje ke maji ang a naw ñ-tubba ne ndilje ke maji ang le!» ¹⁶ Mareje dujeje ne-tɔju-ne* ke in darâ mba nae ne. ¹⁷ Jeju gere keje lede a, ñ-pa narede na: « Bbe-kɔn tɔyn ke dewje ddaje ddɔ ke naa ke te a tuju ngaa keyje a guruje dɔ naa te. ¹⁸ Bbo Esu tel dda ddɔ ke da rɔe njaa, a kɔñ-bbe laa a to baa bbay toke baann wa? Bba e-paje na ddew te le Belejebul a m-tubba ne ndilje ke maji ang wa? ¹⁹ A bbo ema, maw m-tubba ndilje ke maji ang ddew te le Belejebul, a ngannse ddew te le na aw tubbaje ne ndilje ke maji ang wa? Yeenn bba dede njaa da kuja kem tar neenn karese. ²⁰ A bbo ddew singa te le Lubba a maw m-tubba ne ndilje ke maji ang a, yeenn tɔju to *Kɔñ-bbe le Lubba ddee ndereng horose te. ²¹ Toke dew ke nje-singa ke ungu ne-ddɔje rɔe te aw ngem ta-key laa a, ne-kingaje laa a to mɔkɔkɔ. ²² A bbo mare dew ke ubba singa utae ddee ake a, ñ-taa ne-ddɔje laa ke naw nunda mee dɔe te ngaa ñ-kayn dewje ne-kingaje laa ke ñ-taa le. ²³ Dew ke to lem ang to nje-tin sem, ddem dew ke mbɔn ne sem ang to nje-sane ne.»

Ddew ke ndil ke maji ang aw tel ne rɔ dew te

²⁴ « Bbo ndil ke maji ang tee me dew te a, *h*-nja loje te ke maann goto ke te, naw *h*-sange lo ta kula d^oe ke te ngaa toke ninga lo ang a *h*-pa na: Ma tel me key te lem ke min ke te m-tee le. ²⁵ Toke *h*-tel *h*-ddee a noo to duta me key le ngaa noo to *h*-m^ose me key le. ²⁶ Goe te a, *h*-tel naw *h*-ddee ke mare ndilje siri ke maji ang utae. Dandeje ngaa disije me dew te le ngaa dew le tuju uta kisi laa ke lew.»

Koko ke t^ok^or^o

²⁷ Kake Jeju aw pa tar baann a, mare dene ke ar horo dewje te ke banya pa are ke taar na: « Koko ee ke dene ke uji ngaa ari mba il.» ²⁸ A Jeju ilae te na: « Ke uta t^oyn koko ee ke dewje ke ooje tar le Lubba a ngemje.»

Jeju mbete ta dda ne-m^ori

²⁹ Toke dewje aw mb^onje naa banya a, Jeju pa na: « Dewje ke bbasine to dewje ke maji ang. Daw *h*-dujuje *ne-m^ori ke t^oju to min dar^a, a *ne-m^ori ke t^oju ne ke Lubba dda ddew te le Jonase a da kooje kara baa. ³⁰ Jonase to *ne-m^ori ke t^oju singa-m^ongu le Lubba dewje ke Ninibe. Ddew kara baa Ngonn le dew a to *ne-m^ori mba dewje ke bbasine t^o. ³¹ Nd^o gange sariya a, t^oku-mbay-dene ke Dagoo a kar ddew kara baa ke dewje ke bbasine ngaa na kunda tar d^ode te, mba nin k^oyn nange te *h*-ddee, mba koo tar kem-kare le Salem^on. A dew ke uta Salem^on a ee neenn. ³² Dewje ke Ninibe a karje nd^o gange sariya te naa te ke dewje ke bbasine ngaa a kundaje tar d^ode te, mba dooje tar le Jonase ngaa *h*-turuje ddew lede. A dew ke uta Jonase a ee neenn.

Gusu-tar d^o lambe te

³³ Nd^o kara dew ila puru lambe te mba kunda lo kiyae te ang wase mba kunda k^o dura te ang, a nunda lambe le d^o ne te taar, mba kare dewje ke aw andeje key ooje ne lo. ³⁴ Kemi to lambe ke da-r^oi te. Bbo kemi to ke maje a

da-rɔi tɔyn to dann lo-kare te. A bbo kemi to ke maje ang a da-rɔi to lo-ndul te. ³⁵ Aa ke maje, are lo-kare ke to rɔi te to lo-ndul ang. ³⁶ Bbo da-rɔi tɔyn njaa to dann lo-kare te ngaa mare debbe ten to lo-ndul te ang a, da-rɔi tɔyn a to dann lo-kare te toke le lambe ke uru ndoko laa dɔi te.»

*Jeju ndɔru mbi *Parijiyenje ke *nje-kɔruje gel-ndu*

³⁷ Kake Jeju aw pa tar a, mare Parijiyen bbare ta kare naw nusa ne key laa. Naw ngaa nisi ta ne-kusa te le. ³⁸ Toke Parijiyen le oo to Jeju toko jia kete bba usa ne ang a, tar nya. ³⁹ A Ebbe-dewje pa are na: « Esee Parijiyenje, aw tokoje giri ngo ke giri ka, a keje bboko ke me-maji ang ddsu mese. ⁴⁰ Nje-dɔ-gotoje! Dew ke nje-dda giri ne le dda mee tɔ ang wa? ⁴¹ Areje neje ke unguje ngo te ke ka te nje-ndooje to ne-kare baa a, Lubba a tokose kare ne tɔyn a ddee maji mba tar lese. ⁴² Kem-to-ndoo a ddase esee *Parijiyenje mba aw areje kam yambo, ke kam ne-ndiri, ke kam naynje tɔyn to *ne-polo, a ooje tar to gate gate ke tar ndiki Lubba to ne ang. To tar lese ta dda neenn ddem ta kinya kese neje ang ddem. ⁴³ Kem-to-ndoo a to lese Parijiyenje, mba lo-kisi ke kete a aw ndikije me key-mbɔn-naaje te ngaa e-ndikije ta kare n̄-ddase lapiya nata. ⁴⁴ Kem-to-ndoo a to lese, mba e-toje toke le dɔbareje ke tula ke dew aw nja dɔe te a gere ang.» ⁴⁵ Mare *nje-kɔru gel-ndu pa are Jeju na: « Nje-ne-tɔju, tar ke aw pa neenn aw tajije tɔ.» ⁴⁶ Jeju tel ke tar na: « Kem-to-ndoo a ddase tɔ ese *nje-kɔruje gel-ndu, mba aw undaje ne-koto ke ɔy nya dɔ dewje te, a esese ndɔn jise kara ɔruje ne ne-koto le ang. ⁴⁷ Kem-to-ndoo a to lese, mba aw ddaje dɔbare nje-kilaje mber-tar le Lubba, dede ke kasese njaa a tɔljede. ⁴⁸ E-toje to nje-tar-naji le kasese ngaa e-ndikije go kulaje ke n̄-ddaje, mba dede n̄-tɔlje *nje-kilaje mber-tar le Lubba, a esese aw ddaje dɔ-barede. ⁴⁹ Mba yeenn

a Lubba pa ddew kem-kare te laa na: Ma kula nje-kilaje mber-tar ke *nje-kayn-kulaje karede. Da kula kemde ndoo ngaa da tɔlde. ⁵⁰ Yeenn bba Lubba a duju ji dewje te ke bbasine mese nje-kilaje mber-tar tɔyn ke n̂-kayn nangê. Unn kute ndɔ te ke Lubba dda dara ke nange. ⁵¹ A kunn kute mese Abel te ndereng mese Jakari te ke n̂-tɔle horo *bann te ke tɔku key-polo-Lubba te le *Jiipije. Tɔkɔɔ m-pa marese, Lubba a duju mesede ji dewje te ke bbasine. ⁵² Kem-to-ndoo a ddase, esee *nje-kɔruje gel-ndu, mba e-tɔje ddew dɔ ne-gere te. Esese njaa kara andeje lo negere te le ang ngaa ɔkuje ddew dewje ke ndikije ta kande.» ⁵³ Kake Jeju in me key te le tee a, *nje-kɔruje gel-ndu ke *Parijiyenje unnje kutu kubbaeje ke singa singa ngaa dare n̂-pa tar wɔju dɔ neje dang dang. ⁵⁴ N̂-ddeeje, ta sange ddew kunda tar dɔe te ddew tar te ke tae te.

12

Jeju are ndeje nje-njaje goe te kare disije ke bbel ang

¹ Me kare teenn njaa, dewje mbɔnje naa banya banya ngaa daw mbɔynje gɔl naa. Jeju pa tar ke nje-njaje goe te dɔngɔr na: « E-ngemje rɔse ddew *wum* Parijiyenje ke to ngem. ² Ne tɔyn ke iya rɔe a tee ke ddaka. Ne ke n̂-dda lo-kiyae te a dewje a gereje. ³ Mbata yeenn a, tarje tɔyn ke a paje me til te, da koo tare dan̂-kara. Ne ke e-paje mbi dew te bbengere key te a da kila ne mber lum dɔ key te. ⁴ M-pa marese, ese nje-buwa-kuraje lem e-bbelje dewje ke a tɔlje da-rɔse ang, mba da kaseje ta dda mare ne dang goe te ang ngaa. ⁵ Ma tɔjuse dew ke maji kare e-bbeleje. E-bbelje dew ke bbo tɔl dew mbaan, isi ke ddew mba kilae kem puru te. Tɔkɔɔ maw m-pa marese, ne a maji kare ta e-bbeleje. ⁶ Daw n̂-labbe ngann eelje mi gursu joo ang wa? A me Lubba oy dɔ mare kara ang. ⁷ Bin dɔse kara Lubba tura kɔre tɔyn. Areje bbel ddase ang! Gatese

uta gate ngann eelje ke banya. ⁸ M-pa marese, diew ke pa tar naji lem ke ddaka nɔ ɔɔl dewje te a, Ngonn le dew a kɔru tar naji laa nɔ ɔɔl anjije te le Lubba tɔ. ⁹ A dew ke mbetem nɔ ɔɔl dewje te a, ma mbete nɔ ɔɔl anjije te le Lubba. ¹⁰ Dew ke pa tar le Ngonn le dew maji ang a, Lubba a kɔru tar dɔe te, a dew ke taji Ndil-me-nda a, Lubba a kɔru tar dɔe te ang. ¹¹ Toke daw ke se key-mbɔn-naa te le *Jiipije, nɔ ɔɔl nje-gange-sariyaje te ke nje-kɔn-bbeje te a, areje mese sangese dɔ ddew te ke a kɔrije ne naji lese ang. ¹² Mba me kare teenn njaa Ndil-me-nda a tɔjuse tar ke a to maji kare ta e-paje.»

Gusu-tar dɔ nje-ne-kinga te ke eje tar ang

¹³ Mare dew horo dewje te ke banya pa are Jeju na: « Ebbemje, e-pa are ngokɔm are n̂-kayn naa ne-ndubba leje.» ¹⁴ Jeju pa are dew le na: « Na bba undam to nje-gange-tar horo se te wase to nje-kaynse ne wa?» ¹⁵ N̂-tel ke tar narede na: « E-ngemje ddew lese ke maje ddew bbo ne-kinga te, mba le dew isi dann ne-kinga te kara, na kisi ke tebbe ddew te le ne-kingajeenn ang!» ¹⁶ Jeju pa mare gusu-tar arede na: « Nange ndɔɔ le mare nje-ne-kinga ande ne-kusa nya. ¹⁷ Neje mee te na: Ma dda toke baann wa? Mba me ke lo ke ma mbɔn ne-ndɔɔje lem ke te ang. ¹⁸ Goe te a, n̂-pa na, ma dda toke be: Ma tin damje lem, ma kuru dam-nɔrɔje, ma mbɔn waa lem tɔyn ke ne-kingaje lem kungu me te. ¹⁹ Ngaa ma pa kare kewn lem na: Kewn lem, isi ke ne-kingaje mba bbal banya. Uwa rɔi, usa ke ay bbo ta e-dda rɔ-nel. ²⁰ A Lubba pa are na: Mbe! Til te neenn njaa ma kɔru kewn lei, a neje ke e-ɔɔl le a to le na ngaa wa? ²¹ Dew ke mbɔn ne-kingaje mba tar dɔe njaa, a nɔ ɔɔl Lubba te ne-kinga laa a goto. Dew le to ddew kara baa toke le mbe le tɔ.»

E-sangeje *Kɔn-bbe le Lubba dɔngɔr

²² Goe te a, Jeju pa are nje-njaje goe te na: « Mba yeenn a maw m-pa marese, e-sangeje mese dɔ tebbe te lese wɔju dɔ ne ke a kusaje ang ddem dɔ rɔse te mba kubbu ke a kulaje ang ddem. ²³ Mba tebbe to ne ke uta ne-kusa ngaa rɔ dew uta kubbu. ²⁴ Ooje egaanji: N̂-dubbuje ne ang ddem, dujaje koo ang ddem, deeje ke lo ngem ne-kusaje lede ang ddem, deeje ke dam ang ddem, a Lubba aw ngemde ke ne-kusa. Gatese uta gate eelje ang wa? ²⁵ Na horose te, ddew sange mee te ase kila gɔju kare dɔ ndɔ kisi maji te laa wa? ²⁶ Bbo ne ke ten baa kara aseje ta dda ang a mba ddi bba aw sangeje mese mba kese neje wa? ²⁷ Ooje ddew ke ndijaje ke m̂ aw nduje ne: N̂-ddaje kula ang ddem, dujuje ne ang ddem. M-pa marese, Salemɔn njaa, ndɔ ri-bbar te laa kara ula kubbu toke mare kara horode te ang. ²⁸ Bbo Lubba dda kura rɔ mu te ke to me ndɔɔje te bbokone ngaa ndɔ ke bara a da kungu puro a, Lubba a dda ke se kare uta ang wa? Esee dewje ke koo-me-te lese to ngaji. ²⁹ A esese, e-sangeje ne ke a kusaje ang ddem, ne ke a kayje ang ddem ta areje mese sangese ang tɔ. ³⁰ Mba nejeenn tɔyn dewje ke nange ne ke gereje Lubba ang a aw sangeje: A Bɔsese gere ne ke duse. ³¹ E-sangeje Kɔn-bbe laa dɔngɔr, a na karese nejeenn tɔyn dɔe te. ³² Areje bbel ddase ang, esee ne-kuulje ke banya ang, mba Bɔsese oo maji ta karese Kɔn̂-bbe le. ³³ E-labbeje neje lese bbo areje dangeteje to ne-kare-baa. Uruje bbɔl ke a ngisi ang, mba kungu ne-kingaje lese ke a tunga ndɔ kara ang darâ, lo te ke gɔl nje-bbokoje a kɔru ang ddem sɔlɔɔje ke nje-tuju-neje a teeje te ang ddem. ³⁴ Mba lo ke ne-kinga lei to te a mei a to te tɔ.»

Nje-kula ke dda kula laa ke dɔgɔle

³⁵ « Arje perere, uwaje bberse ke endar. Areje puru lambe lese oy ang. ³⁶ Esese, maji kare e-toje toke mare

le dewje ke aw ngebbeje kare ta ebbedede in lo *kusu-taa-naa te ddee a unda ta-key a, dɔruje ke ngɔru dareje. ³⁷ Koko isi ke nje-kulaje ke ebbedede a tee kingade dɔ bbi te ang. Tɔkɔɔ m-pa marese, na kula kubbu kula laa, na kare disije ta tabele te ngaa na ddee ngɔsi mba dda ke de. ³⁸ Le n̂-tel kare teke lo mɔngu wase ke nɔ le kurañ-ke-ta-kara a ningade toke baann! Koko ee ke de. ³⁹ Maji kare e-gereje to, toke nje-key gere kare ke nje-bboko a ddee ne a, na ngem ta lo bbo na kinya ddew kare n̂-mbutu key laa ang. ⁴⁰ Esese kara areje dɔ gɔlse te, mba Ngonn le dew a ddee ke kare ke a kundaje mese dɔe te ang.» ⁴¹ Piyar ilae te na: « Ebbemje, jeje a e-pa gusu-tar neenn areje wase dewje tɔyn wa?» ⁴² *Ebbe-dewje le tel ke tar are na: « Na to *nje-ngem-ne ke to gate gate ngaa to nje-kem-kare wa? Dew ke ebbeeje a kinya nje-kulaje laa jia te kare n̂-kaynde ne-kusa ke kare ke kare. ⁴³ Koko ee ke nje-kula le ke ebbeeje tel a, a kingae dɔ kula te toke baann! ⁴⁴ Tar ke tɔkɔɔ m-pa marese, na kinya ne-kingaje laa tɔyn me jia te. ⁴⁵ A bbo nje-kula le pa mee te na: Ebbemje a ddee njange ang bbay. Ngaa nuru dɔ nje-kulaje te ke dingaw ke nje ke dene naw n̂-tundade, nusa ne ngaa nay ne nare ddae. ⁴⁶ Ebbe nje-kula le a ddee ndɔ te ke nje-kula le unda mee dɔe te ang ddem, ke kare ke na gere ang ddem. Na tukae jakata jakata ngaa na kare ninga kuka laa ddew kara baa ke dewje ke toje gate gate ang. ⁴⁷ Nje-kula ke gere ne ke me ebbeeje ndiki bba gɔl ne ang ngaa dda ne ke me ebbeeje ndiki ang a, a kinga kunda ke bo nya. ⁴⁸ A nje-kula ke gere ne ke me ebbeeje ndiki ang a dda ne ke ase kunda a da kundae ngaji baa. Da duju ne bo nya ji dew te ke dare ne ke bo nya ngaa dew ke dinya ne jia te nya a da duje ne nya.

Jeju ddee mba kila tar-kayñ-naa horo dewje te

⁴⁹ M-ddee ta kila puru dɔ nange te. A m-ndiki nya kare puru le ɔn ngaa. ⁵⁰ Mare batem ke da ddam to. Mem a kar kekere ndereng ndɔ ke batem le a ddee ne ke tɔkɔrɔ. ⁵¹ Ejeje to m-ddee ta kare *ddekeke to horo dewje ke dɔ nange te wa? Baann ang. M-pa marese, m-ddee ke tar kayɛ-naa. ⁵² Mba unn kute bbokone, bbo dewje mi isije me key te a da kayje naa, nje ke muta a mbete nje ke joo ngaa nje ke joo a mbete nje ke muta. ⁵³ Bɔ a mbete ngonnye ke dingaw ngaa ngonnye ke dingaw a mbete bɔeje, kɔn a mbete ngonnye ke dene ngaa ngonnye ke dene a mbete kɔenje, kɔn ngonnye a mbete dene le ngonnye ngaa dene le ngonnye a mbete mumeje ke dene.»

Maji ta gere neje ke aw nday me ndɔje te neenn

⁵⁴ Jeju tel ɛn-pa nare dewje ke banya na: « Bbo ndɔ ke ooje ndi il lo kande te le kare a, e-paje na: Ndi aw ddee a ndi le ddee. ⁵⁵ Ngaa ndɔ ke ooje yel ke dagoo aw ula a, e-paje na: Lo a nunga a, tɔkɔrɔ lo nunga. ⁵⁶ Nje-ngemje, e-gereje ne ke a ddee dɔ nange te ke me dara te a toke baann bba e-gereje neje ke me ndɔje te neenn ang wa? ⁵⁷ Mbata ddi bba esese ke da-rɔse njaa e-gereje ne ke to gate gate ang wa? ⁵⁸ Toke aw aw ke dew ke ee saa ke tar ke nɔ gɔl nje-gange-sariya te a e-nayje ddew-bɔ bbay a, e-gɔl saa tar are nɔru tar dɔi te, mba ɛn-tee sei nɔ gɔl nje-gange-sariya te a, nje-gange-sariya a kilai me ji mbamba te ngaa mbamba a kilai key-kula te. ⁵⁹ M-pa mari, a kuka ndereng kese gursu kara a nayn ang bba a tee me key-kula te le.»

13

Jeju bbar dewje kare ɛn-turuje ddew lede

¹ Kare teenn, mare dewje ddejeje paje areje Jeju tar le dewje ke Galile ke Pilate pole mesede ke mese daje lede

ke *h*-ddeeje ne ta kare to *ne-polo Lubba. ² *h*-tel ke tar narede na: « Ejeje to dewje ke Galile ke Pilate t^olde le a toje to nje-ne-ddaje ke maji ang utaje kese dewje ke Galile t^oyn wa? Mba yeenn a dooje ne ndoo toke baann wa? ³ Toke baann ang, m-pa marese: Bbo e-turuje ddew lese ang a, a koyje t^oyn toke baann t^o. ⁴ Wase, dewje d^oku gire jijoo ke key ke ndew ke Silowe oso d^ode te t^olde le, dede bba *h*-ddaje maji ang dutaje kese dewje ke Jurusalam t^oyn wa? ⁵ Toke baann ang, m-pa marese: Bbo e-turuje ddew lese ang a, a koyje t^oyn toke baann t^o.»

Gusu-tar d^o *kake tungu te ke ande ang

⁶ *h*-pa gusu-tar neenn narede t^o: « Mare dingaw dubbu tungu* me nd^o te laa * Naw ta kuja kande tungu le a ninga ang. ⁷ Ngaa, *h*-pa nare nje-kula laa na: Dda bbal muta ngaa, a m-ddee ta kuja kande tungu* neenn a, minga ang. † E-tukae ke ddang na naw taa lo baa. ⁸ Nje-kula le tel ke tar are na: Ebbemje, inyae welne bbay. Ma kuru buwa guku ne g^ole ngaa ma kungu sin daje k^oye te, ⁹ se kaal a na kande wa. Baann ang bba ta are m-tukae.»

Jeju *o*ru r^o-to r^o mare dene te ke debbe r^oe oy

¹⁰ Mare *nd^o-kuwa-r^o le *jiipije, Jeju aw t^oju ne me mare key-mb^o*h*-naa te lede. ¹¹ Mare dene ke ndil ke maji ang tuju debbe r^oe dda bbal d^oku gire jijoo ee me key teenn. Ndil le dduke are ninga ddew ngaji ta nd^oju r^oe ang. ¹² Jeju ooe ngaa pa are na: « Dene d^ori ta r^o-to te lei ke ddang.» ¹³ Ngaa nila jia d^oe te, a kare teenn njaa, *h*-nd^oju r^oe ke maje ngaa n^osu gaji Lubba. ¹⁴ A dew ke *o*n d^o key-mb^o*h*-naa le r^oe nele ang, mba Jeju *o*ru r^o-to ke *nd^o-kuwa-r^o. Ngaa, *h*-pa nare dewje ke banya le

* 13:6 13.6 Kake ke daw *h*-bbar ke tar endar nda na figue. † 13:7 13.7 Oo 13.6 ke tar ke gele te.

na: « Jisi ke ndɔ misan ta dda ne kula. E-ddeeje are dɔre rɔ-toje lese me ndɔje teenn, bbo e-ddeeje ke *ndɔ-kuwa-rɔ ang.» ¹⁵ *Ebbe-dewje tel ke tar are na: « Nje-ngemje! Esese kara kara tɔyn, *ndɔ-kuwa-rɔ a e-tutuje daje lese lo ne-kusa te awje ke de areje dayje maann ang wa? ¹⁶ Ngaa dene neenn ke to ngonnn le Abaraham a Esu tɔe bbal dɔku gire jijoo bbokone, to maji ta tute ke *ndɔ-kuwa-rɔ ang wa?» ¹⁷ Kake Jeju aw pa tar baann a, nje-baanji laa tɔyn rɔde wul. A dewje ke banya le rɔde nelde ddew neje te ke bo ke Jeju aw dda.

Gusu-tar dɔ kande kake te ke ria na mutarde, ke dɔ wum te

¹⁸ Jeju pa na: « Kɔŋ-bbe le Lubba unda rɔ ddi wa? Ma kunne kɔju ne ddi wa? ¹⁹ To ddew kara baa ke kande kake ke ten ke ria na mutarde ke dew dubbu me ndɔɔ te laa. Tee ngaa ŋ-ddee bbuka kake are eelje ke darâ ddaje key lede me bar-kemeje te.» ²⁰ Ŋ-pa bbay na: « Ddi a ma kunn kɔju ne *Kɔŋ-bbe le Lubba wa? ²¹ To ddew kara baa ke wum ke dene unn ungu me nduju te ke dɔju ka te muta bba bɔkɔɔ ne are in tɔyn.»

*Andeje me *Kɔŋ-bbe* te le Lubba ke ta-key te ten

²² Jeju tɔy me tɔku bbeje te ke me ngann bbeje te aw tɔju ne aw ne er ke Jurusalam. ²³ Mare dew pa are na: « Ebbemje, dewje kara kara baa a, a kingaje kaji wa?» Ŋ-tel ke tar narede na: ²⁴ « E-ddaje singa, andeje ke ta-key ke ten. Mba, m-pa marese: Dewje nya a sangeje ddew ta kande. A da kaseje ang. ²⁵ Bbo nje-key in taar utu ta-key a, a naynje ddaka, a bbo unnje kutu kunda ta-key ta pa na: Ebbejeje, ɔru ta-key areje! A na tel ke tar karese na: M-gere lo ke inje te ang. ²⁶ Ngaa, a kunnje kutu pa na: Jusa ngaa jay ne kemi te ddem, e-tɔju ne dewje dɔ ddewje te leje ddem. ²⁷ A na tel ke tar karese na: M-gere lo ke inje te

ang. Ɖtuje ke ddang mbɔrum te, esese tɔyn ke e-ddaje ne ke ke maje ang. ²⁸ Lo teenn, a nɔje ngaa a ngerje ngangese, kare te ke a kooje Abaraham ke Ijake, ke Jakobbo, ke nje-kilaje mber-tar tɔyn me *Bbe-kɔn te le Lubba, a dilase ddaka. ²⁹ Dewje a kinje lo kande te le nayn ke lo kande te le kare. Da kinje beer ddem, dagoo ddem ngaa da kisije ta tabele te me *Bbe-kɔn te le Lubba. ³⁰ Ngaa, mare dewje ke toje to dewje ke guku, a ddeeje to dewje ke dɔngɔr. A dewje ke dɔngɔr, a ddeeje to dewje ke guku.»

Jeju aw aw er ke Jurusalam

³¹ Kare teenn, mare *Parijiyenje awje ngɔsi ke Jeju paje areje na: « Ɖtu lo te neenn ke ddang mba *Erode ndiki ta tɔli.» ³² Ŋ-tel ke tar narede na: « Aw paje areje mula le toke be: Noo, maw m-tubba ndilje ke maji ang ngaa ma kɔru rɔ-to rɔ dewje te bbokone ke bara. Ndɔ muta laa a, kula lem a nunga ngaa. ³³ A maji kare m-nja bbokone, ke bara, ke nuna. Mba maji kare *nje-kila mber-tar le Lubba oy lo te ke ddang ke Jurusalam ang. ³⁴ Dewje ke Jurusalam, dewje ke Jurusalam! Esese ke aw tɔlje nje-kila mber-tarje le Lubba ngaa aw tilaje dewje ke Lubba ulade arese ke er. M-ndiki nya ta mbɔnse toke kɔŋ-kunja aw mbɔn nganne kɔy bake te, a e-ndikije ang. ³⁵ Ooje: Ma kinya key lese karese. A m-pa marese: A koomje ang sar ndɔ te ke a paje na: *Ebbe-dewje bbar Tar ke Maji dɔ dew te ke ddee ke ria.»

14

*Jeju ɔru rɔ-to rɔ mare dew te ke *ndɔ-kuwa-rɔ*

¹ Mare *ndɔ-kuwa-rɔ Jeju ande me key te le mare tɔku-mbay le *Parijiyenje ta kusa ne, ² a kemde tɔyn to ke dɔe te. A mare dingaw ke mee ti are nɔe te. ³ Jeju pa tar are *nje-kɔruje gel-ndu ke *Parijiyenje le na: « *Ndu are ddew

dew ta kōru rō-to ke *ndō-kuwa-rō wase *ndu are ddew ang wa?»⁴ Dilaeje te ang ngaa nuwa nje-rō-to le nōru rō-to laa ngaa nare nōtu.⁵ Goe te a, n̂-pa narede na: « Na horose te neenn bbo ngonne wase mange laa tee oso me buwa-maann te ke *ndō-kuwa-rō a na kōre ke tōke ndōe teenn njaa ang wa?»⁶ A dingaje ddew kara ta tel ke tar dōe te ang.

Gusu-tar dō lo-kisi te ke kete

⁷ Goe te a, Jeju pa gusu-tar are dewje ke tōku-mbay le *Parijiyenje bbarde, mba noo ddew ke daw duwaje ne lo-kisi ke kete ngaa, n̂-pa narede na:⁸ « Toke mare dew bbari *kusu-taa-naa te a, aw uwa lo-kisi ke kete ang. Mba bbo n̂-bbar mare dew ke bo utai tō,⁹ ngaa dew ke bbarse le ddee na: Inya lo-kisi are a, rō-kul a ddai ta kaw kisi lo te ke guku.¹⁰ A, toke n̂-bbari a, aw uwa lo-kisi ke guku, ta bbo nje-bbari le ddee a pa na: Nam, aw isi kete. Yeenn a to ne kōsu gaji kem dewje te tōyn ke a kisije ta ne-kusa te sei.¹¹ Tōkōrō, dew ke dda rōe bo a da dda kare n̂-ddee ten baa. A dew ke dda rōe ten, a da dda kare n̂-ddee bo.»¹² Jeju pa are dew ke bbare le tō na: « Bbo e-bbar dewje ke ne-kusa ke bo a, e-bbar nje-buwa-kuraje lei ang, ngakōinje ang, nje-ke-lei ang, nje-nin̂-key marije ke toje nje-ne-kingaje ang, mba da ddaje ne-kusa bbarije ne tō. Yeenn a tōju to inga kuka lei mban.¹³ A bbo e-dda ne-kusa ke bo a, e-bbar nje-ndooje, nje ke jide wase gōlde tuju, nje-meteje ke nje-kem-tōje.¹⁴ A, a kisi ke rō-nel mba dingaje ne ta kukai ne ang. A kinga kuka lei ndō kin te le nje-yoje ke gate gate.»

Gusu-tar dō dewje te ke n̂-bbarde tōku *kusu te

¹⁵ Mare dew horo nje ke isije ta ne-kusa te oo tarjeenn le a, pa are Jeju na: « Koko ee ke dew ke a kinga ne-kusa laa me *Bbe-kōn te le Lubba.»¹⁶ Ngaa Jeju ilae te na: « Mare dew dda tōku *kusu ngaa bbar dewje toke banya.¹⁷ Kare

ne-kusa le ase a, nula nje-kula laa nare dewje ke n̂-bbarde le na: E-ddeeje mba ne tɔyn to ngɔsi ngaa. ¹⁸ A dewje le kara kara tɔyn na nuwaje gɔle, ningaje ddew ta ddee ang. Dew ke dɔngɔr na: M-ndoko ndɔɔ a ma kaw koo bba. Muwa gɔli ɔru tar dɔm te. ¹⁹ Mare pa na: M-ndoko mangeje dɔku, are m-ndiki ta nade. Muwa gɔli ɔru tar dɔm te. ²⁰ Mare bbay pa na: M-taa dene bbasine bbay are minga ddew ta ddee ang. ²¹ Toke nje-kula le tel a, ndaji tarjeenn le are ebbeeje. A wungu ɔn nje-key le ngaa pa are nje-kula laa na: Aw njange lo te ke dewje banya ke te, ke dɔ ddewje te ke tɔku bbe te neenn, bbo e-ddee ke nje-ndooje, ke nje ke jide wase gɔlde tuju, nje-kem-tɔje, ke nje-meteje lo te neenn. ²² Nje-kula le pa na: Ebbemje, m-dda ne ke ndui pa le mban, a kese lo nayn baa bbay. ²³ Ngaa ebbe nje-kula le pa are na: Aw go ngann ddewje te ke go ndokoje uwa dewje ke singa are dandeje key are ta me key lem ddsusu. ²⁴ Mba m-pa marese: Ne-kusa lem a kɔru ta dew kara horo dede te ke m-bbarde a n̂-ddeeje ang.»

Ddew kunn go Jeju

²⁵ Dewje ke banya banya aw njaje ddew-bô ke Jeju ngaa n̂-turu rɔe a n̂-pa narede na: ²⁶ « Toke dew ddee rɔm te a maji kare n̂-mbete bɔjeje ke kɔenje, ke dene laa, ke nganne, ke ngakɔenje, ke ngakɔn̂-naneje, ke tebbe laa. A bbo n̂-dda baann ang a, na to nje-nja gom te ang. ²⁷ Ngaa dew ke oto kake-dese laa ang ngaa unn gom ang a, a to nje-nja gom te ang. ²⁸ Mba na horose te, bbo na ta dda tɔku key a, nisi nangê kete n̂-tura kɔr ne ke na tuju noo se nisi ke ne ase ta nunga ne key le bba nunn kutu dda key ang wa? ²⁹ Mba toke nungu gɔl-key le nangê a bbo nase ta nunga ang a dewje tɔyn ke a kooje key le a kokoje ngaa a paje na: ³⁰ Dew neenn unn kutu dda key a ase ta dda nunga ang! ³¹ A se tɔku-mbay-bbe ke dda bba bbo aw

ta dda ddo ke dewje laa doro doku ke mare toku-mbay ke ee ke dewje laa doro dojoo a, a kisi nangê kuwa doe koo kete se nisi ke singa ta dda ddo le bba naw ang wa? ³² Bbo noo to singa ne ase ang ngaa nje-mare le nayn ddew ew bbay a, nula dew nare ta duje ne ke daseje ta dda bba kare me-wul-lom tel horode te. ³³ Yeenn a, dew ke horose te ke mbete neje laa toyn ang, a to nje-nja gom te ang. ³⁴ Kate to ne ke maji. A bbo kate tel neel ang ngaa a, ddi bba dew a dda ke kate le bba a teel nel bbay wa? ³⁵ N-to maji mba nange ang ddem, mba ndoo ang ddem to. Dungu koroo. Dew ke ee ke mbi ta koo ne tar a oo!»

15

Gusu-tar do bate te ke do nare te ke nayn

¹ Nje-taaje nare *lambo toyn ke nje-ne-ddaje ke maji ang ddeje ngosi ke Jeju ta koo tar laa. ² *Parijiyenje ke *nje-koruje gel-ndu aw nyurujе ngaa n-paje na: « Dew neenn taa nje-ne-ddaje ke maji ang ke roe te ngaa usa ne ke de.» ³ A Jeju pa gusu-tar neenn arede na: ⁴ « Dew ke dda horose te neenn, bbo ee ke bateje dooko a mare kara nayn a inya keseje ke dojikara gire jikara me mu te mba ndole gol ne ke n-nayn le ndereng mba kingae bba ang wa? ⁵ Toke ningae a nilae do bake te ke koko. ⁶ Kake n-tel key a, n-bbar nje-buwa-kuraje laa ke nje-nin-n-key mareje n-pa narede na: E-ddaje sem ro-nel, mba minga bate lem ke nayn le. ⁷ Ddew kara baa m-pa marese, ro-nel ke a to darâ, mba nje-ne-dda ke maji ang kara ke turu ddew laa a kuta ro-nel ke to mba dewje ke gate gate dojikara gire jikara ke mal turu ddew lede ddade ang. ⁸ Wase: dene ke dda bba ee ke *kande nare doku ngaa mare kara nayn a, ila puru *lambe te ang ddem, uta me key laa ang ddem ngaa sange ke maje ndereng inga nare le bba ang wa? ⁹ Toke ninga *kande-nare le mbaan, n-bbar nje-buwa-mandeje

laa ke nje-ninê-key mareje ngaa ê-pa na: E-ddaje sem rɔ-nel mba minga *kande-nare lem ke nayn le. ¹⁰ Ddew kara baa, m-pa marese, rɔ-nel to nya horo anjije te le Lubba mba nje-ne-dda ke maji ang kara ke turu ddew laa.»

Gusu-tar dɔ ngonn ke nje-ne-tuju te

¹¹ Jeju pa bbay na: « Mare dingaw ee ke ngannje ke dingaw joo. ¹² Ye ke mbate pa are bɔje na: Bɔy, arem ne-ndubba ke to wɔju dɔm. Ngaa bɔdede kaynde ne-kinga laa. ¹³ Dda ndɔ ngaji goe te a, ngonn ke mbate le mbɔn ne-kingaje laa tɔyn ngaa aw ne mare bbe te ke ew. Keteenn, ê-tuju ne-kinga laa ddew kula-ddaje te ke maji ang. ¹⁴ Kake ê-tuju ne-kinga laa tɔyn a, tɔku bbo oso bbe teenn le ngaa ne unn kutu ta due. ¹⁵ Naw nayn ke mare ngonn nje-bbe le. Ngonn nje-bbe le ulae me ndɔɔje te kare nul bereje. ¹⁶ Ê-ndiki ta kusa ne-kusaje le bereje le kare mee ndann a dew kara are ang. ¹⁷ Neje mee te ngaa ê-pa na: Nje-kulaje banya aw usaje ne ke maje key le bɔmje a ema, maw moy yo bbo lo te ke neenn! ¹⁸ Ma kin kaw ke rɔ bɔy te ngaa ma pa kare na: Bɔy, m-dda ne ke Lubba mbete ke ne ke mei mbete tɔ. ¹⁹ Mase kare e-bbarem ngonni ang ngaa. E-ddam toke le mare nje-kulaje lei.» ²⁰ Nin taar ngaa naw ke rɔ bɔje te. Kake ê-nayn ddew ew bbay a bɔje le ooe a to ndoo laa, bɔje le ayn ngɔru uwae ke kare te ngaa ê-to mbia. ²¹ Ngonn le pa are na: « Bɔy, m-dda ne ke Lubba mbete ke ne ke mei mbete tɔ, mase kare e-bbarem ngonni ang ngaa.» ²² A bɔje pa are nje-kulaje laa na: « E-ddeje ke kubbu ke ngal ke kura nya njange ulaeje ngaa ulaje eninga ngonn jia te ke ne-gɔl gɔle te. ²³ E-ddeje ke ngonn mange ke eme bbo e-tɔleje areje jusaje ngaa ê-ddaje rɔ-nel. ²⁴ Mba ngonnum ke ooeje neenn oy bba ndol. Ê-nayn bba dingae. Ngaa dunnje kutu dda rɔ-nel.»

²⁵ Kare teenn, ngonne ke to dere nayn ndɔɔ̃. Kake naw n̂-tel a n̂-nayn ngɔsi ke key a noo kɔru ne-kem ke kɔru pa.
²⁶ N̂-bbar mare nje-kula n̂-duje tar dɔ neje te ke aw toje.
²⁷ Nje-kula le pa are na: « Ngokɔin tel a bɔije tɔl ngonn mange ke eme, mbata n̂-tel ke rɔ ke maji.» ²⁸ Wungu ɔen are n̂-mbete ta kande key. Bɔje tee ngaa duje nya kare ta nande key. ²⁹ A nila bɔje te na: « Oo, m-dda sei kula bbal banya ngaa, m-mbete tai ndɔ kara ang. Ngonn benya be kara arem m-dda ne ne-kusa m-bbar ne nje-buwa-kuraje lem ndɔ kara ang. ³⁰ A ngonni neenn ke tuju ne-kinga lei tɔyn dɔ dene nje-kayaje te le a ddee a, e-tɔl ngonn mange ke eme are wa!» ³¹ Bɔje pa are na: « Ngonnum, ei, ee rɔm te neenn ke ndɔ tɔyn, are neje lem tɔyn to neje lei. ³² Are to maji ta dda rɔ-nel, mba ngokɔin neenn oy bba ndol. N̂-nayn bba dingae.»

16

Nje-kula ke to gate gate ang

¹ Jeju pa are nje-njaje goe te bbay na: « Mare dew ke inga ne nya ee ke mare *nje-ngem-ne laa. Dewje paje are dew le na *nje-ngem-ne le aw tuju neje laa. ² N̂-bbar *nje-ngem-ne le ngaa n̂-pa nare na: Tar ddi a maw moo dɔi teenn wa? E-tura go neje ke aw ngem le are moo, mba a kase ngem ne lem ang ngaa. ³ *Nje-ngem-ne le pa mee te na: Ebbemje a ta kɔrum ta neje te laa neenn, ddi a ma dda wa? MINGA singa ta ndɔɔ̃ ang ngaa ne-kɔy to rɔ-kul lem nya. ⁴ M-gere ne ke ma dda, kare bbo n̂-tubbam ta neje te laa a, mare dewje taamje ke key lede. ⁵ Nare n̂-bbar dewje kara kara tɔyn ke bbange le ebbeeje to dɔde te ngaa n̂-pa nare dew ke dɔngɔr na: Baann a a tel ne kare ebbemje wa? ⁶ Nilae te na: Ma tel ke ubbu ku te ke bo dɔdɔku. Ngaa *nje-ngem-ne le pa are na: E-taa maketuru bbange bbo ta

isi nangê ke tōke e-dda kōre to dōmi. ⁷ N̂-pa nare mare bbay na: A ei, baann a a tel ne waa? Nilae te na: Ma tel ke waa bbōl dōdōku. Ngaa n̂-pa nare na: E-taa maketuru bbange lei bbo ta e-dda to kōre dōjjoo. ⁸ Ebbe nje-ngem-neje ke to gate gate ang le ōsu gaje, mba *nje-ngem-ne le dda ne ke kem-kare. Mbata dewje ke bbasine ddaje ne ke kem-kare ddew te le ngann maredeje uta ngann lo-kareje le Lubba ke eeje me lo-kare te.»

Dew a kase dda ke Lubba ddem ke ne-kinga ddem ang

⁹ « A ema, m-pa marese: Uwaje buwa-kura ke dewje ke nare bukuru, mba kare ndō ke nare le goto jise te a, n̂-taase ke key ke a to ke ndō ke ndō. ¹⁰ Dew ke dda ne ke ten ke dōgōle, dda ne ke bo ke dōgōle tō ngaa dew ke to gate gate ddew ne te ke ten ang, to gate gate ddew ne te ke bo ang tō. ¹¹ Bbo e-ddaje ne ke dōgōle ke nare bukuru ang a, na a kinya ne-kinga ke tōkōrō jise te wa? ¹² Ngaa bbo e-ddaje ne ke dōgōle ang ke ne-kinga ke to le dew a, na a karese ne ke to lese wa? ¹³ Nje-kula kara ase dda kula kō dewje te joo ang, mba na mbete mare kara a na ndiki mare kara, wase na kunn rōe kare mare kara a na dabbe mare ke kara. Aseje ta dda ke Lubba ddem ke ne-kinga ddem ang.»

Jeju are mare ndejeje dang dang

¹⁴ *Parijiyenje ke ndikije nare nya ooje tarjeenn le tōyn a aw kokoje Jeju. ¹⁵ Jeju pa arede na: « Esese aw ddaje rōse to dewje ke gate gate kem dewje te. A Lubba gere mese, mba ne ke dewje ooje bo kemde te, to ne ke maji ang nya kem Lubba te. ¹⁶ *Ndu le Moyije ke tar le nje-kilaje mbertar le Lubba toje ndereng ndō te le Jan. Unn kute ndōe teenn daw n̂-pa tar *Kōn̂-bbe le Lubba to Tar ke Maji dare dewje, a na na kara aw dda singa mba kande ke te. ¹⁷ To ngeng ang ta kare dara ke nange ndayje, a to ngeng nya kare mbita gōl maketuru *ndu kara oso nangê. ¹⁸ Dew ke

tubbae dene laa a taa mare, dda lo-to-majang ngaa dew ke taa dene ke ngaweje tubbae dda lo-to-majang tɔ.»

Tar le nje-ne-kinga de ke nje-ndoo Lajar

¹⁹ Jezu pa bbay na: « Mare dew ke to nje-ne-kinga ngaa aw ula kubbu nare ee teenn. Ndɔ kara kara tɔyn dingaw le aw usa ne ke dɔ-bo. ²⁰ Mare nje-ndoo ke rɔe to do jamani jamani, ria na Lajar to ta-ddew-key te le nje-ne-kinga le. ²¹ N̂-ndiki ta kusa buru ne-kusaje ke aw gaynje kɔ tabele te le nje-ne-kinga le, a dɔe te bbay bisije ddeeje aw tɔɔnnje doje laa. ²² Nje-ndoo le oy ngaa anjije unaeje awje saa dɔ ji Abaraham te. Nje-ne-kinga le oy tɔ ngaa n̂-dubbe. ²³ Kem-to-ndoo aw ddae lo te le nje-yoje ngaa nunn keme a noo Abaraham ddew ew ngaa noo Lajar ar dɔ ji Abaraham te. ²⁴ Nuru eki na: Bɔy Abaraham, oo kem-to-ndoo lem! Ula Lajar are ula ndɔn̂-jia maann te ila ndɔm te are wul, mba kem-to-ndoo aw ddam kem puru te neenn. ²⁵ Abaraham ilae te na: Ngonnum ole mei to inga neje ke maji ndɔ kisi ke tebbe te lei, a Lajar inga wungu ndɔ kisi ke tebbe te laa. Bbasine Lubba bɔru maann̂-nɔ keme te lo te neenn, a ei, kem-to-ndoo aw ddai. ²⁶ Dɔe teenn tɔyn, mare tɔku buwa to horoje te ke esese, mba kare dewje ke ndikije ta kinje neenn kaw er ke rɔse te a aseje ta kaw ang ddem, ta kare dew ase kin rɔse te nu ddee er ke rɔje te ang ddem. ²⁷ Nje-ne-kinga le na: Yeenn a m-duji bɔy, kare ula Lajar key le bɔmje, ²⁸ mba mee ke ngakɔmje ke dingaw mi. Maji kare naw n̂-ndejede nare n̂-ddeeje lo kem-to-ndoo te neenn ang ngaa. ²⁹ Abaraham ila te na: *Ndu le Moyije ke tar le nje-kilaje mber-tar le Lubba to horode te. Maji kare dooje tar lede! ³⁰ Ngaa nje-ne-kinga le pa na: Baann ang bɔy Abaraham, a bbo dew in horo nje-yoje te aw rɔde te a, da turuje ddew lede. ³¹ Ngaa Abaraham le pa are na: Bbo dooje tar *ndu le Moyije ke tar le nje-kilaje mber-tar

le Lubba ang, a le mare dew in horo nje-yoje te kara da kooje tar laa ang tɔ.»

17

Ne ke a dda kare dew oso

¹ Jeju pa are nje-njaje goe te na: « Ne ke a dda kare dew oso me *majang te a to ke ndɔ tɔyn, a kem-to-ndoo a dda dew ke a dda kare mare dewje osoje me *majang te. ² Ta tɔ ne ke ɔy gɔse te kilae me ba te maji nya uta kare n̂-dda nare ngonn kara horo ngann mareje te oso me *majang te. ³ Aaje rɔse! Toke ngokɔin dda *majang a, e-ndange a bbo n̂-turu ddew laa a ɔru tar dɔe te. ⁴ A bbo me ndɔ te ke kara baa njaa n̂-dda sei *majang gɔl siri ngaa n̂-tel rɔi te gɔl siri tɔ ta pa kari na: M-turu ddew lem a, ɔru tar dɔe te.»

Tar koo-me-te

⁵ Nje-kayn̂-kulaje paje are *Ebbe-dewje na: « E-dda are koo-me-te leje bo.» ⁶ Ngaa *Ebbe-dewje le pa na: « Bbo koo-me-te lese to ngaji toke mare le kande mutarde ke ten, a bbo e-paje areje kake neenn na: ɔru ke ngirai bbo aw e-maa rɔi bâ a, na koo tase.

Gusu-tar dɔ nje-kula te ke kari baa

⁷ Dew ke dda horose te, bbo ee ke nje-kula ke aw ndɔɔ wase aw ngem ne-kuulje a kare te ke nin m̂ n̂-tel a, a pa kare nje-kula laa na: E-ddee isi ta ne-kusa te kem naa te neenn wa? ⁸ Baann ang, na pa kare nje-kula laa na: E-dda ne-kusa ke lo kul te arem, ula kubbu ke maji bbo e-dda sem ndereng arem musa ne ke may ne bba ta goe te a usa ne ke ay ne. ⁹ Na tel kare wooyo nje-kula le wɔju dɔ kula ke n̂-dda ke turu ndue wa? ¹⁰ Esese, ddew kara baa, toke e-ddaje ne tɔyn turu ndu te ke darese a e-paje na: N-toje to nje-kulaje ke kari baa, n̂-dda ne ke to tar leje ta dda.»

Jeju ɔru rɔ-to banji rɔ dewje te dɔku

¹¹ Kaw le Jeju ke Jurusalam a, n̂-nday horo nange te ke Samari ke Galile. ¹² Naw nande me mare bbe te a, nje-banjije dɔku ddeeje ke rɔe te ¹³ ngaa areje ddew ew, n̂-paje tar ke taar na: « Jeju, Nje-ne-tɔju, oo kem-to-ndoo leje!» ¹⁴ Jeju oode a pa arede na: « Aw tɔjuje rɔse nje-poloje Lubba.» Ngaa, kake daw dawje a rɔde tel ddee maji. ¹⁵ Mare kara horode te oo to rɔe ddee maji a uru tel ngaa ɔsu gaji Lubba ke taar. ¹⁶ Noso nangê, n̂-debbe keme nangê nɔ gɔl Jeju te ngaa nare wooyo. N̂-to dew ke Samari. ¹⁷ Jeju pa na: « Nje-banjije ke dɔku tɔyn a rɔde ddee maji ang wa? Dede ke jikara deeje dda wa? ¹⁸ Bbaye njaa to nje-mba neenn a tel ddee ngaa piti Lubba wa?» ¹⁹ Goe te a n̂-pa nare na: « In taar, aw lo lei, koo-me-te lei aji mban!»

Ne-tɔju wɔju dɔ *Kɔn̂-bbe le Lubba

²⁰ *Parijiyenje dujuje Jeju mba gere kare ke *Kɔn̂-bbe le Lubba a ddee ne a, nilade te na: « *Kɔn̂-bbe le Lubba a ddee toke mare le ne ke kem dew a koo ang. ²¹ Dewje a paje na: Ooje nee neenn, wase nee yoonn ang: Mba ooje, *Kɔn̂-bbe le Lubba ee horose te.» ²² Ngaa Jeju pa are nje-njaje goe te na: « Dɔ ndɔje te ke aw ddee, a kisije ke bbo mba koo mare ndɔ kara horo ndɔje te le Ngonn le dew a, a kooje ndɔ le ang. ²³ Da pa karese na: Nee neenn, nee yoonn. Awje loe te ang ddem aynje ngɔru ke loe te ang ddem. ²⁴ Ddew kara baa toke ndi ke teel ngaa ndoko kɔyn dara te ke kara uru er kara. Ndɔ tel le Ngonn le dew a to toke baann tɔ. ²⁵ A dɔngɔr kete maji kare noo ndoo nya ngaa dewje ke bbasine mbeteje bba. ²⁶ Ne ke tee dɔ ndɔ te le Nowe a tee ddew kara baa dɔ ndɔ te le Ngonn le dew. ²⁷ Dewje aw usaje, aw ayje, aw taaje naa, aw areje naa dene ndereng ndɔ te ke Nowe ande me tɔku to te ngaa maann

ndi ke bo ddee tɔlde tɔyn. ²⁸ Ndɔ tel le Ngonn le dew a to ddew kara baa ke ne ke to dɔ ndɔ te le Lote. Dewje aw usaje, aw ayje, aw ndokoje ne, aw labbeje ne, aw dubbuje ne, aw ddaje keyje. ²⁹ A ndɔ te ke Lote unda lo tee me bbe te ke Sɔdɔm ke ddang a, puru in darâ gayn nangê toke mare le kɔju* ngaa tɔlde tɔyn. * ³⁰ Neenn a to ddew kara baa ndɔ te ke Ngonn le dew a tɔju rɔe ke ddaka. ³¹ Dɔ ndɔe teenn, dew ke a kisi dɔ key te ngaa neje laa to me key te a ddisi mba koto ang. Dew ke ee me ndɔɔ te, a tel kaw bbe ang. ³² Oleje mese dɔ dene te le Lote. ³³ Dew ke a sange ddew ta ngem tebbe laa a tebbe laa a goto. A dew ke tebbe laa a nayn a tel kinga tebbe laa. ³⁴ M-pa marese, me tile teenn bbo dewje joo toje dɔ tira te kara baa a, da kunn mare kara a da kinya ye ke kara. ³⁵ Deneje joo ke aw uruje ne birî naa te, da kunn mare kara a da kinya ye ke kara. ³⁶ Dingawje joo ke eeje me ndɔɔ te, da kunn mare kara a da kinya ye ke kara. † ³⁷ Nje-njaje goe te paje are na: « *Ebbe-dewje, lo ke dda bba nejeenn a to ke te wa?» Jeju ilade te na: « Lo ke ninn to ke te a malje a mbɔnje naa loe te.»

18

Gusu-tar dɔ nje-gange sariya ke to gate gate ang

¹ Jeju pa mare gusu-tar are nje-njaje goe te ta tɔju to to maji nya ta duju Lubba ke ndɔje tɔyn, ke rɔ nya ang. ² N̂-pa na: « Nje-gange-sariya ke bbel Lubba ang ddem, oo dewje to ne ang keme te ddem ee mare tɔku bbe te. ³ Mare dene-ndubba ee me bbe teenn tɔ. Dene-ndubba le ddee rɔe te gɔl banya pa are na: E-gange sariya dɔ nje-baan te lem arem. ⁴ Lew baa njaa, n̂-mbete. A goe te a

* 17:29 17.29 Ke tar endar nda daw n̂-bbar na soufre. † 17:36 17.36 Tar ke to me mare maketuruje te ke n̂-dda dɔngɔr ke jide a goto me mareje te.

neje mee te na: Tòkòrò njaa, m-bbel Lubba ang ngaa moo dewje to ne ang kem te. ⁵ A mba dene-ndubba neenn òru urum nya, ma gange sariya laa kare ta ndò ke guku a ñ-tel ñ-ddee ñ-jòkum ang ngaa.» ⁶ *Ebbe-dewje ila te na: « Ooje tar pa le nje-gange sariya ke gate gate ang le. ⁷ Yeenn a Lubba a gange sariya le dewje laa ke ñ-mberede, ke aw nòje nò gòle te til ke kare ang wa? Ngaa na ngebbe nya bba na kumade wa? ⁸ M-pa marese, na gange sariya lede ke ngòru baa. A ndò ke Ngonn le dew a tel dò nange te a, na kinga dewje ke undaje mede dò Lubba te njaa wa?»

Gusu-tar dò mare Parijiyen te ke gusu-tar dò nje-taa nare-lambo te

⁹ Jeju pa gusu-tar neenn bbay mba dewje ke ooje ròde to dewje ke gate gate a ooje kese dewje maji ang. ¹⁰ Ñ-pa na: « Dewje joo awje key-polo-Lubba te ta duju Lubba. Mare kara to Parijiyen a ye ke kara to nje-taa nare-lambo. ¹¹ Parijiyen le ar taar ngaa duju Lubba wòju dòe njaa na: Lubba, mari wooyo mba m-to toke kese dewje ang. Keseje toje to nje-bbokoje, nje-ne-ddaje ke gate gate ang, nje-ddaje lo-to-majang wase m-to toke nje-taa nare-lambo neenn ang. ¹² Maw m-mbete ne-kusa gòl joo, me ndòje te ke siri, mare *ne-polo Lubba ddew neje te tòyn ke minga. ¹³ A nje-taa nare-lambo le ar ddew ew eje gusu kaa lo ke darâ pin a, unda kare na: Lubba, are mei oso pòn dòm te, ema nje-ne-dda ke maji ang. ¹⁴ M-pa marese, nje-taa nare-lambo le tel to dew ke gate gate kem Lubba te ngaa tel key laa, a Parijiyen le tel to dew ke gate gate ang. Mba dew ke ndiki koo ròe bo a Lubba a dda kare ñ-ddee ten baa ngaa dew ke oo ròe ten baa a Lubba a dda kare ñ-ddee bo.»

Ngannje ke ngaji ddee rò Jeju te

¹⁵ Ngann ngutayje njaa kara dewje aw ddeeje kede rò Jeju te ta kare nòrude. A nje-njaje goe te ooje baann a aw

ndangejede. ¹⁶ Jeju are ñ-bbar ngannje le ngaa pa na: « Inyaje ngannje ke ngaji areje ddeeje ròm te bbo òkujede ddew ang, mba *KÒñ-bbe le Lubba to mba dewje ke toke lede neenn. ¹⁷ Tar ke tòkòrò m-pa marese, dew ke taa *KÒñ-bbe le Lubba toke ngonn kase ang a, a kande me te ang.»

Mare nje-ne-kinga duju tar Jeju

¹⁸ Mare tòku-mbay duju Jeju na: « Nje-ne-tòju ke maji, ddi a ma dda bba ma kinga ne tebbe ke ke ndò ke ndò wa?» ¹⁹ Jeju pa are na: « Mba ddi bba e-bbarem ne to dew ke maji wa? Dew ke maji goto, se Lubba kara baa. ²⁰ Egere *ndu ke na: E-dda lo-to-majang ang, e-tòl dew ang, e-bboko ang, e-pa tar ngem dò dew te ang, e-bbel bòije ke kòinje.» ²¹ Mbay le pa na: « M-ngem *ndujeenn tòyn ke kasem baa.» ²² Goe te ke Jeju oo tar laa a pa are na: « Mare ne kara dui bbay. E-labbe ne tòyn ke inga bbo e-kayn nare dangeteje a, a kinga ne nya me dara te. Ngaa e-ddee unn gom.» ²³ Kake tòku-mbay le oo tar neenn le a, ròe nele ang mba ninga ne nya. ²⁴ Jeju ooe a pa na: « To ngeng nya ke nje-ne-kingaje ta kande me *Bbe-kòn te le Lubba. ²⁵ Mba kande le jambal buwa libbi te to ne ke ngeng ang uta kande le nje-ne-kinga me *KÒñ-bbe te le Lubba.» ²⁶ Nje ke aw ooje tar laa le paje na: « Bbo baann a na bba a kase kinga kaji wa?» ²⁷ Jeju ila te na: « Ne ke nya dewje nya Lubba ang.» ²⁸ Piyar pa na: « Oo, jinya neje leje ngaa junn goi.» ²⁹ Jeju pa na: « Tar ke tòkòrò, m-pa marese, dew ke inya key, ke dene, ke ngakòenje, ke kòenje ke bòeje wase nganne mbata *KÒñ-bbe le Lubba, ³⁰ na kinga ne nya me ndòje te neenn ddem ngaa na kinga tebbe ke ke ndò ke ndò dò ndò te ke guku ddem.»

Jeju pa tar koy laa ke tar kin laa me buwa yo te

³¹ Jeju bbar *nje-kayñ-kulaje laa ke doku gire joo ke rœe te ngaa ñ-pa narede na: « Ooje, jawje ke Jurusalam ngaa neje tɔyn ke nje-kilaje mber-tar le Lubba ddaje me Maketurute wɔju dɔ Ngonn le dew a ddee ne ke tɔkɔrɔ. ³² Mba da kilae me ji dewje te ke mbeteje Lubba, dewje a kɔjeje koko ne, da ddae maji ang, da tibbi nweren dœe te. ³³ Da tundae ke ndey ngaa da tɔle. Ndɔ muta goe te a na kin me buwa yo te.» ³⁴ Nje-kayñ-kulaje le gereje ne me tar teenn kara ang. Kande tarjeenn le iya rœe ke de. Ñ-gereje ne ke Jeju a ta pa le ang.

Jeju are nje-kem-tɔ ke Jeriko oo lo

³⁵ Toke Jeju ddee ngɔsi ke Jeriko a, mare nje-kem-tɔ isi mbɔr ddew te aw kɔy ne. ³⁶ Noo ndu dewje ke banya ke aw ndayje a ñ-duju ta gere gele. ³⁷ Ñ-pa dare na Jeju ke Najarete a aw nday. ³⁸ Ngaa nje-kem-tɔ le pa ke taar na: « Jeju, Ngonn le Dabbiti, oo kem-to-ndoo lem!» ³⁹ Dewje ke aw njaje kete aw ndangeje kare ta new rœe, a ñ-pa ke tar nya bbay na: « Ngonn le Dabbiti, oo kem-to-ndoo lem!» ⁴⁰ Jeju ar lo kara ngaa unn ndue kare ñ-ddee saa ngaa, toke ñ-ddee saa ngɔsi a, Jeju duje na: ⁴¹ « Ddi a e-ndiki ta kare m-dda sei wa?» Nilae te na: « Ebbemje, arem m-tel moo lo!» ⁴² Ngaa Jeju pa are na: « E-tel oo lo, koo-me-te lei aji!» ⁴³ Kare teenn njaa ñ-tel noo lo ngaa nunn go Jeju naw nɔsu ne gaji Lubba. Dewje tɔyn ke ooje neenn le pitije Lubba.

19

Jase aw sange ddew ta koo Jeju

¹ Jeju ande me bbe te ke Jeriko ngaa aw riya me bbe le. ² Mare dingaw ria na Jase. Ñ-to nje-kɔn dɔ nje-taaje nare-lambo ngaa ñ-to nje-ne-kinga nee me bbe teenn, ³ naw ñ-sange ddew ta koo se Jeju to dew ke baann wa? A ninga

ddew ta kooe ang, wɔju dɔ dewje ke banya, mba n̂-to dew-gɔju. ⁴ Nayn ngɔru kete ngaa naal kake ke ria na sikɔmɔr ta koo Jeju le, mba Jeju a ta nday lo teenn. ⁵ Toke Jeju tee lo teenn le a, aa lo ke taar ngaa pa are na: « Jase e-ddisi ke tɔke, mba to maji kare misi me key te lei bbokone.» ⁶ Jase ddisi ke tɔke ngaa taa Jeju ke rɔ-nel. ⁷ Dewje tɔyn ooje baann a, n̂-nyuruje ngaa n̂-paje na: « Naw nisi me key te le nje-ne-dda ke maji ang.» ⁸ A Jase ar nɔ *Ebbe-dewje te pa are na: « Oo, Ebbemje, ma kayn ne-kingaje lem danna kare nje-ndooje, a bbo m-dda ne ke mare dew ddew mare ne te ke dɔgɔle ang a, ma tel ke ne le kare ase gɔl sɔ.» ⁹ Jeju pa are na: « Bbokone Lubba aji dewje ke key neenn, mba Jase to ngonn le Abaraham tɔ. ¹⁰ Mbata Ngonn le dew ddee ta sange dew, ta kaji dew ke nayn.»

Gusu-tar dɔ nje-kulaje te ke muta

¹¹ Toke dewje ke banya aw ooje tar le Jeju le a, n̂-pa mare gusu-tar, mba nee ngɔsi ke Jurusalam ngaa dewje aw ejeje to *Bbe-kɔn le Lubba a ta ddee bbasine baa. ¹² Yeenn a n̂-pa na: « Mare dew ke nje ke gele te to dewje ke bo, a ta kaw ke mare bbe te ke ew mba kare dula tɔku-mbay dɔe te bba ta tel. ¹³ N̂-bbar mare nje-kulaje laa dɔku narede *kand-nare dɔku ngaa n̂-pa narede na: E-ddaje nare neenn are uju mare ndereng ndɔ tel lem. ¹⁴ A dewje ke bbe laa ndikeje ang ngaa dulaje mare dewje goe te kare paje na: N-ndiki ta kare ne neenn nɔn dɔje ang. ¹⁵ Toke dula tɔku-mbay le dɔe te a, n̂-tel bbê. Nare n̂-bbar nje-kulaje laa ke narede nare le ke rɔe te mba gere baann a dede kara kara tɔyn dingaje dɔ mare te wa? ¹⁶ Nje-kula ke dɔngɔr ddee ngaa pa na: Ebbemje *kand-nare lei le uju mare dɔku. ¹⁷ Ebbeeje pa are na: Maji, nje-kula ke maji! Mundai to *ngonn tɔku-mbay dɔ ngann bbeje te dɔku, mba e-to gate gate ddew ne te ke ten. ¹⁸ Joo le nje-kula le ddee ngaa pa

na: Ebbemje *kande-nare lei uju mare mi. ¹⁹ Ebbeeje pa are na: Ei kara mundai dɔ ngann bbeje te mi tɔ. ²⁰ Mare ddee ngaa pa na: Ebbemje *kande-nare lei le a neenn, m-tɔ ke ta-kubbu bba m-ngem. ²¹ M-bbeli nya mba e-to dew ke ngeng. Ne ke ila ang kara unn ddem, ne ke e-dubbu ang kara uja ddem. ²² Ebbeeje le pa are na: Nje-kula ke maji ang, ma gange sariya dɔi te ddeu tar te ke tai te. E-gere to m-to dew ke ngeng. Ne ke mila ang kara munn ddem, ne ke m-dubbu ang kara muja ddem. ²³ Yeenn a mbata ddi bba ila nare lem lo-ngem-nare te, ta bbo m-tel a minga ribba dɔe te ang wa? ²⁴ Goe te a n̂-pa nare dewje ke areje lo teenn na: E-taaje *kande-nare le jia te areje ne ke ninga *kande-nare dɔku. ²⁵ Dewje le paje na: Mbay, ne ninga *kande-nare dɔku mban. ²⁶ Mbay le pa na: M-pa marese, dew ke ee ke ne a, da kare mare dɔe te, a dew ke ee ke ne ang, ne ke ngaji ke ninga kara da kɔru jia te. ²⁷ A nje-baanji lem ke ndikije ta kare mɔn dɔde ang le, e-ddeeje ke de bbo ujaje gɔbbude keem te neenn.» ²⁸ Go tar te ke Jeju pa baann a, noso kete nɔ dewje te ke banya naw er ke Jurusalam.

Kaw le Jeju ke bbe te ke Jurusalam

²⁹ Toke Jeju tee ngɔsi ke bbe ke Betepaje ke Betani, er ke dɔ ddingiri te ke daw n̂-bbar na ddingiri Olibiyeje a, nula nje-njaje goe te joo, ³⁰ n̂-pa na: « Awje bbe te ke nɔse te. Toke andeje me bbe te le a, a kingaje mare ngonn kororo ke dew kara isi dɔe te ang bbay ke n̂-tɔe. E-tuteje e-ddeeje saa. ³¹ Bbo dew dujuse na: Mbata ddi bba e-tuteje wa? A e-paje na: Ebbejeje ndike.» ³² Nje ke Jeju ulade le awje ngaa ingaje neje le ddeu kara baa toke n̂-pa narede. ³³ Kake daw n̂-tutuje ngonn kororo le a, nje-kororoje le paje arede na: « Mbata ddi bba aw tutuje ngonn kororo le wa?» ³⁴ Dilaje te na: « *Ebbe-dewje ndike.» ³⁵ N̂-ddeeje ke ngonn kororo

le dare Jeju. Dungguje kubbuje lede dɔ kororo te le ngaa dare Jeju aale. ³⁶ Ngonn kororo le aw nja ke Jeju a dewje aw najije kubbuje lede dɔ ddew te njal njal. ³⁷ *Ŋ*-ddee ngɔsi ke Jurusalam ke ddew ke ta ddisi ne dɔ ddingiri Olibiyeje ke nangê a, rɔ nje-njaje goe te tɔyn ke banya nelde ngaa daw pitije Lubba ke taar wɔju dɔ ne-mɔrije tɔyn ke dooje. ³⁸ *Ŋ*-paje na: « *Ebbe-dewje bbar Tar ke Maji dɔ tɔkum-bay te ke ddee ke ria! Me-wul-lɔm to me dara te, ke piti to loje te ke taar uta tɔyn!» ³⁹ Mare *Parijiyenje ke eeje horo dewje te ke banya paje are Jeju na: « Nje-ne-tɔju, e-ndange nje-njaje goi te are dutuje tade.» ⁴⁰ Nila te na: « M-pa marese, bbo dutuje tade a erje a kuruje eki.»

Jeju nɔ mba Jurusalam

⁴¹ Toke Jeju ddee ngɔsi ke Jurusalam ngaa oo bbe le a nɔ mba bbe le, ⁴² ngaa *ŋ*-pa na: « Jurusalam bbo to, ei njaa kara e-gere ne ke a kari *me-wul-lɔm me ndɔ te neenn a! A bbasine ne le iya rɔe are oo ang. ⁴³ Me ndɔje te ke aw ddee guku a, nje-baanji lei a kila ndoko guku ne dɔi, da kiri dɔi ngaa da korei ke yoo ke ne. ⁴⁴ Da guri rum, ei ke dewje lei ngaa da kinya er ke dunda dɔ mare te ang, mba e-gere go kare ke Lubba ddee ta la ne sei ang.»

Jeju tubba nje-ne-labbeje key-polo-Lubba te

⁴⁵ Jeju ande key-polo-Lubba te ngaa aw tubba nje-ne-labbeje, ⁴⁶ ngaa *ŋ*-pa narede na: « Lubba pa me Maketurute laa na: Key lem a to key duju Lubba. A esese ddaje key le to lo kiya-rɔ le nje-bbokoje.» ⁴⁷ Naw *ŋ*-tɔju ne ke ndɔ tɔyn me *key-polo-Lubba te le. Ngaa tɔku nje-poloje Lubba ke *nje-kɔruje gel-ndu ke tɔku dewje aw sangeje ddew ta tɔle. ⁴⁸ A *ŋ*-gereje ne ke ta dda bba ta tɔle ne ang, mba dewje tɔyn aw ooje tar laa nya.

20

Tɔku dewje le *Jiipije maynje tar ke Jeju

¹ Mare ndɔ kara horo ndɔeje teenn, Jeju aw tɔju ne dewje ke banya me key-polo-Lubba te ddem, aw ila mber-Tar ke Maji ddem. Tɔku nje-poloje Lubba, ke nje-kɔruje gel-ndu, ke tɔku dewje le *Jiipije undaje lo teeje. ² Æ̂-paje dare na: « Ddew ddi te bba aw e-dda ne ne neenn wa, wase na njaa gate a ari ddew wa?» ³ Æ̂-tel ke tar narede na: « Ema kara ma dujuse tar tɔ: ⁴ E-paje aremje moo, na a ula Jan are dda batem dewje wa? Lubba wase dewje wa?» ⁵ A Æ̂-paje tar neenn horode te na: « Bbo jilaje te na: Lubba a a ulae a, na pa na: Mbata ddi bba e-ndikije te saa ang wa? ⁶ Bbo Æ̂-paje na: Dewje a, dewje tɔyn a tilaje ke er tɔlje, mbata dooje to Jan to nje-kila mber-tar le Lubba.» ⁷ Yeenn a dilaje te na Æ̂-gereje lo ke batem le in te ang. ⁸ Jeju pa are de na: « Ema kara ma bbar ri dew ke arem ddew ta dda ne nejeenn le karese ang tɔ.»

Gusu-tar dɔ nje-ddaje kula me ndɔɔ nduu*te. *

⁹ Goe te a nunn kutu pa gusu-tar neenn kare dewje na: « Mare dew uwa ndɔɔ *nduu* † ninya kula ndɔɔ le ji nje-ddaje kula ndɔɔ *nduu te a nɔtu naw mare bbe te ta dda ndɔ banya. ¹⁰ Nayn kuja kande-ko ase a, nje-ndɔɔ le ula mare nje-kula laa rɔ nje-ddaje kula me ndɔɔ *nduu* te le kare dulaje ke kande-nduu le dareje. ‡ Nje-ddaje kula me ndɔɔ *nduuje te uwaje nje-kula le tundaeje ngaa tubbaeje are Æ̂-tel jia baa. ¹¹ Æ̂-tel nula mare nje-kula ke dang bbay a, duwaeje Æ̂-tundaeje, Æ̂-tajeje ngaa Æ̂-tubbaeje dare Æ̂-tel jia baa. ¹² Gɔl muta laa, Æ̂-tel nula mare nje-kula bbay a dareje do ngaa Æ̂-tubbaeje. ¹³ Nje-ndɔɔ le pa na: Ma dda

* 20:8 20.8 Oo 13.6 ke tar ke gele te. † 20:9 20.9 Oo 13.6 ke tar ke gele te. ‡ 20:10 20.10 Oo 13.6 ke tar ke gele te.

to ddi a neenn wa? Ma kula ngonnum ke m-ndike nya, a du ang, da bbeleje. ¹⁴ A kake nje-ddaje kula me ndoo *nduu* te le ooeje a n̂-paje na: Ne a n̂-to nje-kuwa ne-ndubba, areje n̂-toleje mba kare ta ne-ndubba le tel to leje. § ¹⁵ N̂-teeje saa ke ddang me ndoo te le ngaa n̂-toleje. Ddi ngaa nje-ndoo *nduu* le a dda ke de bbasine ngaa neenn wa? * ¹⁶ Na ddee tol nje-ddaje kula me ndoo *nduu* te le ngaa na kare ndoo *nduu* le mare dewje ke dang.» † Kake dewje ke banya ooje tar le a, n̂-paje na: « Maji kare neenn to toke baann ang!» ¹⁷ Jeju ru keme aade a pa na: « Tar ke Lubba dda me Maketurute na: Er ke nje-kosuje key mbeteje. Er le tel ddee to singa gol key ke dungu nangê. Gel tar neenn na ddi wa? ¹⁸ Dew ke oso do er te le a singa rœ a guru ngaa dew ke er le oso doe te a, er le a nyaren dew le.» ¹⁹ Kare teenn njaa toku nje-poloje Lubba ke nje-koruje gel-ndu aw sangeje ddew ta kuwaeje a ne kara, n̂-bbelje kem dewje. N̂-gereje to Jeju pa gusu-tar le waju dode.

*Tar kuka *lambo ke Sejar*

²⁰ Nje-poloje Lubba ke nje-koruje gel-ndu undaje kemde do Jeju te ngaa, dulaje dewje ke nje-gusuje ke ddaje rœde to dewje ke maji. Dewje le awje mba kingaje Tar ke Maji ang ta Jeju te bba ta kuwaeje kinyaeje ji nje-gange sariyaje ke nje-kon̂-bbe te. ²¹ Dewje le dujeje tar neenn na: « Nje-ne-toju, n̂-gere to tar pa lei ke ne-toju lei to ke dogole ngaa ru kem dew ang. Aw toju ddew le Lubba ddew tar te ke tokoro. ²² Ndu areje ddew kare juka *lambo ke Sejar wase ndu mbete wa?» ²³ Jeju gere gusu lede a ilade te na: « E-tojumje mare *kande-nare kara. ²⁴ Endaji do dew ke dunda ke ne ke n̂-dda nare te neenn to le na wa?»

§ 20:14 20.14 Oo 13.6 ke tar ke gele te. * 20:15 20.15 Oo 13.6 ke tar ke

gele te. † 20:16 20.16 Oo 13.6 ke tar ke gele te.

Ŋ̂-paje na: « To le Sejar.» ²⁵ Yeenn a Ŋ̂-tel Ŋ̂-pa narede na: « Areje Sejar ne ke to le Sejar, areje Lubba ne ke to le Lubba.» ²⁶ Horo tarje te tɔyn ke Jeju pa kem dewje teenn, nje-gusuje le ingaje mare ne mba kunda ne tar dɔe te ang. Dutuje tade mba tar ke Ŋ̂-tel ne uta dɔde.

Tar kin le nje-yoje

²⁷ *Sadusiyenje ddeje rɔ Jeju te. *Sadusiyenje toje dewje ke ooje mede te to kin le nje-yoje goto. Ŋ̂-dujeje tar neenn na: ²⁸ « Nje-ne-tɔju, oo Moyije dda me maketuru te na: Toke dew taa dene ngaa ee ke ngonn ang a oy a, maji kara ngokɔen ta dene-ndubba laa uju ne ngannje ture te. ²⁹ Ngakɔnaa eeje siri. Ne ke dɔngɔr Ŋ̂-taa dene ngaa nuju saa ngonn ang a noy. ³⁰ Ne ke Ŋ̂-tee go ngokɔen te ke dɔngɔr Ŋ̂-taa dene-ndubba le, nuju saa ngonn ang a noy. ³¹ Muta lede taa dene-ndubba le a toke baann tɔ. Dede siri keme njaa Ŋ̂-taaje dene-ndubba le a dujuje ang a doyje. ³² Gode te a, dene-ndubba le oy tɔ. ³³ Ndɔ kin le nje-yoje a na gate horo nje-me-kɔnje teenn ngaa a to nje-dene le wa? Mba dede siri keme Ŋ̂-taaje dene le go naa te.» ³⁴ Jeju ilade te na: « Dewje ke dɔ ndɔje te neenn aw taaje dene ke aw taaje ngaw, ³⁵ a dewje ke Lubba oo to daseje ta kin me buwa yo te ngaa da kisije ke tebbe dɔ ndɔje te ke aw ddee, da taaje dene ang wase da taaje ngaw ang. ³⁶ Da koyje ndɔ kara ang ngaa, mba da kaseje naa ke anjije ngaa da toje to ngann le Lubba, de nje-kinje horo nje-yoje te le. ³⁷ Moyije pa tar kin le nje-yoje ndɔ te ke noo ne tar ke in me berkam te. Ŋ̂-bbar *Ebbe-dewje to Lubba le Abaraham, Lubba le Ijake, Lubba le Jakobbo. ³⁸ Lubba to Lubba le dewje ke oy ang, a Ŋ̂-to Lubba le dewje ke isije kem baa, mba keme te dewje tɔyn isije kem baa.» ³⁹ Mare *nje-kɔruje gel-ndu ilaje te na: « Nje-ne-tɔju, e-pa tar maji nya.» ⁴⁰ Yeenn a mal dujeje tar ddade ang ngaa.

Kiriste to ngonn le Dabbiti wa?

⁴¹ Jeju pa arede na: « Ddew ddi ta a kaseje ta pa na Kiriste to ngonn le Dabbiti wa? ⁴² Dabbiti njaa pa me Maketurute le *Sɔme na: *Ebbe-dewje pa are Ebbemje na: Isi dɔ ji kɔlem te ⁴³ ndereng ndɔ te ke ma dda kare nje-baanji lei telje to lo kungu gɔli. ⁴⁴ A bbo Dabbiti bbar Kiriste *Ebbe-dewje a na to ngonne toke baann wa?»

*Jeju ndange *nje-kɔruje gel-ndu*

⁴⁵ Dewje ke banya aw ooje tar le Jeju a, Jeju pa are nje-njaje goe te na: ⁴⁶ « Aaje rɔse rɔ *nje-kɔruje gel-ndu te, mba n̂-ndikije ta kula kubbu ke ngal bba ta nja ne. N̂-ndikije kare dewje ddade lapiya nata. N̂-ndikije ne-kisije ke to kete me key-mbɔn̂-naa te le *Jiipije ke ne-kisije ke dunda ta ne-kusa te kete. ⁴⁷ N̂-taaje ne-kinga le dene-ndubbaje tɔyn, n̂-dujuje Lubba dare kure ew, mba kem dewje. Sariya ke Lubba a gange dɔde te a ngeng kuta sariya le kese dewje.»

21

Ne-kare-baa le dene-ndubba

¹ Jeju unn keme a oo nje-ne-kingaje ke aw ilaje *ne-kare-baa lede me ka te me key-polo-Lubba te. ² Noo mare dene-ndubba ke to nje-ndoo ke aw ila ngann *kand-nare joo me ka te le tɔ. ³ N̂-pa na: « M-pa marese, ke tɔkɔrɔ, dene nje-ndoo neenn ila nare uta kese dewje tɔyn, ⁴ mba ne ke dooje ne ta dda ne ang a dede tɔyn dilaje me ka te. A ne nila ne ke to ngeng saa nya. Bbay ne ke to ta kare n̂-ngem ne rɔe a nila.»

Jeju pa tar dɔ key-polo-Lubba te ke da guru

⁵ Mare dewje aw paje tar na: « Ooje key-polo-Lubba ke dɔsu ke erje ke kura ngaa n̂-dda dare kura ke neje ke dewje

ddeeje ne to *ne-kare-baa are Lubba.» A Jeju pa na: ⁶ « Ne ke aw ooje neenn mare ndɔje aw ddeeje ke da guru. Mare er ke dunda dɔ mare te a nayn taar ang.»

Neje ke a ddee kete bba ddutu ndɔ a kase

⁷ Dewje le dujeje na: « Nje-ne-tɔju, ndɔ ke dda neenn le a to wa? Ngaa ddi a tɔju to nejeenn le a ta ddeeje wa?»
⁸ Jeju ila te na: « Aaje rɔse, areje derese ang, mba dewje nya a ddeeje ke rim ngaa da paje na: Ema Kiriste le a mare neenn. Mareje a paje na: Ndɔ nayn ngɔsi baa ngaa. A unnje gode ang. ⁹ Toke a kooje tar ddɔ ke tar neje ke dewje a ddaje ke dɔ ngeng a, areje bbel ddase ang, mba maji kare neenn le tee dɔngɔr bba. A njange baa goe te a to ddutu ndɔ ang bbay.» ¹⁰ Goe te a n̄-pa narede na: « Dewje a ddaje ddɔ ke naa ngaa mare bbe a dda ddɔ ke mare bbe. ¹¹ Nange a yeke to bbel nya ngaa bbo a koso ke rɔ-toje ke dewje a koy ne nya a koso mare loje te. Mare ne-bbelje a teeje ngaa *ne-tɔju-neje* ke ngeng a kubbaje darâ.» *

Ne-singaje ke a kinga nje-njaje go Jeju te

¹² « A dɔngɔr kete kare nejeenn teeje a, da tundase ngaa da ddase maji ang, da kilase ji dewje te key-mbɔn̄-naa te le *Jiipije, da kilase key-kula te, da kaw ke se nɔ tɔku-mbayje te ke boy ke nɔ ngann tɔku-mbayje te wɔju dɔm. ¹³ Nejeenn le a karese ddew kare e-paje tar naji lem. ¹⁴ E-sangeje mese kete wɔju dɔ tar ke a paje, mba kɔru ne naji lese ang, ¹⁵ mba ma karese tar kem-kare ke a kuta singa nje-baanji lese wase tar ke nje-baanji lese a maynje ang. ¹⁶ Kɔnsese ke bɔsese, ngakɔnse ke nje-nujuje lese ke nje-buwa-kuraje lese njaa kara a kilase ji nje-baanji te ngaa da tɔl mareje nya horose te. ¹⁷ Dewje a mbetese wɔju dɔm.

* 21:11 21.11 Oo 11.16 ke tar ke gele te.

¹⁸ A ben dɔse kara a koso nangê ang. ¹⁹ Uwaje areje ngeng a, a kisije ke tebbe.»

Ne ke a ddee dɔ Jurusalam te

²⁰ « Toke ooje nje-ddɔje gukuje dɔ bbe ke Jurusalam a, e-gereje to kare ke da tuju ne Jurusalam ddee ngɔsi. ²¹ Kare teenn maji kare dewje ke a kisije nange Jude te, aynje ke dɔ ddingirije te, maji kare nje ke a kisije dann bbe te ke Jurusalam aynje ke ddang ngaa maji kare nje ke a kisije ngann bbeje te andeje me bbe te ke Jurusalam ang. ²² Mba a to ndɔ ke Lubba a gange sariya dɔ dewje te, mba kare neje tɔyn ke n̂-dda me Maketurute le Lubba ddeje to ne ke tɔkɔɔ. ²³ Kem-to-ndoo a dda deneje ke a kuwaje sem, ke deneje ke aw areje mba ngannde me ndɔje teenn, mba ne-wungu ke bo a to me bbe te le, ke wungu a kɔn Lubba wɔju dɔ dewje ke bbe te le tɔ. ²⁴ Da tɔlde ke tɔku kiya, da kaw ke de to bbereje horo dewje te ke mare bbeje te tɔyn ngaa mare dewje ke gelde to *Jiipije ang a mbɔynje Jurusalam ke gɔlde lake lake ndereng dɔ kare lede a kase.

Ndɔ tel le Ngonn le dew

²⁵ Ne-tɔju-ne* a ddee ddew te le kare, ddew te le neyn, ke ddew te le endeterendeje. † Dɔ nange te, bbel a dda dewje, da gereje ne ke da ddaje wɔju dɔ kɔru ba kate ke aw bbar ke lenge laa ang. ²⁶ Bbel a tɔl dewje kare te ke daw n̂-ngebbeje ne ke a ddee dɔ nange te, mba singa-mɔnguje ke darâ tɔyn a yekeje. ²⁷ Kare teenn dewje a kooje Ngonn le dew ke a ddee me mum te ke singa, ke ndoko. ²⁸ Toke neenn unn kute ta ddee a, areje njarara ngaa uwaje dɔse ke taar, mba ndɔ kɔruse me bbere te nayn ngɔsi.»

Gusu-tar dɔ *kake tungu te

† 21:25 21.25 Oo 11.16 ke tar ke gele te.

²⁹ Goe te a Jeju pa mare gusu-tar arede na: « Ooje *kake tungu ke kese kakeje tɔyn. ³⁰ Kake daw dunjuje, a esese njaa aaje a, e-gereje to bbar ddee ngɔsi ngaa. ³¹ Esese kara ddew kara baa tɔ, bbo ooje nejeenn ke aw ddeje a, maji kare e-gereje to *kɔŋ-bbe le Lubba nayn ngɔsi. ³² Tɔkɔɔ m-pa marese, dewje ke bbasine neenn a koyje tɔyn ang a nejeenn tɔyn a ddeje. ³³ Dara ke nange a ndayje, a tarje lem a ndayje ang.»

Tar kuwa kare ngeng!

³⁴ « E-ngemje maji, areje mese to ke dɔ ne te ke ta kusa kare uta dɔse ang, wase dɔ kay koto te ang, ddem dɔ bbo neje te ke nangê ang, mba kare ndɔ neenn le ddee dɔse te hɔy ³⁵ toke le bura ang, mba ndɔ le a ddee busu dɔ dewje te tɔyn ke dɔ nange te. ³⁶ E-tibbije ang ngaa e-dujuje Lubba ke kare tɔyn, yeenn bba a kingaje singa, mba tee ne ta ne te ke a ta ddee, ddem mba kare ne taar nɔ Ngonn le dew te.» ³⁷ Lo are a, Jeju aw tɔju ne me key-polo-Lubba te ngaa lo ndul a naw ŋ-to dɔ ddingiri Olibiye te. ³⁸ Dewje tɔyn awje rɔe te key-polo-Lubba te ke kɔ-siŋ-endɔɔ mba koo tar laa.

22

Judase unn ndue ta ndoko dɔ Jeju

¹ Ndɔ *kusu ke daw dusa mapa ke ŋ-dda ke *wum ang ddee ngɔsi. Daw ŋ-bbar *kusu le na *kusu *Pake. ² Tɔku nje-poloje Lubba ke *nje-kɔruje gel-ndu aw sangeje gusu ke ta tɔl ne Jeju, mba ŋ-bbelje dewje. ³ Esu ande me Judase te ke daw ŋ-bbare na Isikaryote. ŋ-to kara le *nje-kayŋ-kulaje le Jeju ke dɔku gire joo. ⁴ Judase aw mɔse tar ke tɔku nje-poloje Lubba, ke nje-kɔn dɔ dewje ke aw ngemje ta key-polo-Lubba wɔju dɔ gusu ke ta kila ne Jeju me jide te. ⁵ Rɔde nelde ngaa dunnje ndude ta kare nare. ⁶ Judase

ndiki goe ke de ngaa aw sange ddew ke maji, ke na kila ne Jeju me jide te kare dewje ke banya gereje ang.

*Jeju ula *nje-kayn-kulaje kare dda muru *Pake*

⁷ Horo ndo *kusu te ke daw dusa mapa ke n-dda ke wum ang le, ndo tol ngann bateje dda ne muru *Pake ase. ⁸ Jeju ula Piyar ke Jan ngaa pa arede na: « Awje aw ddaje muru *Pake areje jonje.» ⁹ N-paje dareje na: « Lo ke dda e-ndiki ta kare n-dda muru le ke te wa?» ¹⁰ Nilade te na: « Ooje, toke a kandeje me toku bbe te toonn a, mare dew ke oto joo-maann a kingase. Awje goe te me key te ke na kande te, ¹¹ ngaa e-paje are nje-key le na: Nje-ne-touju ulaje ari na: Me key ke dda ma kon muru *Pake ke *nje-kayn-kulaje lem te wa? ¹² Na toujuse toku me key ke to taar, ke n-mose neje ke te toun mban. Lo teenn le a a ddaje muru ke te.» ¹³ Dawje dingaje neje le toke n-pa narede ngaa n-ddaje muru *Pake le.

*Jeju dda me-kara ke *nje-kayn-kulaje laa*

¹⁴ Do kare ne-kusa le ase a, nisi ta tablete te ke *nje-kayn-kulaje. ¹⁵ N-pa narede na: « M-ndiki nya ta kusa ke se *Pake neenn kete bba ta koo ndoo. ¹⁶ Tokoro, m-pa marese, ma kusa *Pake mare ang ngaa ndereng ndo ke *Pake le a ddee to ne ke tokoro me *Bbe-kon te le Lubba.» ¹⁷ Nunn ngo-nare ke maan nduu to me te, nare wooyo Lubba ngaa n-pa na: « E-taaje maan-nduu ke ngo-nare te neenn e-kaynje naa. ¹⁸ Tokoro, m-pa marese, unn kute bbasine, ma kay maan-nduu* mare ang ndereng *Bbe-kon le Lubba a ddee. *» ¹⁹ Goe te a nunn mapa, nare wooyo ngaa n-tete narede ngaa n-pa narede na: « Mapa neenn to da-rom ke Lubba are mba tar dose. E-ddaje ne neenn mba kole ne mese dom te.» ²⁰ Ddew kara baa, go ne-kusa te a

* 22:18 22.18 Oo 13.6 ke tar ke gele te.

nunn maanân-nduu ke ngo-nare te narede ngaa ân-pa na: « Maanân-nduu ke ngo-nare te neenn to *kɔsu-dɔnɔ ke siki ddew mesem te ke kayn nangê mba tar dɔse. ²¹ A dew ke a ndoko dɔm ee sem ta tabele te neenn. ²² Ngonn le dew a koy, mba to ne ke Lubba a ɔju. A kem-to-ndoo a dda dew ke a ndoko dɔ Ngonn le dew le.» ²³ Daw ân-dujuje naa se na horode te a, a dda neenn le wa?

Na to dew ke bo uta keseje wa?

²⁴ Nje-kayân-kulaje aw maynje naa ta gere se na to dew ke bo horode te uta keseje wa? ²⁵ Jezu pa arede na: « Mbayje ke dɔ dewje te aw ɔnje dɔde ngaa nje ke toje to nje-kɔn-bbeje areje dewje aw bbarjede to nje-ddaje memaji. ²⁶ A lese to ddew kara baa to ke baann ang. Maji kare dew ke bo nya horose te to toke mare le ngonn. Maji kare dew ke ɔn dɔ dewje to toke mare le nje-kula lede. ²⁷ Na to dew ke bo wa? Dew ke isi ta tabele te wase dew ke aw dda ke nje-kisi ta tabele te wa? Dew ke isi ta tabele te le a to dew ke bo ang wa? A ema, mee horose te toke mare le nje-kula le dewje. ²⁸ Esese e-naynje sem me ne-wunguje te ke ddee dɔm te. ²⁹ Yeenn a ma karese *bbe-kɔn ddew kara baa toke Bɔmje arem, ³⁰ mba kare usaje ne ke ayje ne ta tabele te lem me bbe kɔn te lem ngaa kare ta isije ngende-mbayje te, ta gange sariya dɔ gel ngann Ijarayelje te ke dɔku gire joo.»

Jezu pa are Piyar na, na mayn tar le ne gɔl muta

³¹ *Ebbe-dewje pa na: « Simɔ, Simɔ, Esu duju ta balse toke daw ân-bal waa ta kare are. ³² A ema, m-duju Lubba mba tar lei, ta kare koo-me-te lei enge ang ddem, ta kare bbo e-tel rɔm te a e-dda bba are ngakɔinje uwaje koo-me-te lede are ngeng.» ³³ Piyar pa are Jezu na: « Ebbemje, m-to ngɔsi ta kaw sei key-kula te ngaa ta koy sei.» ³⁴ Jezu pa

na: « Piyar, m-pa mari kete bba kare kuran nɔ bbokone, a mayn tar lem na e-gerem ang gɔl muta.»

Arje perere

³⁵ Jeju pa arede bbay na: « Ndɔ ke mulase mare awje ke bbɔl-ngem nare ang ddem ke bbɔl kungu-ne ang ddem ke ne-gɔl ang ddem le se ne duse wa?» Dilaje te na: « Ne kara duje ang.» ³⁶ N̂-pa narede na: « A ke bbasine, dew ke ee ke bbɔl-ngem-nare a unn, ddew kara baa dew ke ee ke bbɔl-kungu-ne a unn. A bbo dew ke ee ke tɔku kiya ang a, labbe kubbu laa mba ndoko ne tɔku kiya. ³⁷ M-pa marese: Maji kare tar ke n̂-dda me Maketurute le Lubba te na: N̂-turae horo nje-ne-ddaje te ke maji ang le ddee ne ke tɔkɔrɔ dɔm te ngaa ne ke to wɔju dɔm a kunda ngange.» ³⁸ N̂-paje dareje na: « Ebbejeje, tɔku kiya a joo neenn.» Jeju pa arede na: « Yeenn njaa ase.»

Kare koy le Jeju ddee ngɔsi

³⁹ Goe te ke Jeju in me key te le tee a, naw dɔ ddingiri Olibiyeje te toke naw n̂-dda ke ndɔ tɔyn. Nje-kayn̂-kulaje awje goe te. ⁴⁰ N̂-tee lo teenn le a, n̂-pa narede na: « E-dujuje Lubba, mba kare osoje me ne-kere te ang.» ⁴¹ Goe te a, nɔru rɔe naw ddew ew ase ngal le ne-kila, nɔsu gɔle nangê ngaa n̂-duju Lubba, ⁴² n̂-pa na: « Bɔy, toke e-ndiki a, uta ngo-nare kem-to-ndoo neenn dɔm te ke ddang. E-dda toke mei a ndiki bbo toke mem ndiki ang.» ⁴³ Kare teenn mare anji tee ingae, mba kare singa. ⁴⁴ Rɔe nele ang nyom ngaa n̂-duju Lubba nya. Tete ke rɔe te tel toke le kɔr mese ke aw gayn nangê. ⁴⁵ Nin taar go duju Lubba te le ngaa n̂-ddee rɔ *nje-kayn̂-kulaje te le. Rɔ *nje-kayn̂-kulaje le nelde ang ngaa aw tibtije bba n̂-ddee ningade. ⁴⁶ N̂-pa narede na: « Mbata ddi bba aw tibtije wa? Inje taar, e-dujuje Lubba, mba kare osoje me ne-kere te ang.»

Dewje uwaje Jeju

⁴⁷ Toke Jeju aw pa tar bbay a, dewje ke banya teeje. Kara le *nje-kayñ-kulaje laa ke dɔku gire joo ke ria na Judase unn nɔ dewje ke banya le. Judase le ddee ngɔsi ke Jeju ta to mbia. ⁴⁸ Jeju pa are na: « Judase, ila Ngonn le dew ji dewje te ddew to mbia te wa?» ⁴⁹ Nje-kayñ-kulaje ooje ne ke a ta ddee le a, ñ-paje na: « Ebbejeje, ja tukade ke tɔku kiya le wa?» ⁵⁰ Mare kara horode te tuka mbi nje-kula le tɔku nje-polo ke kɔl ti. ⁵¹ A Jeju pa na: « Ase baann! Jeju ɔru mbi dingaw le ngaa mbia le tel ddee maji.» ⁵² Goe te a Jeju pa are tɔku nje-poloje Lubba ke nje-kɔn dɔ dewje ke aw ngemje key-polo-Lubba ke tɔku dewje ke ddeeje ta kuwaeje na: « E-ddeeje ke tɔku kiya ke kakeje toke le e-ddeeje ta kuwa nje-bboko. ⁵³ Mee ke se key-polo-Lubba te ke ndɔ tɔyn a uwamje ang. A kare neenn to lese, ke to singa le lo-ndul.»

Piyar mayn tar le Jeju

⁵⁴ Goe te ke dewje uwaje Jeju a, dawje saa ngaa dandeje saa key le mare tɔku nje-polo Lubba. Piyar aw unn goe ngaa nayn ddew ew. ⁵⁵ Ñ-yelje puru dann lo te me ndoko te le ngaa disije tae te. Piyar isi horode te tɔ. ⁵⁶ Mare nje-kula ke dene ooe ta puru te le. Naa Piyar le ngaa ñ-pa na: « Dingaw neenn nja ke Jeju tɔ.» ⁵⁷ A Piyar mayn na: « Dene, m-gere ang.» ⁵⁸ Ngaji goe te a, mare dew ooe ngaa pa na: « Ei, ee horo nje-njaje go Jeju te tɔ.» Piyar pa are dew le na: « Mee horode te ang!» ⁵⁹ Ase gɔl kare kara a, mare dingaw pa are ngeng bbay na: « Tɔkɔɔ, dingaw neenn nja saa, mba dingaw neenn to dew ke Galile.» ⁶⁰ Piyar ilae te na: « Ei, m-gere tar ke a ta pa ang.» Toke Piyar aw pa tar bbay a, kare teenn njaa kuran nɔ. ⁶¹ *Ebbe-dewje turu rɔe ngaa aa Piyar. Piyar ole mee dɔ tar te ke *Ebbe-dewje

pa are na: Kete bba kare kuran nɔ bbokone, a mayn tar lem gɔl muta. ⁶² Piyar tee ddaka ngaa nɔ nya.

Dewje tajije Jeju

⁶³ Dewje ke aw ngemje Jeju le aw kokeje ngaa aw tundaeye. ⁶⁴ *Ŋ*-tɔje keme ke kubbu ngaa *Ŋ*-dujeje na: « Na a undai wa? E-bbar ri dew ke undai le.» ⁶⁵ *Ŋ*-tajeje nya ddew tarje te dang dang.

Daw ke Jeju lo-gange-sariya te

⁶⁶ Toke lo are a, kuwa-dɔ-naa le tɔku dewje le *Jiipije, ke tɔku nje-poloje Lubba, ke *nje-kɔruje gel-ndu mbɔnje naa ngaa are *Ŋ*-ddee ke Jeju lo-gange-sariya te. ⁶⁷ *Ŋ*-paje na: « Bbo e-to Kiriste a e-pa areje.» Jeju ilade te na: « Bbo m-pa marese a, a kooje ne mese te ang, ⁶⁸ ngaa bbo m-dujuse tar a, a kilamje te ang. ⁶⁹ A kunn kote bbasine, Ngonn le dew a kisi dɔ-ji-kɔl Lubba ke nje-singa-mɔngu te.» ⁷⁰ Dede tɔyn *Ŋ*-paje na: « Yeenn a, e-to Ngonn le Lubba wa?» Nila te na: « Esese njaa e-paje na: M-to Ngonn le Lubba.» ⁷¹ *Ŋ*-paje na: « Ddi a ta koo tar le nje-najije dda ne bbay wa? Jeje njaa joo tar ke tae te mban.»

23

Daw ke Jeju nɔ Pilate te

¹ Dewje ke uwaje Jeju inje taar tɔyn ngaa awje saa nɔ Pilate te. ² Dulaje tar tae te na: « Jinga dingaw neenn, naw nɔsu kutu dewje ta kare *Ŋ*-ddaje dɔ-ngeng. *Ŋ*-pa nare dewje ta kare uka *lambo ke Sejar ang ngaa *Ŋ*-pa na ne njaa *Ŋ*-to Kiriste, *Ŋ*-to Mbay.» ³ Pilate duju tar Jeju toke be: « E-to tɔku-mbay le *Jiipije wa?» Jeju ilae te na: « Ei njaa e-pa.» ⁴ Pilate pa are tɔku nje-poloje Lubba ke dewje ke banya na: « Minga mare ne ke ase kare munda ne tar dɔ dingaw te neenn kara ang.» ⁵ A *Ŋ*-telje *Ŋ*-paje dare ngeng

nya na: « Naw *h̄*-tɔju dɔ-ngeng dewje ddew ne-tɔju te dɔ nange te ke Galile tɔyn. Nunn kute bbe te ke Jude ndereng lo te neenn.» ⁶ Kake Pilate oo tarjeenn le a, *h̄*-duju ta gere se dingaw neenn to dew ke bbe te ke Galile wa? ⁷ *h̄*-pa dare Pilate na Jeju in nange te ke tɔku-mbay *Erode a ɔn dɔe a, nulae rɔ *Erode te ke ee Jurusalam me ndɔje teenn tɔ.

Daw ke Jeju nɔ *Erode te

⁸ Toke *Erode oo Jeju a, rɔe nele nya. Lew baa njaa naw *h̄*-sange ddew ta kooe, mba noo tarje nya ke dewje aw paje dɔe te ngaa *h̄*-ndiki ta kare Jeju dda mare ne-mɔrije are noo. ⁹ *h̄*-duju tar Jeju nya. A Jeju ilae te ang. ¹⁰ Tɔku nje-poloje Lubba ke *nje-kɔruje gel-ndu eeje teenn ngaa aw gangeje tar ula ta Jeju te ke singa singa. ¹¹ *Erode ke mbambaje laa ooeje maji ang. *h̄*-kokeje ngaa dulaeje kubbu ke ndɔne. Goe te a, dulaeje rɔ Pilate te guku. ¹² Ndɔe teenn njaa Pilate de ke *Erode ke *h̄*-toje to nje-baanji le naa, *h̄*-telje to nje-buwa-kuraje.

h̄-tel ke Jeju nɔ Pilate te

¹³ Pilate bbar tɔku nje-poloje Lubba ke nje-kɔnje dɔ dewje, ke dewje, ¹⁴ ngaa *h̄*-pa narede na: « E-ddeeje ke dingaw neenn rɔm te ngaa e-paje na: Naw *h̄*-tɔju dɔ ngeng dewje. Ooje: M-duje tar kemse te. A minga mare *majang ke *h̄*-dda bba undaje ne tar dɔe te le kara ang. ¹⁵ *Erode kara inga *majang ke *h̄*-dda kara ang tɔ. Mba yeenn a, nulae ne nareje guku. Ooje, dingaw neenn dda mare ne kara ke ase yo ang. ¹⁶ Ma kare dundae ke ndey a, ma kinyae.» ¹⁷ [Ndɔ *kusuje tɔyn, to tar le Pilate ta kɔru dew kara key-kula te.] ¹⁸ Dewje le tɔyn paje ke taar na: « E-tɔl dingaw neenn a ɔru Barabase areje!» ¹⁹ Barabase le duwae dilae key-kula te, mba nee horo mare dewje te ke ddaje dɔ-ngeng me bbe te ke Jurusalam ddem Barabase

tɔl dew ddem. ²⁰ Pilate pa tar arede bbay, mba n̂-ndiki ta kinya Jeju. ²¹ A duruje eki na: « E-tɔle dɔ kake-dese te! E-tɔle dɔ kake-dese te!» ²² Pilate pa arede gɔl muta laa na: « Majang ddi a n̂-dda wa? Minga mare ne ke n̂-dda ke ase yo ang. Ma kare dundae a dinyae.» ²³ A dewje le uruje eki dujuje nya na n̂-tɔl Jeju dɔ kake-dese te. Eki lede uta dɔ Pilate. ²⁴ Yeenn bba Pilate unn ndu ta dda ne ke daw n̂-dujuje le. ²⁵ Nɔru Barabase ke dewje le dujeje ta kare nɔre le. Barabase ke dilae key-kula te wɔju dɔ dɔ-ngeng, ke wɔju dɔ dew ke n̂-tɔle le ngaa nula Jeju jide te ta kare n̂-ddaje saa ne tɔyn ke mede ndiki.

Daw ke Jeju ta tɔle

²⁶ Toke mbambaje aw awje ke Jeju a, dingaje Simɔ ke to dew ke bbe te ke Sirene ke in ndɔɔ aw tel ke bbê. Duwaeje dundaje kake-dese dɔe te ta kare noto n̂-nja ne go Jeju te. ²⁷ Dewje banya banya ke deneje aw awje go Jeju te. Deneje le aw undaje karede ngaa aw nɔje mba tar laa. ²⁸ Jeju turu rɔe ke rɔde te ngaa pa na: « Deneje ke Jurusalam, e-nɔje mba tar lese ke tar le ngannse bbo e-nɔje mba tar lem ang. ²⁹ Ooje, mare ndɔ aw ddee ke dewje a paje na: Koko ee ke deneje ke awje kate, ke dede ke dujuje ang bbay, ke dede ke dareje mba ngonnn il ang! ³⁰ Me ndɔje teenn le dewje a paje kare ddingirije na: Osoje dɔje te! Da pa kare dɔ-kubbaje na: E-debbeje dɔje te! ³¹ Mbata bbo n̂-dda ne ke kake ke tebbe toke be a, ddi a da dda ke kake ke tutu wa?» ³² Kare teenn, daw daw ke dingawje joo ke to nje-ne-ddaje ke maji ang, ta tɔlde kara baa ke Jeju.

Dewje bbereje Jeju dɔ kake-dese te

³³ N̂-teeje lo te ke daw n̂-bbar na Ka-dɔ-dew a, n̂-bbereje Jeju dɔ kake-dese te ngaa n̂-bbereje nje-ne-ddaje ke maji ang ke joo le dɔ kake-deseje te. Kara dɔ ji-kɔl Jeju te a ye ke kara dɔ ji-gele te. ³⁴ Jeju pa na: « Bɔy ɔru tar dɔde

te, mba *h̃*-gereje ne ke daw *h̃*-ddaje ang.» *h̃*-ddaje mbari bba *h̃*-kaynje ne naa kubbu le Jeju. ³⁵ Dewje areje keteenn aw ooje nejeenn. Nje-kɔnje dɔ dewje aw kokoje Jeju na: « Naji mare dewje. A bbo *h̃*-to Kiriste ke Lubba mbere a, maji kare naji da-rɔe njaa.» ³⁶ Mbambaje kara kokeje. Daw ngɔsi saa ngaa dareje maann binye ke mase ke ria na benegere. ³⁷ *h̃*-paje na: « Bbo e-to tɔku-mbay le *Jiipije a, ei njaa aji rɔi!» ³⁸ Dunda maketuru dɔ kake-dese te le taar na: Ne neenn *h̃*-to tɔku-mbay le *Jiipije. ³⁹ Mare nje-ne-dda ke maji ang kara ke *h̃*-bbere dɔ kake-dese te taje na: « E-to Kiriste ang wa? Ei njaa aji rɔi bbo ajijel!» ⁴⁰ A nje-ne-dda ke maji ang ke kara ndange nje-mare le na: « E-bbel Lubba ang wa? Ei kara *h̃*-gange sariya dɔi te toke laa tɔ. ⁴¹ Sariya leje to ke dɔgɔle, mba jinga kuka neje ke maji ang ke *h̃*-dda. A ne *h̃*-dda ne ke maji ang kara ang.» ⁴² *h̃*-pa nare Jeju na: « Ole mei dɔm te ndɔ te ke a tel ddee kɔn bbe.» ⁴³ Jeju pa are na: « Tɔkɔɔ, m-pa mari bbokone a kisi sem lo te ke maji.»

Jeju oy dɔ kake-dese te

⁴⁴ Gɔl kare aw ngɔsi ke dɔku gire joo a, lo ndul dɔ nange te tɔyn ndereng gɔl kare muta ke lo-kul te. ⁴⁵ Kare ndoko ang ngaa kubbu ke *h̃*-tɔ *h̃*-gange ne me key-polo-Lubba tir danna. ⁴⁶ Jeju uru eki ke taar pa na: « Bɔy, minya ndilim me jii te.» Goe te ke *h̃*-pa tar neenn a nuwa rɔe. ⁴⁷ Nje-kɔn dɔ mbambaje oo nejeenn le a, nɔsu gaji Lubba ngaa *h̃*-pa na: « Tɔkɔɔ njaa dew neenn to gate gate.» ⁴⁸ Dewje ke banya banya ke areje lo neje teenn le ooje neje ke teeje le ngaa dundaje karede *h̃*-telje ne ke bbê. ⁴⁹ Dewje tɔyn ke gereje Jeju, ke deneje ke inje saa Galile te awje saa, dareje ddew ew bba daw dooje neje ke aw toje le.

Jejebbe dubbu Jeju

⁵⁰⁻⁵¹ Mare dingaw ke ria na Jejobbe, *h*-to dew ke maji ke dew ke gate gate. *H*-to dew ke bbe te le *Jiipije ke ria na Arimate. Naw *h*-ngebbe *K*o**h*-bbe le Lubba. *H*-to kara le nje-gangeje sariya. A ne *h*-mbete sariya ke nje-gangeje sariya mareje gangeje d*o* Jeju te, ke neje ke *h*-ddaje ke Jeju. ⁵² Jejobbe le aw r*o* Pilate te ngaa duju ta kunn ninn Jeju. ⁵³ N*o*ru ninn Jeju d*o* kake-dese te nila nangê, *h*-ke ninn le ke kubbu ngaa naw nila me buwa te ke duru me er te. Buwa le dila ninn dew me te nd*o* kara ang bbay. ⁵⁴ Nd*o*e le to nd*o* m*o*se ne ngaa *nd*o*-kuwa-r*o* le *Jiipije a ta kunn kute. ⁵⁵ Deneje ke inje ke Jeju Galile te ddeje saa le, awje ke Jejobbe aw ooje buwa le ke gusu ke Jejobbe ila ne ninn Jeju me buwa te le. ⁵⁶ *H*-telje mba kaw m*o*se wubbu ke ete maji. Goe te a, duwaje r*o*de, mba to *nd*o*-kuwa-r*o*, ddew kara baa toke *ndu pa.

24

Tar kin le Jeju horo dewje te ke oy

¹ Nd*o* kara go *nd*o*-kuwa-r*o* te a, deneje le teeje ke ta-lo-kare baa, awje ke wubbu ke ete maji ke dede njaa *h*-ddaje ke ta buwa yo te. ² Dooje er ke dutu ne ta buwa-yo le toke ndubbu, ³ dandaje a dooje ninn *Ebbe-dewje Jeju le ang. ⁴ Dejeje tar w*o*ju d*o* ne ke dooje le pin. A ta koo a, dingawje joo ke ulaje kubbu ke nd*o*ren teeje ingajede. ⁵ Bbel dda deneje le ngaa dulaje d*o*de ke nangê. Dingawje ke joo le paje arede na: « Mbata ddi bba aw e-sangeje dew ke isi ke tebbe horo nje-yoje te wa? ⁶ Nee neenn ang, *h*-ndol mban. Oleje mese d*o* tar te ke *h*-pa narese kare te ke *h*-nayn ne Galile bbay na: ⁷ Maji kare dula Ngonn le dew ji nje-ne-ddaje te ke maji ang, da t*o*le d*o* kake-dese te ngaa nd*o* muta a na kin.» ⁸ Ngaa doleje mede d*o* tarje te le Jeju le. ⁹ Dinje ta buwa yo te *h*-telje mba k*o*ru gel nejeenn

tōyn kare *nje-kayñ-kulaje le Jeju ke dōku gire kara ke kese dewje tōyn. ¹⁰ Mari-Madelen, ke Jani, ke Mari kōn Jakeje, ke mare deneje a paje tar le are *nje-kayñ-kulaje le. ¹¹ A dooje to tar mbe ngaa dooje mede te ke tar le deneje le ang. ¹² A Piyar in ayn ngōru aw ta buwa yo te le. Nula gōse a ta kubbuje ke to nangê a noo ngaa naw ñ-tel ke key a tar ike sel wōju dō ne ke tee le.

Jeju tee inga mare nje-njaje goe te ddew Emayusu te

¹³ Me ndōe teenn njaa dewje joo horode te awje ke mare bbe te ke ria na Emayusu ke ew ase kula metere dōku gire kara, ¹⁴ daw ñ-tōnje tam dō neje te tōyn ke nday le. ¹⁵ Kare te ke daw ñ-tōnje tam, ke daw ñ-maynje naa tar a, Jeju ddee ngōsi ke de ngaa aw nja ke de. ¹⁶ Daw dooje a mare ne okude ddew kare ñ-gereje. ¹⁷ Ñ-pa narede na: « Tar ddi bba aw paje horo naa te aw e-njaje ne neenn wa?» Darje lo kara ngaa rōde nelde ang. ¹⁸ Mare kara horode te ke ria na Keleyopase ilae te na: « Neje ke ndayje me ndōje te neenn, ei ke kari baa njaa e-to dew ke Jurusalam ke e-gere tare ang wa?» ¹⁹ Jeju pa arede na: « Ddi wa?» Dilaeje te na: « Ne ke ddee dō Jeju te ke Najarete. Ñ-to nje-kila mber-tar le Lubba ke ngeng nya ddew kula te ke ddew tar te nō gōl Lubba te ke nō gōl dewje te tōyn. ²⁰ Tōku nje-poloje Lubba leje ke tōku-mbayje leje ilaeje me ji dewje te are ñ-gange sariya yo dōe te ngaa ñ-tōle dō kake-dese te. ²¹ Junda meje to ne a na kōru ljarayel kō bbere te, a dō neje teenn tōyn, dda ndō muta bbokone ngaa ke nejeenn teeje. ²² Tōkōrō njaa, mare deneje horoje te ddaje ne ke uta dōje. Dawje ke ta-lo-kare baa dō-bare te ngaa, ²³ dingaje ninn Jeju le ang a, ñ-telje ñ-paje na anjije teeje ingaje neje ngaa paje na nisi ke tebbe. ²⁴ Mare dewje ke eeje ke je awje ta buwa yo te le. Dooje neje le ddew kara baa toke deneje le paje, a dooje

ang.» ²⁵ Jeju pa na: « Nje-ne-gere-angje! Esese ke ooje mese te ke ngɔru ke neje tɔyn ke nje-kilaje mber-tar le Lubba paje arese ang! ²⁶ Maji kare Kiriste oo ndoo toke baann kete bba ta nande me ndoko te laa!» ²⁷ Jeju ɔru gel ne ke maketuruje le Lubba tɔyn paje dɔe te. Nunn kute maketuru te le Moyije ndereng maketuru te le nje-kilaje mber-tar le Lubba. ²⁸ Kake n̂-teeje ngɔsi ke bbe ke daw dawje ke ke te a, Jeju dda toke na ta kɔtu kinyade a, ²⁹ n̂-paje nya na: « E-nayn ke je, mba lo aw wul ngaa kare a ta kande.» Nande me bbe te le mba nayn ke de. ³⁰ Nisi ta ne-kusa te ke de a, nunn mapa, n̂-bbar Tar ke Maji dɔe te. Goe te a n̂-tete danna ngaa narede. ³¹ Yeenn ngaa kemde uja dɔe te are n̂-gereje. A ne kara, n̂-kiri piti a niki ndong. ³² N̂-paje tar horo naa te na: « Kare te ke naw n̂-pa tar nareje ddew-bô ngaa naw nɔru gel maketuruje nareje le meje unda dɔ benya ang wa?» ³³ Me kare teenn njaa, dinje n̂-telje Jurusalam ngaa dingaje *nje-kayn̂-kulaje ke dɔku gire kara ke nje-buwa-njaje lede ³⁴ ke aw paje arede na: « Tɔkɔɔ *Ebbe-dewje ndol, mba Simɔ ooe ke keme.» ³⁵ Dɔruje gel ne ke ingade ddew-bô, ke ddew ke to ke n̂-gereje ne kare te ke naw n̂-kayn ne de mapa.

Jeju tee inga nje-njaje goe te ke mare dewje

³⁶ Kake daw n̂-paje tar toke baann bbay a, ne njaa n̂-tee nare dannde te ngaa n̂-pa narede na: « Me-wul-lɔm ee ke se.» ³⁷ Mede unda dɔ benya ddem, bbel ddade ddem, are dejeje to nooje uma. ³⁸ A n̂-pa narede na: « Mbata ddi bba eeje ke keje mayn̂-tar mese te wa? ³⁹ Aaje jimje ke golumje ooje, ema njaa mar neenn, ɔrumje ooje, uma ee ke tal-rɔ ke singa-rɔ ang. A ema mee ne.» ⁴⁰ Kake naw n̂-pa tar baann a, n̂-tɔjude jiaje ke gɔleje le. ⁴¹ Dooje to ne ke tɔkɔɔ ang bbay, mba rɔde nelde nya. Jeju pa arede na: « Eeje ke mare ne-kusa neenn ang wa?» ⁴² Dareje

debbe kanji ke kɔbbu kara. ⁴³ Ñ-taa ngaa nusa kemde te. ⁴⁴ Goe te a ñ-pa narede na: « Ne ke m-pa marese kare te ke m-nayn ke se le a neenn. Maji kare ne ke ñ-dda wɔju dɔm me maketuru *ndu te le Moyije, ke me maketuru te le nje-kilaje mber-tar le Lubba ke me Maketuru*Sɔme te ddee ne ke tɔkɔɔ.» ⁴⁵ Yeenn a nɔru ddew narede kare ñ-gereje ne gel Maketurule Lubba. ⁴⁶ Ñ-pa narede na: « Ñ-dda me Maketurute le Lubba na: Kiriste a koo ndoo ngaa, ndɔ muta a na kin horo nje-yoje te. ⁴⁷ Da kila mber-tar ke ri Kiriste kare dewje tɔyn turuje ne ddew lede, mba kare tar *majang lede ɔru dɔde te. Mber-tar le a kunn kute Jurusalam. ⁴⁸ E-toje to nje-tar-naji neje neenn le. ⁴⁹ Ngaa ooje, ma kare ne ke Bɔy unn ndue ta karese ddee dɔse te. A e-naynje me bbe te ke Jurusalam ndereng ndɔ ke a kingaje singa-mɔngu ke in darâ.»

Jeju tel ke darâ

⁵⁰ Nɔrude naw ke de er ke Betani. Goe te a, nula jia ke taar ngaa ñ-bbar Tar ke Maji dɔde te. ⁵¹ Kare te ke naw ñ-bbar Tar ke Maji dɔde te a, ninyade ngaa Lubba unne ke darâ. ⁵² Goe te ke dɔsuje gɔlde nɔe te a, ñ-telje Jurusalam ke koko. ⁵³ Ñ-naynje me key-polo-Lubba te ngaa ñ-pitije Lubba.

Tar le Lubba ke tar Kabba
Kaba: Tar le Lubba ke tar Kabba Bible

copyright © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kabba

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 14 Jun 2022 from source files dated 25 Mar 2022

42d55340-9c90-56ec-bf99-50cbf96e48a7